



Złożenie pracy online:

**2013-07-29 22:31:09**

Kod pracy:

**10137**

Paulina Koralik  
(nr albumu: 16915\*Z/SUM)

Praca magisterska

## **Działalność banków i parabanków w zakresie finansowania gospodarstw domowych**

## **Banks' and near banks' activities within the scope of the household's finance**

Wydział: Nauk Społecznych i Informatyki

Kierunek: Zarządzanie

Specjalność: współczesna rachunkowość

Promotor: dr Katarzyna Jermakowicz



## **ABSTRAKT**

Gospodarstwa domowe, aby sprawnie funkcjonować potrzebują odpowiednich zasobów finansowych. Dochody, które uzyskują z różnych źródeł, nie zawsze wystarczają na pokrycie wszystkich wydatków. Podstawowym sposobem pozyskania dodatkowych funduszy są kredyty i pożyczki. Wśród instytucji sprzedających tego typu produkty wyróżnia się banki i parabanki.

Celem pracy jest przedstawienie instytucji banku i parabanku oraz ich działalności pożyczkowej. Postawione zostały dwie hipotezy badawcze. Pierwsza, która mówi, iż niezależnie od wysokości osiągniętych dochodów społeczeństwo użytkuje kredyty i pożyczki. Druga – minimum formalności oraz szybkość przyznania pożyczki są głównym powodem, dla których konsumenci decydują się na korzystanie z oferty parabanków.

Zostało przeprowadzone badanie ankietowe o charakterze lokalnym (Nowy Sącz) na grupie 162 respondentów. W badaniu posłużono się metodą nielosową – doborem wygodnym. Badanie zrealizowano z okresie od 10.06.2012 do 25.07.2013 r. Wyniki badania zaprezentowano w programie statystycznym Statistica i na ich podstawie uzyskano odpowiedzi na postawione hipotezy badawcze.

**Słowa kluczowe: gospodarstwo domowe, dochody i wydatki gospodarstw domowych, kredyt/pożyczka, bank, parabank, badanie ankietowe.**

## **ABSTRACT**

The appropriate amount of financial resources is necessary for good function of each household. Usually, incomes that people get from different sources are not enough to cover all expenses. The most reasonable way to gain the additional resources is to take out a loan. Banks and near banks are the most common institutions that provide that financial service.

The aim of the work is to present bank and near bank organization and to explain how lending activities work. Two hypotheses were made. The first one says, that independently of people's incomes they take out loans. The second one says that little formality and the short time of waiting are the main reasons that encourage people to arrange the loan in near banks.

The local survey in Nowy Sącz was carried out among 162 respondents. The research was based on the convenience sampling method. It took place from 10<sup>th</sup> June to 25<sup>th</sup> July 2013. The results of the research were presented by statistical software called Statistica. On the basis of it the hypotheses were confirmed.

**Key words: household, incomes, household expenses, loan, bank, near bank, survey.**

## Spis treści

Rozdział 1 Gospodarstwa domowe jako kredytobiorca .....	9
1.1. Gospodarstwa domowe – pojęcie, funkcje pełnione na rynku oraz klasyfikacja .....	9
1.2. Dochody i wydatki gospodarstw domowych.....	17
1.3. Zadłużenie oraz konsekwencje nadmiernego zadłużania się gospodarstw domowych w bankach i innych instytucjach.....	22
1.4. Przyczyny i motywy zaciągania kredytów i pożyczek finansowych.....	26
Rozdział 2 Działalność kredytowa banków .....	29
2.1. Pojęcie instytucji bankowej.....	29
2.2. Kredyt jako jeden z produktów bankowych.....	31
2.2.1. Istota kredytu.....	31
2.2.2. Rodzaje kredytów dla klienta indywidualnego .....	32
2.2.3. Koszt kredytu .....	37
2.3. Ryzyko kredytowe.....	39
2.3.1. Badanie zdolności kredytowej osób fizycznych.....	40
2.3.2. Formy zabezpieczeń kredytów .....	42
Rozdział 3 Rola parabanków w systemie finansowym .....	48
3.1. Istota i pojęcie parabanków .....	48
3.2. Pożyczka – główny produkt instytucji parbankowych .....	52
3.2.1. Przegląd wybranych instytucji parbankowych .....	55
3.3. Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo – Kredytowe jako specyficzna forma instytucji parbankowych.....	58
3.4. Korzyści i zagrożenia z działalności pożyczkowej parbanków na tle banków.....	63
Rozdział 4 Analiza kredytów i pożyczek oraz wyniki badań własnych.....	68
4.1. Metodyka przeprowadzonego badania .....	68
4.2. Założenia przeprowadzonego badania .....	71
4.3. Analiza i interpretacja wyników badania .....	73
4.4. Porównanie badań własnych z badaniami ogólnopolskimi .....	88
Zakończenie.....	92
Spis tabel .....	93
Spis rysunków .....	94

Spis wykresów.....	95
Spis literatury .....	96
Załączniki .....	102

## Wstęp

W rozwiniętych gospodarkach rynkowych świadczenie usług finansowych zazwyczaj odbywa się poprzez system bankowy. W Polsce system ten tworzą bank centralny (Narodowy Bank Polski) banki komercyjne oraz banki spółdzielcze. Nie oznacza to jednak, że poza nimi nie działają inne konkurencyjne instytucje finansowe będące uzupełnieniem oferty bankowej. Rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych oraz związane z nim obniżenie lojalności klientów i nadwyżka podaży nad popytem powoduje wzrost konkurencji pomiędzy graczami na rynku usług bankowych i zaostrza konkurencję międzysektorową i wewnątrz sektora. Również dokonujące się przeobrażenia strukturalne na rynku finansowym tj. w głównej mierze procesy deregulacji i liberalizacji oraz zaostrzenie regulacji związanych z polityką kredytową sprawiły, że działalność bankową podjęły instytucje nie mające prawnego statusu banku. Instytucje te nazywa się parabankami. Oferta parabanków stanowi uzupełnienie oferty bankowej na rynku usług finansowych i coraz częściej skierowana jest do osób nie mogących skorzystać z usług tradycyjnej bankowości z powodu złej historii kredytowej, braku zdolności kredytowej czy też braku wiarygodności finansowej.

Celem pracy jest przedstawienie instytucji banku i parabanku, ich działalności pożyczkowej oraz uzyskanie informacji od respondentów na temat korzystania z kredytów i pożyczek. Postawione zostały dwie hipotezy badawcze. Pierwsza, która mówi, iż niezależnie od wysokości osiąganych dochodów społeczeństwo użytkuje kredyty i pożyczki. Druga – minimum formalności oraz szybkość przyznania pożyczki są głównym powodem dla których konsumenci decydują się na korzystanie z oferty parabanków.

Do zrealizowania powyższych celów oparto się na literaturze fachowej z zakresu bankowości. Posłużono się również materiałami zawartymi na stronach internetowych instytucji finansowych działających w Polsce, artykułami znajdującymi się w czasopismach finansowych oraz dokumentami prawnymi.

Praca składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym rozdziale przedstawiono charakterystykę gospodarstw domowych oraz ich podział na różne kryteria. Zostały zaprezentowane także dochody osiągane przez gospodarstwa domowe i wydatki, które ponoszą. Poruszono również kwestię nadmiernego zadłużania się gospodarstw w bankach i innych instytucjach oraz konsekwencji jakie z tego mogą wyniknąć.

W rozdziale drugim omówiono istotę banku oraz szczegółowo wyjaśniono czym jest kredyt, jakie są rodzaje kredytów oraz kosztów z nim związanych. Przedstawiono również ryzyko kredytowe banku, sposoby jego ograniczenia oraz rodzaje najczęściej stosowanych zabezpieczeń kredytów.

W rozdziale tym dokonano charakterystyki pojęcia instytucji parabankowych działających w Polsce, z punktu widzenia różnych autorów. Przedstawiono specyfikę działalności instytucji pożyczkowych oraz Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej. Rozważono także szanse i zagrożenia wynikające z funkcjonowania instytucji parabankowych.

W rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki przeprowadzonego badania ankietowego. Opisano metodykę i założenia niezbędne do zrealizowania badania. Następnie dokonano analizy i interpretacji otrzymanych wyników w programie statystycznym Statistica. W ostatniej części porównano wynik badań własnych z badaniami przeprowadzonymi na skalę kraju oraz wyciągnięto stosowne wnioski.

## Rozdział 1 Gospodarstwa domowe jako kredytobiorca

Rozdział 1 przedstawia ogólną charakterystykę gospodarstw domowych i ich podział ze względu na różne kryteria. Zostały zaprezentowane dochody osiągnięte przez gospodarstwa domowe i wydatki, które ponoszą. Ukazano, także motywy zaciągania kredytów/pożyczek oraz konsekwencje wynikające z nadmiernego zadłużania się gospodarstw w bankach i innych instytucjach.

### 1.1. Gospodarstwa domowe – pojęcie, funkcje pełnione na rynku oraz klasyfikacja

Gospodarstwo domowe definiowane jest jako podstawowa jednostka gospodarująca, której głównym celem jest zaspokojenie wspólnych potrzeb i osobistych potrzeb jej członków<sup>1</sup>. Cel ten jest realizowany głównie przez konsumpcję dóbr i usług. Inna definicja mówi, iż gospodarstwo domowe jest najtrwalszym podmiotem gospodarującym, który opiera swoją działalność na sile roboczej swoich członków i własnych środkach materialnych. Możliwa jest zmiana formy i zakresu funkcjonowania gospodarstwa, która następuje pod wpływem zmian potrzeb jego członków i sposobów jego zaspokajania<sup>2</sup>. Natomiast definicja gospodarstwa domowego wg Głównego Urzędu Statystycznego brzmi: „gospodarstwo domowe to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Jeżeli któraś z osób mieszkających razem utrzymuje się oddzielnie, osoba ta tworzy oddzielne jednoosobowe gospodarstwo domowe”<sup>3</sup>. Według słownika Narodowego Banku Polskiego za gospodarstwo domowe uważana jest każda grupa osób, która wspólnie mieszka i podejmuje wspólne decyzje ekonomiczne dotyczące ilości świadczonej pracy, spożycia i oszczędności<sup>4</sup>. Do najważniejszych decyzji ekonomicznych podejmowanych przez członków gospodarstw domowych należy wybór rodzaju i ilości pracy, którą chcą dostarczyć. W zamian za świadczenie pracy społeczeństwo otrzymuje płacę (dochód), ale alternatywą do pracy jest czas wolny. Członkowie gospodarstw domowych cenią jedno i drugie, ale wybierają taką proporcję, która pozwoli im osiągnąć największy poziom zadowolenia.

<sup>1</sup> B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych. Przyczyny – skutki – przeciwdziałanie, Difin, Warszawa 2009, s. 19

<sup>2</sup> Z. Kędzior, gospodarstwo domowe – podmiot gospodarujący, Instytut Rynku Wewnętrznego i konsumpcji, Warszawa 1992, s.14

<sup>3</sup> [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/ludnosc\\_i\\_gospodarstwa\\_domowe\\_stan\\_i\\_struktura\\_spoleczno\\_ekonomiczna.pdf](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/ludnosc_i_gospodarstwa_domowe_stan_i_struktura_spoleczno_ekonomiczna.pdf) (data odczytu 04.03.2013)

<sup>4</sup> <http://www.nbpportal.pl/pl/commonPages/EconomicsEntryDetails?entryId=21&pageId=608> (data odczytu 04.03.2013)

B. Świecka przedstawia podział gospodarstw domowych z różnych punktów widzenia (Tabela 1.)

**Tabela 1. Charakterystyka gospodarstw domowych**

Gospodarstwo domowe jako zespół osób razem mieszkających i wspólnie się utrzymujących	Gospodarstwo domowe to związek ludzi, którzy wspólnie mieszkają i podejmują decyzje finansowe, a zasadniczym celem jej istnienia jest zarabianie pieniędzy przynajmniej przez jedną osobę pozostającą we wspólnym gospodarstwie domowym.
Gospodarstwo domowe jako rodzina	Gospodarstwo domowe to jedno lub wieloosobowy podmiot, oparty na więziach rodzinnych, którego celem jest zaspokajanie potrzeb wszystkich jego członków poprzez wspólne zarządzanie dochodami uzyskiwanymi przez wszystkich lub niektórych jego członków.
Gospodarstwo domowe jako podmiot gospodarujący	Gospodarstwo domowe jest pomiotem gospodarującym co oznacza, że podejmuje decyzje i je realizuje, zarządza i kieruje gospodarstwem domowym jako całością.
Gospodarstwo domowe jako jednostka konsumpcyjna	Gospodarstwo domowe jest jednostką konsumpcyjną, której warunkiem istnienia jest praca zarobkowa przynajmniej jednego z jego członków. Członkowie gospodarstw domowych sprzedają na rynku pracy swoje usługi – osobowe czynniki produkcji, a w zamian otrzymują określone wynagrodzenie – dochody. Większość dochodów wydawana jest na bieżącą konsumpcję, a część jest oszczędzana w celu dokonania poważniejszych zakupów w przyszłości.
Gospodarstwo domowe jako homo oeconomicus	Gospodarstwa domowe to zbiór homo oeconomicus, które prezentują jednostki działające racjonalnie, dążące do maksymalizacji zysków i dokonywania wyborów ze względu na wartość ekonomiczną rezultatów tych wyborów. Homo oeconomicus to osoby kierujące się rozumem i wybierające ich zdaniem najlepszą opcję w danej chwili.
Gospodarstwa domowe jako istotny podmiot systemu finansowego	Gospodarstwa domowe są istotnym podmiotem systemu finansowego, złożonym podsystemem systemu ekonomicznego i społecznego, którego cechą jest możliwość wytworzenia

	pieniądza przez gospodarstwa domowe i inne niefinansowe podmioty gospodarcze oraz możliwość przepływu strumieni pieniężnych między nimi.
--	--

Źródło: B. Świecka, Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna, Difin, Warszawa 2008, s. 11 – 12

W potocznym rozumieniu gospodarstwo domowe często utożsamiane jest z pojęciem rodziny. Wg Encyklopedii socjologii rodzina to mała grupa społeczna, której członkowie są połączeni małżeństwem, więzami pokrewieństwa, siecią wzajemnych zależności stosunków społecznych, prowadzą wspólne gospodarstwo domowe oraz pełnią w niej odpowiednie role<sup>5</sup>. W definiowaniu rodziny często podkreśla się charakter więzi łączący jej członków oraz akcentuje się wspólne zamieszkanie członków rodziny w jednym mieszkaniu<sup>6</sup>. Jednak istnieją istotne różnice pomiędzy tymi dwoma kategoriami oraz rodzina jest pojęciem węższym od pojęcia gospodarstwa domowego. Ponadto główną funkcją rodziny jest utrzymanie ciągłości biologicznej i kulturalnej rodziny, podczas gdy istotą gospodarstwa domowego są funkcje gospodarcze jej członków uzależnione od zakresu wspólnych potrzeb wszystkich członków gospodarstwa.

Jak już wcześniej wspomniano gospodarstwo domowe jest podmiotem gospodarującym, którego celem jest zaspakajanie potrzeb członków całego gospodarstwa. Dlatego też gospodarstwa są zasadniczymi jednostkami strefy konsumpcji, które posiadając własne środki (lub środki pożyczone od innych osób lub instytucji), zasoby materialne oraz pracę swoich członków finansują zakup dóbr i usług, wytwarzają przedmioty spożycia i usługi oraz organizują procesy konsumpcji.

Gospodarstwo domowe przedstawiane może być w ujęciu trójwymiarowym uwzględniającym<sup>7</sup>:

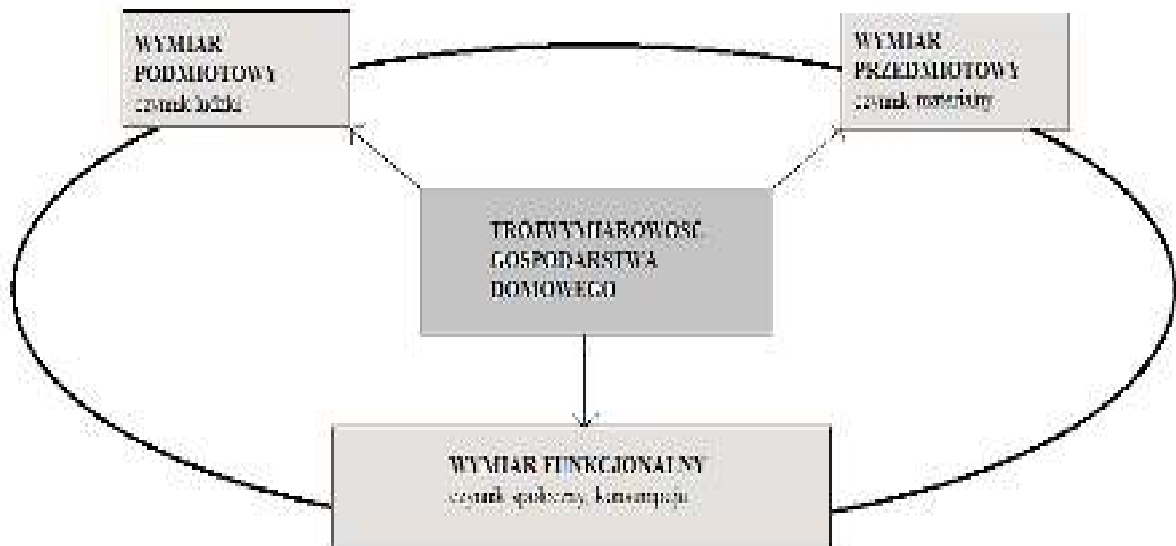
- 1) Wymiar podmiotowy – gospodarstwo domowe tworzą jego członkowie o zróżnicowanych cechach demograficznych, społecznych i zawodowych, które warunkują zakres wspólnych potrzeb konsumpcyjnych członków gospodarstwa domowego.
- 2) Wymiar przedmiotowy – gospodarstwo domowe jest zbiorem wartości pieniężnych i rzeczowych grupy osób lub jednostki, którą tworzą środki umożliwiające zaspakajanie potrzeb konsumpcyjnych. Zaliczyć tutaj można: dochody, zasoby pieniężne, mieszkanie z wyposażeniem itp.

<sup>5</sup> Encyklopedia socjologii t. 3, Oficyna Naukowa, Warszawa 2000, s.312 – 323

<sup>6</sup> T. Zalega, Konsumpcja: determinanty, teorie, modele; Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012, s. 73

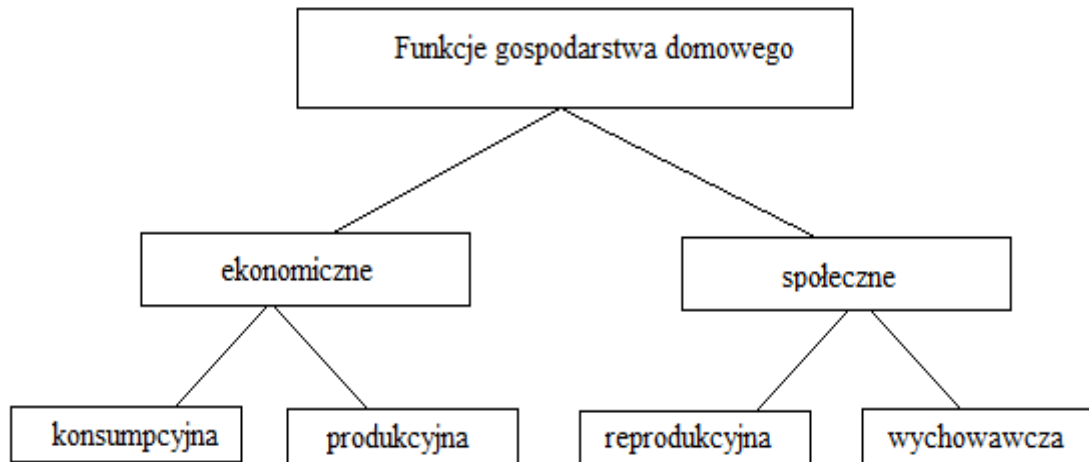
<sup>7</sup> J. Kramer, Konsumpcja w gospodarce rynkowej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1997, s. 72 – 73

- 3) Wymiar funkcjonalny – gospodarstwo domowe jest zestawem czynności, które składają się na jego funkcje podmiotowe. Oznacza to, że gospodarstwa podejmują wiele decyzji zarówno wewnątrz domowego gospodarstwa jak i na zewnątrz w celu zaspokajania potrzeb wszystkich członków gospodarstwa domowego.



**Rysunek 1. Gospodarstwa domowe w ujęciu trójwymiarowym** (Źródło: B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych. Przyczyny – skutki – przeciwdziałanie, Difin, Warszawa 2009, s. 23)

Gospodarstwa domowe są bardzo ważnym podmiotem w gospodarce oraz spełniają wiele funkcji. Tomasz Zalega przedstawia podział funkcji gospodarstw domowych ze względu na pełnione funkcje ekonomiczne i społeczne w gospodarce rynkowej.



**Rysunek 2. Funkcje realizowane w gospodarstwach domowych** (Źródło: T. Zalega, Konsumpcja: determinanty, teorie, modele; Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012, s. 82)

W ramach funkcji ekonomicznych gospodarstw domowych można wyróżnić dwie podstawowe funkcje:

- Konsumpcyjna – polega na czynności użytkowania dóbr materialnych i usług w celu zaspokojenia potrzeb członków gospodarstwa domowego<sup>8</sup>. Zaspokajanie potrzeb odbywa się zgodnie z Hierarchią potrzeb Masłowa od zaspakajania potrzeb fizjologicznych (sen, jedzenie, woda) przez potrzebę bezpieczeństwa (wolność od strachu, spokój) i przynależności do potrzeb wyższego rzędu, którymi są uznanie, szacunek i potrzeba samorealizacji. Aby móc realizować swoje potrzeby, gospodarstwo domowe musi dysponować określonymi środkami.
- Produkcyjna - istotą jej jest dostarczanie środków niezbędnych dla zaspokojenia potrzeb wynikających z funkcji konsumpcyjnej. Środki te pochodzą głównie z pracy najemnej, posiadanego kapitału lub z różnego rodzaju świadczeń społecznych<sup>9</sup>.

Gospodarstwa domowe dążą do maksymalnego zaspokojenia swoich potrzeb co prowadzi do wzajemnego przenikania się obu wymienionych funkcji. Przy zaspokajaniu potrzeb gospodarstwa domowe muszą liczyć się z dochodami, które osiągają, a bez których nie będą mogły realizować funkcji konsumpcyjnej. Dlatego chęć optymalizacji spożycia skłania na ogół gospodarstwa domowe do maksymalizacji dochodów. Drugim istotnym warunkiem przy zaspokajaniu potrzeb jest swoboda wyboru dotycząca m.in. rodzaju i miejsca

<sup>8</sup> Cz. Bywalec, *Ekonomia i finanse gospodarstw domowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 19

<sup>9</sup> <http://www.gospodarka.amelan.info/2008/10/06/funkcje-ekonomiczne-gospodarstw-domowych> (data odczytu 11.03.2013)

pracy, struktury rzeczowej zakupu dóbr i usług czy kierunku i poziomu wykształcenia młodych członków rodziny. Tylko w warunkach swobody wyboru gospodarstwa mogą realizować swoje preferencje, co pobudza je do maksymalizowania dochodu. Ponadto każde gospodarstwo prowadzi rachunek ekonomiczny, który polega na kalkulowaniu jak najkorzystniejszego stosunku nakładów do uzyskanych efektów. Wiąże się to z nieustannym dokonywaniem wyborów i podejmowaniem różnych decyzji, które będą wywierać wpływ na makroekonomiczne procesy gospodarcze.

Natomiast społeczna istota gospodarstwa domowego wiąże się z funkcją reprodukcyjną i wychowawczą. Funkcje te mają na celu wytwarzanie potomstwa i jego wychowanie, a także kształtowanie pewnych wartości, postaw i zachowań, które będą istotnie wpływać na jakość życia społecznego.

Inny podział funkcji przedstawili dwaj niemieccy ekonomiści G. Lippold i G. Manz, którzy wyodrębnili cztery funkcje gospodarstw domowych<sup>10</sup>:

- 1) Funkcja produkcyjna – polega na kształtowaniu społecznego procesu produkcji poprzez przetwarzanie środków żywności na gotowe potrawy.
- 2) Funkcja podziału – bazuje na redystrybucji dochodów pomiędzy członkami gospodarstwa domowego.
- 3) Funkcja cyrkulacji – polega na wymianie usług między członkami gospodarstwa domowego.
- 4) Funkcja konsumpcyjna – wynika ze wspólnego użytkowania mieszkania i zasobów dóbr materialnych oraz indywidualnej konsumpcji członków gospodarstwa domowego.

Z dotychczasowych rozważań wynika, że gospodarstwa domowe nie stanowią jednolitej zbiorowości. Różnią się nie tylko sposobem osiągnięcia dochodów, wydatkowaniem czy konsumpcją, ale również różnice mogą dotyczyć potrzeb gospodarstwa, zachowań konsumpcyjnych jej członków oraz funkcji pełnionych w gospodarce. Dlatego autorzy klasyfikują gospodarstwa domowe ze względu na różne kryteria np. stopień pokrewieństwa, wiek, liczbę osób we wspólnym gospodarstwie, miejsce zamieszkania czy przeważające źródło utrzymania. Poniżej zostały przedstawione najczęściej spotykane w literaturze klasyfikacje gospodarstw domowych.

---

<sup>10</sup> T. Zalega, Konsumpcja: determinanty..., op. cit., s. 84

Najprostszy podział gospodarstwa domowego wynika z jego wielkości, który mierzony jest liczbą osób wchodzących w skład gospodarstwa<sup>11</sup>:

- Gospodarstwo jednoosobowe – to gospodarstwa tworzone przez jedną osobę, która utrzymuje się oddzielnie bez względu na to czy mieszka samotnie czy też przy odrębnym gospodarstwie domowym. Potrzeby gospodarstwa i potrzeby indywidualnej osoby są tożsame.
- Gospodarstwo wieloosobowe – to zespół dwóch lub więcej osób, które wspólnie mieszkają i które łączą swoje dochody częściowo lub w całości w celu zaspokajania potrzeb gospodarstwa domowego. Potrzeby te są podzielone na dwie kategorie: potrzeby każdego z członków z osobna i potrzeby gospodarstwa jako całości.

Drugi podział uwzględnia miejsce zamieszkania członków gospodarstw domowych<sup>12</sup>:

- Gospodarstwa miejskie – są to gospodarstwa, których stałym miejscem zamieszkania jest miasto. Wśród tej grupy można wyróżnić gospodarstwa wielkomiejskie, śródmiejskie i małomiasteczkowe. Wielkość miasta może wpływać na zachowania konsumpcyjne gospodarstw.
- Gospodarstwa wiejskie – to gospodarstwa, którym miejscem zamieszkania jest wieś. W ramach gospodarstwa wiejskiego można wyróżnić: gospodarstwo rolnicze – głównym źródłem utrzymania jest praca rolna, gospodarstwo rolniczo – pracownicze – członkowie gospodarstw podejmują pracę zarobkową i dodatkowo wykonują pracę rolne oraz gospodarstwo wiejskie, które nie jest związane z rolnictwem.

Kolejny podział zważa na rodzaj powiązań pomiędzy członkami gospodarstw domowych<sup>13</sup>:

- Gospodarstwa jednoosobowe – to gospodarstwo należące tylko do jednej osoby.
- Gospodarstwa rodzinne – to gospodarstwa wieloosobowe, powiązane więzami pokrewieństwa pomiędzy jego członkami.
- Gospodarstwa rodzinne z innymi osobami
- Gospodarstwa nierodzinne – bardzo często spotykane gospodarstwa składające się z osób niepowiązanych więzami pokrewieństwa, np. związki partnerskie.

Inna klasyfikacja gospodarstw domowych bierze pod uwagę kryterium pokoleniowe<sup>14</sup>:

<sup>11</sup> A. Hodoly, *Gospodarstwo domowe i jego rola społeczno – ekonomiczna*, Książka i Wiedza, Warszawa 1971, s. 14

<sup>12</sup> Cz. Bywalec, *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 49 – 50

<sup>13</sup> Tamże, s. 50

- Gospodarstwa jednopokoleniowe – w skład którego wchodzi osoby w podobnym wieku, np. młode małżeństwa lub małżeństwa emerytów.
- Gospodarstwo dwupokoleniowe – to gospodarstwa składające się najczęściej z rodziców i dzieci.
- Gospodarstwo trzypokoleniowe – to gospodarstwa obejmujące: gospodarstwo dzieci, rodziców i dziadków. Ten typ gospodarstwa najczęściej można spotkać na wsi<sup>15</sup>.

Biorąc pod uwagę źródło utrzymania członków gospodarstwa domowego można wyróżnić następujące grupy społeczno – ekonomiczne<sup>16</sup>:

- Gospodarstwa pracowników – gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest praca najemna wykonywana w Polsce lub za granicą.
- Gospodarstwa rolników – gospodarstwa domowe utrzymujące się z dochodu uzyskanego z użytkowania indywidualnego gospodarstwa rolnego.
- Gospodarstwa pracujące na własny rachunek – gospodarstwa domowe, które uzyskują dochody z pracy na własny rachunek.
- Gospodarstwa rencistów – gospodarstwa domowe, których przeważającym źródłem utrzymania jest dochód ze świadczeń rentowych.
- Gospodarstwa emerytów – gospodarstwa domowe, których przeważającym źródłem utrzymania jest dochód ze świadczeń emerytalnych.
- Gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł – gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub przeważającym źródłem dochodu są np.: zasiłki dla bezrobotnych, dochody z najmu nieruchomości, dochody kapitałowe lub regularne transfery od osób spoza gospodarstwa domowego (alimenty).

Innym kryterium klasyfikacji gospodarstw domowych jest poziom wykształcenia ich członków. Wykształcenie ma bowiem istotny wpływ na dochody, potrzeby oraz zachowania konsumpcyjne członków gospodarstwa domowego<sup>17</sup>. Zgodnie z tym wyszczególnia się gospodarstwa o:

- Niskim poziomie wykształcenia – członkowie gospodarstwa posiadają wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe.

---

<sup>14</sup> T. Zalega, Konsumpcja: determinanty..., op. cit., s. 90

<sup>15</sup> <http://obserwatoriumrodzinne.pl/rodziny-miejskie-i-wiejskie-analiza> (data odczytu 07.03.2013)

<sup>16</sup> Z. Rusnak, Statystyczna analiza dobrobytu ekonomicznego gospodarstw domowych, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007, s. 45

<sup>17</sup> Ź. Bywalec, Ekonomia i finanse..., op. cit., s. 22

- Średnim poziomie wykształcenia – średnie ogólnokształcące, wyższe zawodowe, techniczne.
- Wysokim poziomie wykształcenia – co najmniej jedna osoba w gospodarstwie ukończyła studia magisterskie.

Natomiast Rytlewska w swoich materiałach przytacza klasyfikację gospodarstw domowych, którą przyjął Europejski Bank Centralny i Narodowy Bank Polski. Zgodnie z nią sektor gospodarstw domowych można podzielić na<sup>18</sup>:

- Przedsiębiorcy indywidualni – to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek.
- Rolnicy indywidualni – to osoby fizyczne, których źródłem utrzymania jest produkcja rolnicza.
- Osoby prywatne – to osoby fizyczne z wyłączeniem przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych.

## 1.2. Dochody i wydatki gospodarstw domowych

Gospodarstwa domowe podobnie jak inne podmioty gospodarcze, aby sprawnie funkcjonować i zaspakajać swoje potrzeby muszą dysponować odpowiednimi zasobami finansowymi. Do tych zasobów zaliczyć należy dochody. Dochody ludności rozpatrywane są w dwóch kategoriach: dochody brutto nazywane są dochodami osobistymi przed opodatkowaniem oraz dochody netto, zwane również rozporządzalnymi dochodami osobistymi<sup>19</sup>.

Za dochód rozporządzalny gospodarstw domowych uważa się sumę dochodów uzyskanych przez wszystkich członków gospodarstw domowych pomniejszoną o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek od dochodów z tytułu własności, podatki oraz składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne płacone przez osoby pracujące na własny rachunek<sup>20</sup>. Narodowy Bank Polski mówi podobnie jak wyższa definicja, jednak wskazuje na jeszcze jedno ważne odliczenie: dochody pomniejszyć o spłatę kredytów i pożyczek, a dopiero wtedy otrzymamy dochód rozporządzalny<sup>21</sup>. Dochód rozporządzalny

<sup>18</sup> G. Rytlewska, E. Huszczonek, Zmiany w popycie na kredyt gospodarstw domowych, „Materiały i studia” Zeszyt 172, NBP, Warszawa 2004, s. 9

<sup>19</sup> Z. Rusnak, Statystyczna analiza..., op. cit., s. 47

<sup>20</sup> [http://www.stat.gov.pl/gus/definicje\\_PLK\\_HTML.htm?id=POJ-106.htm](http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-106.htm) (data odczytu 11.03.2013)

<sup>21</sup> <http://www.nbpportal.pl/pl/commonPages/EconomicsEntryDetails?entryId=256&pageId=608> (data odczytu 12.03.2013)

przeznaczony jest na wydatki i powiększanie oszczędności. Do dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych zalicza się<sup>22</sup>:

- 1) Dochód z pracy najemnej stałej i dorywczej w sektorze publicznym i prywatnym
- 2) Dochód z pracy na własny rachunek
- 3) Dochód z indywidualnego gospodarstwa rolnego lub działki
- 4) Dochód z własności oraz dochód z wynajmu
- 5) Świadczenia z ubezpieczeń społecznych – emerytury, renty, renty rodzinne, zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki macierzyńskie, wychowawcze, chorobowe itp.
- 6) Świadczenie socjalne – różnego rodzaju zapomogi i zasiłki wypłacane z budżetu państwa lub z budżetów samorządowych
- 7) Pozostałe dochody np. odszkodowania z tytułu ubezpieczeń, emerytury i renty zagraniczne itp.

Główny Urząd Statystyczny wyodrębnia następujące źródła uzyskania dochodów<sup>23</sup>:

- 1) Źródła zarobkowe:
  - Praca najemna
  - Praca na własny rachunek poza pracą w indywidualnym w rolnictwie
  - Użytkowanie gospodarstwa rolniczego
- 2) Źródła niezarobkowe:
  - Świadczenia z ubezpieczeń społecznych – renty, emerytury
  - Pozostałe świadczenia społeczne – zasiłki dla bezrobotnych, stypendia, zasiłki rodzinne, zapomogi i zasiłki wypłacane z opieki społecznej
  - Dochody z tytułu własności – odsetki od: lokat, obligacji, bonów lokacyjnych czy udzielonych pożyczek
  - Dochody z wynajmu nieruchomości – np. dom, mieszkanie, garaż, ziemia
  - Pozostałe dochody – wypłacone odszkodowania, wygrane w grach hazardowych i loteryjnych
  - Pozostałe przychody – sprzedaż majątku, korzystanie z oszczędności, zaciąganie pożyczek

Dochód w każdym gospodarstwie domowym jest niezbędny, by mogło ona prawidłowo funkcjonować. Dlatego jego członkowie podejmują pracę, by otrzymywać

<sup>22</sup> Z. Rusnak, Statystyczna analiza..., op. cit., s. 47

<sup>23</sup> Główny Urząd Statystyczny, Budżety gospodarstw domowych w 2011 r., Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2012, s. 19

wynagrodzenie. W tabeli przedstawiono rozkład miesięcznych wynagrodzeń uzyskiwanych przez osoby pracujące w poszczególnych województwach.

**Tabela 2. Wynagrodzenie w 2012 r. (wynagrodzenie brutto w PLN)**

WOJEWÓDZTWO	MEDIANA WYNAGRODZEŃ W STOLICY WOJEWÓDZTWA	MEDIANA WYNAGRODZEŃ POZA STOLICĄ WOJEWÓDZTWA	PROCENT WYNAGRODZEŃ W STOLICY
Mazowieckie	6000	3800	63%
Pomorskie	4500	3900	87%
Dolnośląskie	4500	3500	78%
Wielkopolskie	4300	3400	79%
Małopolskie	4200	3150	75%
Śląskie	4000	3500	88%
Zachodniopomorskie	3992	3200	80%
Łódzkie	3700	3100	84%
Warmińsko – Mazurskie	3500	2940	81%
Opolskie	3570	3280	92%
Lubuskie	3500	3200	91%
Kujawsko – Pomorskie	3600	3005	80%
Podkarpackie	3500	2965	85%
Świętokrzyskie	3300	3000	91%
Lubelskie	3250	2755	85%
Podlaskie	3085	3000	97%

Źródło: [http://wynagrodzenia.pl/artukul.php/kategoria\\_glowna.503/wpis.2627](http://wynagrodzenia.pl/artukul.php/kategoria_glowna.503/wpis.2627) (data odczytu 02.04.2013)

Biorąc pod uwagę stolice polskich województw, najwyższe wynagrodzenia odnotowano w Warszawie. W 2012 roku mediana wynagrodzeń brutto wyniosła w tym mieście 6000 PLN. Drugie w kolejności były Gdańsk i Wrocław, ale wynagrodzenia były o 1500 PLN niższe niż w stolicy (4500 PLN w obu miastach). Natomiast mieszkaniec Białegostoku (woj. podlaskie) musiał pracować niemal dwa miesiące, by zarobić tyle, ile przeciętnie za miesiąc otrzymuje warszawiak. Warto jednak zauważyć, że mediana jest wartością środkową powyżej i poniżej której wynagrodzenie jest w 50% wyższe i w 50% niższe.

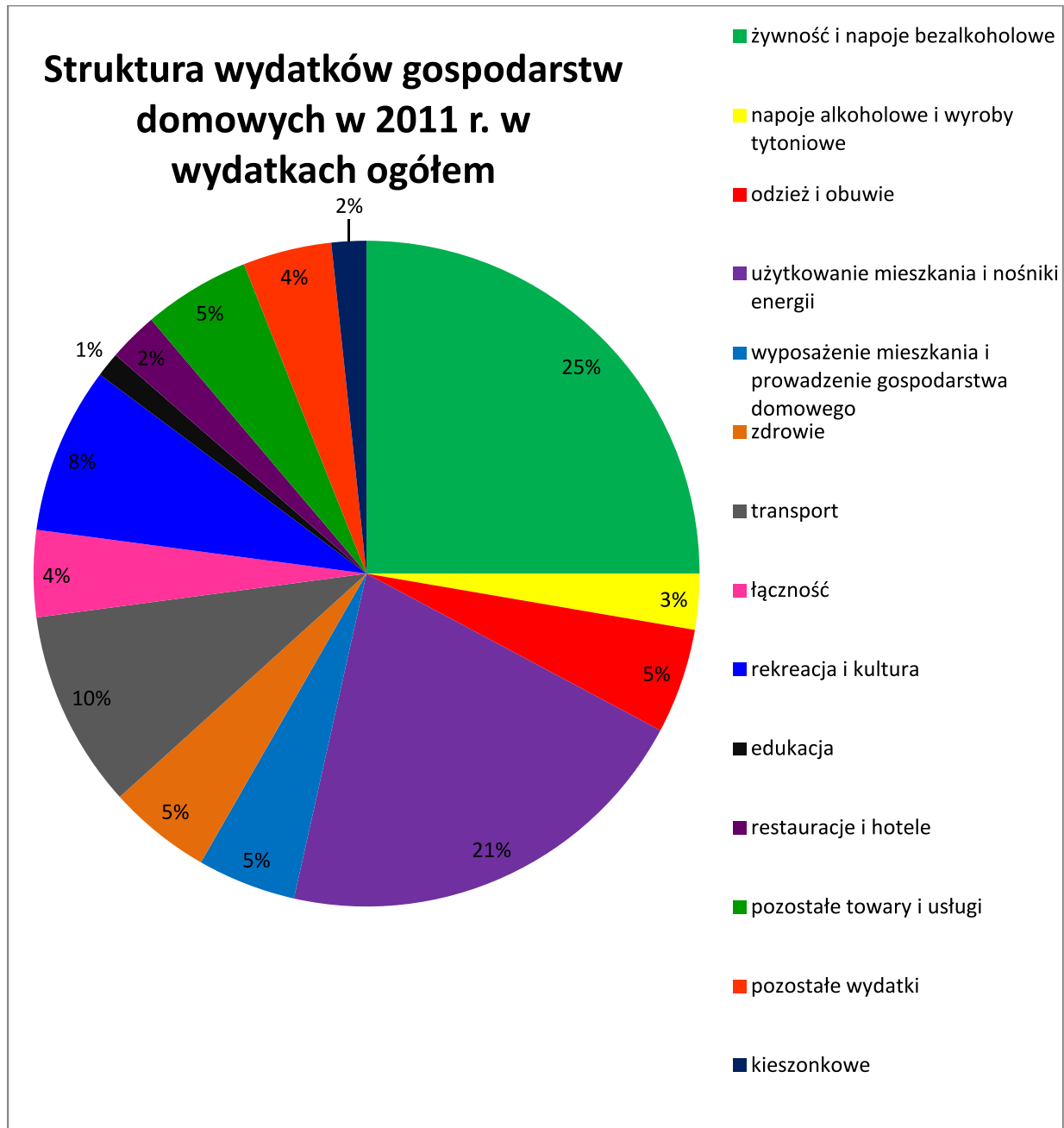
Jeśli mówimy o wynagrodzeniu warto przyjrzeć się także najniższej krajowej. Obecnie wynosi ona 1600 zł brutto (netto 1181,38 zł)<sup>24</sup>. W porównaniu z kwotami w tabeli jest to naprawdę nie wiele. A niestety coraz częściej od takiej kwoty trzeba zacząć pracę. I to nie tylko dotyczy osób bez wykształcenia, ale również osób z dyplomem. Dzieje się tak głównie w małych miastach i miejscowościach, gdzie ludzie postawieni są „pod ścianą”, tzn. albo będą pracować za taką cenę albo wcale. Traktowanie społeczeństwa w sposób przedmiotowy jest coraz częściej stosowane przez pracodawców, bo jeśli „daję ci pracę powinieneś być mi wdzięczny”, a nie dopominać się o więcej. Najniższa krajowa jest więc punktem wyjścia i tak naprawdę nikogo nie interesuje jak za tą kwotę utrzymać całą rodziną do kolejnej pensji.

Ponadto liczne badania wskazują na różnice w dochodach i wydatkach poszczególnych grup społeczno – ekonomicznych<sup>25</sup>. Najwyższe dochody rozporządalne i tym samym największe wydatki osiągają osoby pracujące na własny rachunek poza rolnictwem. Zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Główny Urząd Statystyczny w 2012 r. w gospodarstwach tych dochód rozporządzalny na osobę kształtował się na poziomie 1519 zł. Najniższymi dochodami rozporządzalnymi dysponowały gospodarstwa rencistów (ok. 994 zł), a najniższe wydatki odnotowano w gospodarstwach osób utrzymujących się z rolnictwa (ok. 790 zł przy dochodzie rozporządzalnym 1098 zł). Jednak we wszystkich grupach społeczno – ekonomicznych nastąpił spadek zarówno rozporządzalnych dochodów jak i wydatków. Spadek ten spowodowany jest zapewne trudną sytuacją na rynku i kryzysem finansowym, z jakim borykamy się w czasie ostatnich kilku lat.

Posiadanie dochodu jest warunkiem umożliwiającym zaspokajanie potrzeb gospodarstw domowych, a jego wysokość wpływa bezpośrednio na wielkość całkowitych wydatków konsumpcyjnych. W ramach tych wydatków wyszczególnia się takie elementy jak: żywność, różnego rodzaju opłaty na użytkowanie mieszkania, transport, całkowite wyposażenie całego gospodarstwa domowego, opieka zdrowotna, kultura i edukacja, używki, restauracje, hotele i inne. Poniższy wykres przedstawia rozkład wydatków gospodarstw domowych.

<sup>24</sup> <http://www.praca4u.net/najnizsza-krajowa.html> (data odczytu 02.04.2013)

<sup>25</sup> [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/WZ\\_sytuacja\\_gosp\\_dom\\_2012.pdf](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/WZ_sytuacja_gosp_dom_2012.pdf) (data odczytu 04.06.2013)



**Wykres 1. Struktura wydatków gospodarstw domowych** (Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Budżety gospodarstw domowych w 2011 r., Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2012, s. 52)

Jak wskazuje powyższy wykres gospodarstwa domowe najczęściej wydatkują na podstawowe artykuły żywnościowe. Drugą liczną grupę stanowią wydatki na użytkowanie mieszkania, na które składają się m.in. opłaty za: wynajem, wodę i usługi kanalizacyjne, zużycie gazu i energii elektrycznej oraz wydatki na zakup opału. W trzeciej grupie znajdują się wydatki na transport związane zarówno z prywatnym użytkowaniem samochodu osobowego lub wydatki ponoszone na przewóz transportem publicznym. Gospodarstwa

domowe najpierw zaspakajają potrzeby podstawowe, a dopiero później skłaniają się ku wydatkom zaspokajającym inne potrzeby związane z edukacją, rekreacją i kulturą, zdrowiem czy wyplatą kieszonkowego.

Każde gospodarstwo może tworzyć miesięczne zestawienia dochodów i wydatków. Pozwoli to na zobrazowanie miesięcznych przepływów finansowych. Należy określić wszystkie niezbędne wydatki w danym miesiącu oraz zsumować osiągnięte dochody. Jeżeli okaże się, że wydatki przewyższają dochody to niestety gospodarstwo ma do czynienia z deficytem budżetowym. A to oznacza, że musi podjąć decyzje finansowe, które ochronią go przed poważnymi problemami w przyszłości i pozwolą na zrównoważenie budżetu. Istnieją trzy możliwości zrównoważenia budżetu<sup>26</sup>:

- Wykorzystanie wcześniej zgromadzonych oszczędności
- Zaciągnięcie kredytu lub pożyczki
- Ograniczenie wydatków

Decyzja zależy od tego czy gospodarstwo ma zgromadzone oszczędności lub czy jest w stanie zredukować pewne wydatki. Jeśli nie spełnia obu z tych form to najczęściej w takiej sytuacji korzysta z pożyczek i kredytów.

### **1.3. Zadłużenie oraz konsekwencje nadmiernego zadłużania się gospodarstw domowych w bankach i innych instytucjach**

W ciągu ostatnich kilku lat w Polsce stało się modne tzw. „życie na kredyt”. Wśród przyczyn można doszukiwać się naśladowania stylu życia Amerykanów lub naszych zachodnich sąsiadów. Jednak trzeba się dobrze zastanowić czy każdego stać na tego typu zachowania i jakie konsekwencje może spowodować nadmierne zadłużanie się gospodarstw domowych.

Zadłużanie gospodarstw domowych to według różnych autorów naturalny etap ich rozwoju<sup>27</sup>, bowiem na pewnym etapie życia zaciągnięcie zobowiązań jest nieuniknione. Zadłużenie jest formą pozyskiwania środków z tytułu kredytów i pożyczek, która z jednej strony wpływa na wzrost poziomu zamożności i doświadczeń w zakresie zaciągania i spłacania zobowiązań, a z drugiej może prowadzić do nadmiernego zadłużenia. Wśród

---

<sup>26</sup><http://zyciewkredycie.pl/jak-zostac-wiarygodnym-kredytobiorca/planowanie-domowego-budzetu> (data odczytu 13.03.2013)  
<sup>27</sup> R. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych..., op. cit., s. 93

czynników wpływających na zadłużenie gospodarstw domowych w instytucjach finansowych zaliczyć można<sup>28</sup>:

- a) Czynniki ekonomiczne, odgrywają znaczącą rolę w zadłużeniu gospodarstw domowych i zalicza się do nich: czynniki dochodowe, czyli dochody osiągane przez gospodarstwa domowe oraz czynniki kosztowe (czynsz, gaz, energia, telefon, kredyt, itp.), a także dostępność kredytów i pożyczek i miejsc ich sprzedaży. Jeśli gospodarstwo nie osiąga określonego poziomu dochodu może mieć ograniczone możliwości z korzystania kredytów bankowych.
- b) Czynniki społeczno – demograficzno – edukacyjne, wśród nich znajdują się: wiek członków gospodarstwa domowego (im młodsze gospodarstwa tym częściej korzystają z kredytów i pożyczek dążąc do zaspokojenia odpowiedniego statusu materialnego, natomiast starsi nie koncentrują się już na potrzebach materialnych, dążą do stabilności zawodowej), faza cyklu w jakiej znajduje się gospodarstwo (w zależności od fazy cyklu różne potrzeby), liczba osób we wspólnym gospodarstwie w tym liczba dzieci oraz wiedza ekonomiczna (wysoka wiedza finansowa może przyczynić się do szerszego korzystania z usług finansowych lub do niekorzystania z innych) i wykształcenie (osoby z wyższym wykształceniem dokładniej analizują oferty kredytowe, natomiast osoby o niższym kierują się opiniami rodziny, znajomych – są bardziej narażeni na zagrożenie niewypłacalnością).
- c) Czynniki psychospołeczne, to czynniki wpływające na człowieka psychicznie i społecznie. Do tej grupy zaliczyć można cechy osobowościowe członków gospodarstwa domowego (np. stosunek do ryzyka. Osoby z awersją do ryzyka będą unikać kredytów i zadłużania się), stosunek do życia (optymistyczny i pesymistyczny), styl życia oraz motywy postępowania.
- d) Czynniki instytucjonalno – prawne, to działania państwa w zakresie normowania przepisów oraz regulacji prawnych. Po okresie transformacji (1989 r.) stymulowały przekształcenia rynku kredytowego i umożliwiły działanie banków na „zdrowych” zasadach. Dzięki temu klienci mają dostęp do zróżnicowanej oferty bankowej, szerokiego wachlarza usług i zróżnicowania cenowego produktów bankowych.

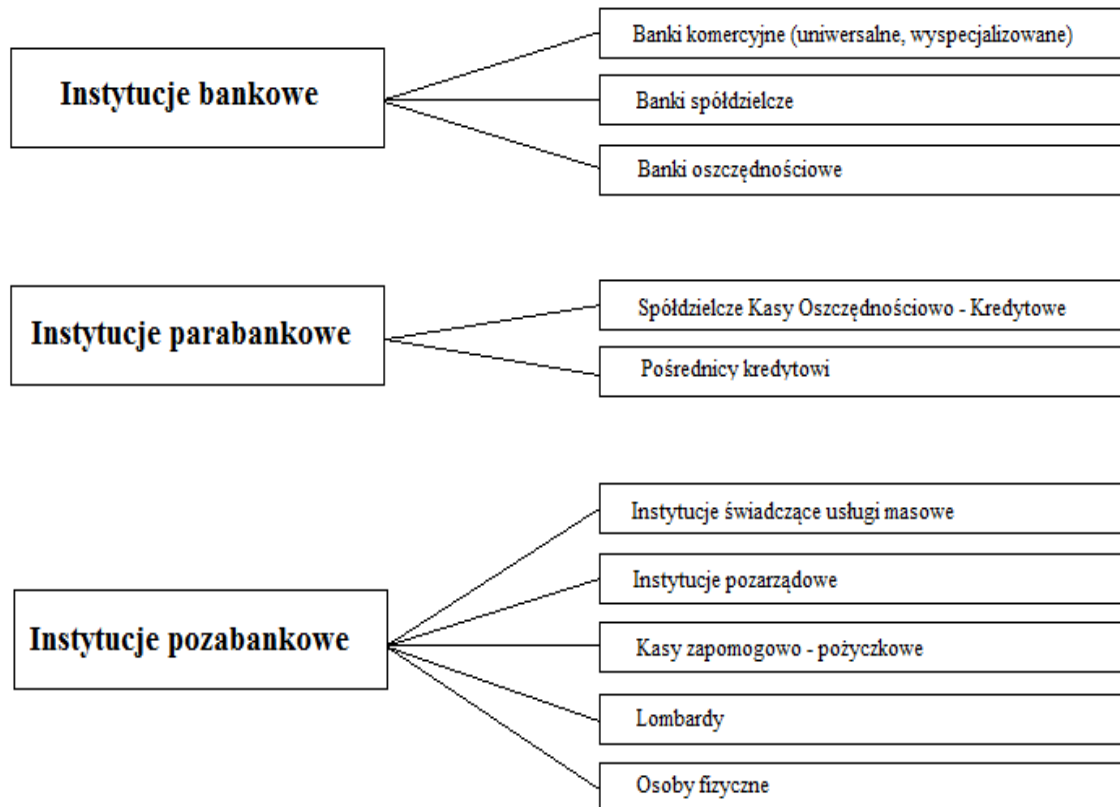
Beata Świecka w swoich rozważaniach na temat zadłużenia gospodarstw domowych wprowadza pojęcie – instytucje zadłużeniowe<sup>29</sup>, które oznacza: z jednej strony instytucje

---

<sup>28</sup> B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych..., op. cit., s. 98 – 102

<sup>29</sup> Tamże, s. 94

finansowe tj. banki (komercyjne, spółdzielcze), SKOK – i czy pośrednicy finansowi, którzy dobrowolnie udzielają kredytów i pożyczek, a z drugiej instytucje na których gospodarstwa domowe mogą wymuszać zadłużenie, np. w przypadku nie płacenia za usługi masowe tj. energia, gaz, telefon, woda czy wywóz nieczystości.



**Rysunek 3. Klasyfikacja instytucji zadłużeniowych** (Źródło: B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych. Przyczyny – skutki – przeciwdziałanie, Difin, Warszawa 2009, s. 95)

W zaciąganiu kredytów i pożyczek nie ma nic złego, dopóki budżet gospodarstwa domowego pozwala na jego terminową obsługę. Problem zaczyna się w momencie, gdy spłata wszystkich zobowiązań przewyższa aktualne możliwości gospodarstwa domowego. Przykładem może być zjawisko spirali zadłużenia<sup>30</sup>, które polega na tym, iż konsument zaciąga nowe kredyty na spłatę już posiadanych zobowiązań. Dzieje się tak ponieważ nie radzi on sobie z terminową spłatą kredytów i pożyczek z własnych środków, zaciąga nowe, by w ten sposób uniknąć kłopotliwej sytuacji. Jednak nie zdaje sobie sprawy, że w kolejnym miesiącu jego zobowiązania będą jeszcze większe co bardziej obciążą budżet domowy.

<sup>30</sup> <http://zyciewkredycie.pl/problem-ze-splata-rat-kredytowych/zjawisko-spirali-zadluzenia> (data odczytu 10.04.2013)

Splacając „stare” kredyty „nowymi” nigdy nie wyjdzie się ze spirali zadłużenia, wręcz przeciwnie – zmusza ona do systematycznego powiększania istniejących już długów.

W literaturze nie ma jeszcze jednoznacznie obowiązującej definicji nadmiernego zadłużenia, które umożliwiłoby porównanie tego zjawiska w skali światowej. Nie ulega jednak wątpliwości, że jest coraz częściej powszechne i dotyka coraz większą liczbę osób<sup>31</sup>. Nadmierne zadłużenie oznacza niemożność spłaty wszystkich zobowiązań finansowych w określonym czasie, co może prowadzić do pogorszenia się płynności finansowej gospodarstwa domowego. Gospodarstwo domowe może być nadmiernie zadłużone pasywnie i aktywnie<sup>32</sup>. Aktywne – jest wynikiem nieprzemysłanych decyzji kredytowych, które mogą wynikać z braku odpowiedniej wiedzy ekonomicznej, zaciągnięcia zbyt wielu kredytów czy poręczenia kredytów osobom trzecim. Natomiast pasywne – wywołane jest czynnikami niezależnymi od konsumenta tj.: utrata majątku lub pracy, rozwód, choroba lub innymi przypadkami, których nie jest się w stanie przewidzieć.

Efektom nadmiernego zadłużenia jest niewypłacalność gospodarstwa, potocznie nazywana bankructwem. Według słownika języka polskiego bankructwo to sądownie ogłoszona czyjaś niewypłacalność<sup>33</sup>. Oznacza to, że gospodarstwo nie jest już w stanie regulować swoich zobowiązań, a wartość całego majątku nie wystarcza na pokrycie wszystkich wierzytelności<sup>34</sup>. Bankructwo gospodarstw domowych nie występuje nagle. Poprzedzone jest długookresowym kryzysem, czyli zdarzeniami uniemożliwiającymi dalszą egzystencję i będącą zagrożeniem dla funkcjonowania całego gospodarstwa<sup>35</sup>.

Niewypłacalność jest podstawą do ogłoszenia upadłości. W polskim prawie funkcjonuje Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, która reguluje upadłość konsumencką. Celem działania ustawy jest oddłużenie konsumenta i spłacenie jego długów w jak największym stopniu. Aby konsument mógł ogłosić upadłość musi spełnić następujące warunki<sup>36</sup>:

- a) Konsument musi złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej do sądu i wnieść opłatę sądową w wysokości 200 zł (Art. 20).

<sup>31</sup> <http://www.bankructwo.pl/co-szosta-rodzina-zagrozona-bankructwem/#more-53> (data odczytu 10.04.2013)

<sup>32</sup> B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych..., op. cit., s. 104

<sup>33</sup> <http://sjp.pwn.pl/szukaj/bankructwo> (data odczytu 10.04.2013)

<sup>34</sup> B. Świecka, Niewypłacalność gospodarstw domowych..., op. cit., s. 106

<sup>35</sup> B. Świecka, Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna, Difin, Warszawa 2008, s. 192

<sup>36</sup> <http://www.prawnik.pl/temat-dnia/102013,Postepowanie-upadlosciowe-wobec-konsumentow> (data odczytu 10.04.2013)

- b) Dług konsumenta musi zaistnieć w szczególnych i niezależnych od niego okolicznościach np. utrata pracy bez winy konsumenta lub ciężka, długotrwała choroba (Art. 491<sup>3</sup>).
- c) Majątek konsumenta musi wystarczyć na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego.

Konsumenckie prawo upadłościowe zakłada sprzedaż całego majątku dłużnika, łącznie z mieszkaniem lub domem, który jest jego własnością<sup>37</sup>. Uzyskane w ten sposób pieniądze przeznaczone są na spłatę wierzycieli, a ewentualne pozostałe zobowiązania dłużnik spłaca przez kolejne 5 lat na podstawie przyjętego planu spłaty. Po tym czasie i po zrealizowaniu planu spłaty, dłużnik może złożyć w sądzie wniosek o umorzenie pozostałego zadłużenia<sup>38</sup>. Sąd wydaje wówczas postanowienie o umorzeniu niespłaconych zobowiązań i zakończeniu postępowania upadłościowego. Od tego momentu na upadłym nie ciąży już żadne długi, jednakże przez następnych pięć lat nie może on zaciągać kredytów ani kupować na raty.

Ogłoszenie upadłości jest jednak ostatecznością. Zanim gospodarstwo zdecyduje się na złożenie takiego wniosku, warto samemu znaleźć konsensus z bankiem, instytucją finansową lub innym wierzycielem i znaleźć rozwiązanie korzystne dla obydwu stron np. wydłużyć spłatę kredytu, dokonać konsolidacji kredytów, zamienić mieszkanie na mniejsze, sprzedać samochód itp. Będzie to korzystniejsze niż sprzedaż dorobku życia całej rodziny i ogłoszenie bankructwa, które będzie ciążyło na wszystkich jej członkach.

#### **1.4. Przyczyny i motywy zaciągania kredytów i pożyczek finansowych**

Gospodarstwa domowe jako jednostki gospodarujące dążą do zaspokojeniu potrzeb wspólnych i potrzeb osobistych członków gospodarstw domowych. Cele te są realizowane przez konsumpcję dóbr i usług, a członkowie podejmują decyzje związane z gromadzeniem i wydatkowaniem dochodów. Konsumenci wydatkując dostępne środki dokonują wyboru pomiędzy konsumpcją w okresie bieżącym i okresie przyszłym, tzw. konsumpcja odroczone<sup>39</sup>. Wszelkie decyzje dotyczące konsumpcji podejmowane są na podstawie indywidualnych preferencji czasowych konsumentów. Preferencja czasowa zakłada, iż konsumenci pożądamy bardziej dóbr terażniejszych niż przyszłych<sup>40</sup>, czyli preferują

<sup>37</sup> <http://zyciewkredycie.pl/problem-ze-splata-rat-kredytowych/pojecie-upadlosci-konsumenckiej> (data odczytu 10.04.2013)

<sup>38</sup> [http://www.finanse.nowy-biznes.com/221-upadloe\\_konsumencka.html](http://www.finanse.nowy-biznes.com/221-upadloe_konsumencka.html) (data odczytu 10.04.2013)

<sup>39</sup> G. Wałęga, Zadłużenie polskich gospodarstw domowych z tytułu kredytów bankowych, w: Zachowania rynkowe gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w okresie transformacji systemowej w Polsce, pr. zbior. pod red. D. Kopycińskiej, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006, s. 75

<sup>40</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Preferencja\\_czasowa](http://pl.wikipedia.org/wiki/Preferencja_czasowa) (data odczytu 02.04.2013)

teraźniejsze zaspokojenie potrzeb nad ich zaspokojeniem w przyszłości. Zakup dóbr może być jednak ograniczony przez dochody, jakie osiągają gospodarstwa domowe.

Jednak mimo tego, iż każde gospodarstwo osiąga dochody nie zawsze są one wystarczające do zaspokojenia wszystkich potrzeb. Dlatego najczęściej, gdy pojawiają się problemy finansowe społeczeństwo się zapożycza. Pożyczamy od krewnych, znajomych, w bankach lub innych instytucjach finansowych lub kupujemy na raty. Innym powodem dla którego zaciągamy zobowiązania finansowe jest trudność w rezygnacji z przyjemności. Kolejnym powodem jest także fakt iż nie umiemy i nie lubimy oszczędzać. Wiązałoby się to z dodatkowym wysiłkiem, jakim byłaby rezygnacja z drobnych przyjemności i życie ze świadomością, iż mamy zgromadzone środki finansowe jednak nie możemy ich wydać.

Gospodarstwa domowe podejmują decyzje o zaciąganiu kredytów lub pożyczek z różnych powodów. Wg KRD (Krajowy Rejestr Długów) konsumenci najczęściej zaciągają zobowiązania w bankach i innych instytucjach finansowych na zakup sprzętu RTV/AGD. Są to zazwyczaj kredyty zaciągane u pośredników kredytowych oferujących sprzedaż ratalną. Sporo grupa osób sięga po kredyty/pożyczki w przypadku remontu domu lub mieszkania czy na zakup samochodu. Warto zauważyć, że znaczny odsetek ludności (co czwarta badana osoba) zapożycza się, gdyż potrzebuje pieniędzy na bieżące wydatki co może być spowodowane kiepską sytuacją finansową. Zadłużenie tego typu często ma formę kredytu odnawialnego w rachunku bieżącym lub karty kredytowej.



**Wykres 2. Motywy zaciągania kredytów i pożyczek** (Źródło: Rejestr Krajowego Rejestru Długów Biura Informacji Gospodarczej S.A., Raport zadłużenie Polaków, Wrocław 2012, s. 15)

Z perspektywy gospodarstw domowych kredyt spełnia dwie funkcje<sup>41</sup>: pozwala gospodarstwom domowym wejść na wyższą ścieżkę konsumpcji oraz umożliwia utrzymanie konsumpcji na nie zmienionym poziomie mimo spadku dochodów czyli wystąpienie tzw. efektu rygla<sup>42</sup>.

Decydując się na wzięcie kredytu lub pożyczki gospodarstwo powinno dokładnie zdać sobie sprawę czym jest kredyt i jakie są konsekwencje z zaciągania zobowiązań. Ponadto dokładna znajomość sytuacji finansowej gospodarstwa, powinna uchronić gospodarstwo przed nieumiejętnym korzystaniem z produktów bankowych.

<sup>41</sup> G. Wałęga, Zadłużenie polskich gospodarstw..., op. cit., s. 75  
<sup>42</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Efekt\\_rygla](http://pl.wikipedia.org/wiki/Efekt_rygla) (data odczytu 08.04.2013)

## Rozdział 2 Działalność kredytowa banków

W rozdziale 2 skupiono się na przedstawieniu istoty banku oraz wymagań prawnych związanych z funkcjonowaniem banków. Szczegółowo omówiono czym jest kredyt i jakie koszty się z nim wiążą oraz przedstawiono rodzaje kredytów dla gospodarstw domowych. Przedstawiono również ryzyko kredytowe banku i sposoby jego ograniczenia poprzez badanie zdolności kredytowej i stosowanie zabezpieczeń kredytów.

### 2.1. Pojęcie instytucji bankowej

W literaturze trudno o jednolitą definicję banku. W dokumentach Unii Europejskiej bank rozumiany jest jako instytucja prowadząca działalność we własnym imieniu i na własny rachunek, na podstawie odpowiednich zezwoleń władz nadzorczych<sup>43</sup>. Działalność ich polega na przyjmowaniu depozytów, udzielaniu kredytów, wydawaniu pieniądza elektronicznego oraz na dokonywaniu rozliczeń pieniężnych.

Inna definicja określa bank jako pośrednika finansowego między jednostkami posiadającymi wolne środki, a jednostkami potrzebujących tych środków<sup>44</sup>. Z jednej strony bank pozyskuje oszczędności głównie od gospodarstw domowych, a następnie udostępnia je innym podmiotom.

Bank jest specyficznym przedsiębiorstwem, które różni się od innych funkcjami pełnionymi w gospodarce. Podstawowym jego zadaniem jest odpłatne świadczenie pieniężnych usług bankowych. Ponadto jego działalność jest regulowana przepisami prawa bankowego, które nadają mu pewne przywileje i wprowadza ograniczenia w ich działalności<sup>45</sup>.

Według art. 2 ustawy prawo bankowe „bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych, obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”. Z definicji tej można wyodrębnić pewne nierozzerwalne cechy banku:

- Posiadanie osobowości prawnej
- Posiadanie zezwolenia na wykonywanie czynności bankowych
- Działania na podstawie prawa bankowego

<sup>43</sup> Z. Dobosiewicz, *Bankowość*, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2011, s. 15

<sup>44</sup> A. Talecka, P. Niczyporuk, *Bankowość – system bankowy i usługi*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok 2004, s. 11

<sup>45</sup> A. Talecka, P. Niczyporuk, *Bankowość...*, op. cit., s. 12

- Posługiwanie się zgromadzonymi środkami pod tytułem zwrotnym i obciążonych ryzykiem

W gospodarce bank pełni 3 podstawowe funkcje<sup>46</sup>:

- Funkcja depozytowo – kredytowa, polegająca na odpłatnym przyjmowaniu oszczędności od klientów w zamian za odsetki. Bank przekształca oszczędności na kredyty i pożyczki. Ma bardzo ważne znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju całej gospodarki
- Funkcja rozliczeniowa – wykonywanie na zlecenia klienta rozliczeń pieniężnych tj.: przelewy, polecenia zapłaty, czeki rozrachunkowe
- Funkcja inwestycyjna – bank powierzone przez klientów środki finansowe i na ich zlecenie może inwestować na rynkach kapitałowych i w inne instrumenty udziałowe.

W polskim systemie bankowym funkcjonują trzy typy banków: bank centralny, banki operacyjne (tzw. komercyjne) oraz banki spółdzielcze. Bank centralny odpowiedzialny jest za funkcjonowanie całego systemu finansowego, zwłaszcza ma na celu zapobieganie zjawiskom kryzysowym, które mogą zagrażać bezpieczeństwu całego systemu. W Polsce funkcję tę pełni Narodowy Bank Polski (NBP). Jest również bankiem rozliczeniowym dla banków komercyjnych i innych instytucji finansowych oraz świadczy usługi bankowe innym bankom<sup>47</sup>. NBP odpowiedzialny jest także za wprowadzanie i wycofywanie pieniędzy z obiegu.

Banki komercyjne specjalizują się w gromadzeniu środków pieniężnych, udzielaniu kredytów i pożyczek oraz realizacji rozliczeń pieniężnych w obrocie krajowym i zagranicznym<sup>48</sup>. Ten typ banków powstał, by świadczyć usługi klientowi masowemu. Działalność banków regulowana jest w naszym kraju przepisami prawa bankowego, które w szczególności sposób określają zasady tworzenia, organizowania działalności bankowej, a także zasady sprawowania nadzoru, prowadzenia postępowań naprawczych czy likwidacyjnych. Banki komercyjne zrzeszane są w postaci spółek akcyjnych lub przedsiębiorstw państwowych, wymagają zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego, zarówno na utworzenie banku jak również na rozpoczęcie działalności operacyjnej<sup>49</sup>. Bankami komercyjnymi są banki posiadające siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,

<sup>46</sup> B. Kosiński, A.Z. Nowak, Podstawy współczesnej bankowości, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 17

<sup>47</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank\\_centralny](http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank_centralny) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>48</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank\\_komercyjny](http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank_komercyjny) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>49</sup> A. Szelągowska, Banki komercyjne na polskim rynku finansowym, w: Instytucje rynku finansowego Polsce, pr. zbior. pod red. A. Szelągowskiej CeDeWu, Warszawa 2007, s.95

jak i posiadające siedzibę poza granicami RP i nie będące jednocześnie członkiem Unii Europejskiej<sup>50</sup>. By utworzyć bank komercyjny niezbędne jest posiadanie funduszy własnych banku w postaci kapitału założycielskiego w wysokości minimum 5 mln euro, przeliczonych wg średniego kursu NBP w dniu wydania zezwolenia<sup>51</sup>. Kapitał nie może pochodzić z kredytów i pożyczek oraz innych nieudokumentowanych źródeł. Zezwolenie wydane przez KNF określa zakres czynności jakie dany bank może wykonywać. Wśród podstawowych czynności wykonywanych przez banki wyróżnia się<sup>52</sup>:

- a. Przyjmowanie środków pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem określonego terminu
- b. Prowadzenie rachunków bankowych
- c. Udostępnianie kredytów
- d. Udzielania i potwierdzanie gwarancji bankowych
- e. Puszczanie w obieg bankowych papierów wartościowych
- f. Realizowanie rozliczeń pieniężnych
- g. Wydawanie instrumentów pieniądza elektronicznego

Na koniec 2012 r. na rynku polskim funkcjonowało 13 586 placówek banków komercyjnych<sup>53</sup>. Wśród największych banków komercyjnych w Polsce zalicza się: Bank PKO BP, Bank Pekao, Bank Zachodni WBK.

## **2.2. Kredyt jako jeden z produktów bankowych**

### **2.2.1. Istota kredytu**

Kredyt zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt. 3 Prawa bankowego, jest czynnością zastrzeżoną wyłącznie dla banków. Jest tradycyjną usługą świadczoną przez banki i jednocześnie podstawowym źródłem przychodów banku. Poprzez umowę kredytu bank zobowiązuje się do oddania środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy, na określony w umowie czas i z przeznaczeniem na konkretny cel, a kredytobiorcę zobowiązuje do korzystania z tych środków na warunkach określonych w umowie oraz do zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami i prowizją w oznaczonym terminie<sup>54</sup>. Ponadto umowa kredytowa powinna być zawarta na piśmie i zawierać: strony umowy (między którymi zawierana jest umowa – bank i kontrahent), kwotę oraz walutę kredytu, zasady i terminy spłaty kredytu, wysokość

<sup>50</sup> A. Szelągowska, Banki komercyjne..., op. cit., s. 96

<sup>51</sup> A. Szelągowska, Banki komercyjne..., op. cit., s. 97

<sup>52</sup> Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997, art. 5 ust. 1

<sup>53</sup> <http://banki.wp.pl/kat,6602,title,Bankowy-oddzial-zamkniety,wid,15326718,wiadomosc.html?ticaid=110d91> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>54</sup> Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997, art. 69 ust. 1

oprocentowania i ewentualne warunki jego zmiany, formę zabezpieczenia kredytu, terminy i sposób pozostawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych oraz warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy<sup>55</sup>. Wobec wyżej wymienionych warunków, do głównych cech kredytu można zaliczyć:

- Zwrotność – obowiązek zwrotu we wskazanym terminie
- Odpłatność – zapłata odsetek bankowych, prowizji i innych opłat związanych z udzieleniem kredytu, stanowiące jednocześnie cenę kredytu
- Celowość – wykorzystanie kwoty kredytu zgodnie z celem określonym w umowie

Kredyt bankowy pełni szereg funkcji w gospodarce, do których w szczególności zaliczyć można<sup>56</sup>:

- a. Funkcja emisyjna – polega na wprowadzeniu do obiegu nowego pieniądza poprzez udzielenie kredytu, natomiast każda spłata prowadzi do wycofania pieniądza z obiegu.
- b. Funkcja dochodowa – kredyt umożliwia finansowanie działalności, która w rezultacie będzie przynosiła określone dochody.
- c. Funkcja redystrybucyjna – udostępnienie kredytów jednym podmiotom jest możliwe dzięki oszczędnościom innych.
- d. Funkcja kontrolna – bank przez udzielenie kredytu ma możliwość uzyskiwania informacji nt. działalności kredytobiorcy i sposobu wykorzystania kredytu.

Kredytodawcą przeważnie jest bank, natomiast kredytobiorcą mogą być gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa – w tym także klienci instytucjonalni, samorządy terytorialne oraz jednostki organizacyjne mające zdolność prawną.

### **2.2.2. Rodzaje kredytów dla klienta indywidualnego**

Do najpopularniejszych kredytów funkcjonujących na rynku zalicza się kredyty konsumenckie. Przeznaczone są na konsumpcję dla gospodarstw domowych i osób indywidualnych. Nie mają zastosowania dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą czy na wykonywanie zawodu. Umowę kredytu konsumpcyjnego reguluje ustawa o kredycie konsumenckim z 12 maja 2011 r. oraz ustawa prawo bankowe. Zgodnie z art. 3 pkt. 1 ustawy o kredycie konsumenckim – kredyt konsumencki udzielany jest na kwotę nie wyższą niż 255 550 zł lub na równowartość tej kwoty w walucie obcej. Dodatkowo odpowiednio z art. 53

---

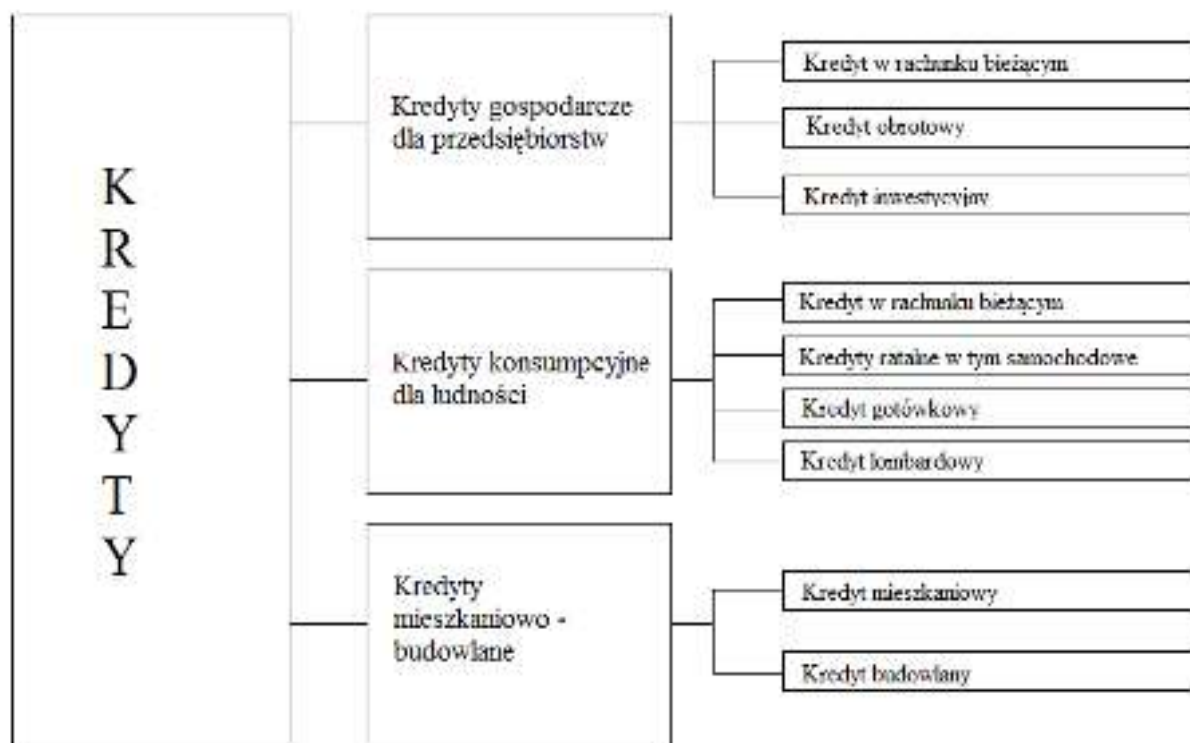
<sup>55</sup> Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997, art. 69 ust. 2

<sup>56</sup> I. Grzywacz, Podstawy bankowości, Difin, Warszawa 2002, s. 123

pkt.1 tej samej ustawy, konsument może odstąpić od umowy bez podania przyczyny w terminie 14 dni. Kredyty konsumpcyjne najczęściej zaciągane są na pokrycie przejściowych trudności finansowych, sfinansowanie okazjonalnych wydatków lub nabycie czy wymianę urządzeń gospodarstwa domowego w artykuły trwałego użytku tj.: sprzęt audio lub RTV, meble, samochód. W wyniku udzielania tego rodzaju kredytu nie powstaje nowe dobre, gdyż kredyt przeznaczony jest na bieżącą konsumpcję.

W polskim systemie bankowym nie istnieje jednolity podział i nazewnictwo kredytów. Banki stosują różne podziały, w zależności od przyjętych przez siebie kryteriów i dostosowane do własnych potrzeb. Jednak można wskazać zasadnicze kryteria określające podstawowe rodzaje kredytów.

Jednym z kryteriów jest przeznaczenie kredytu, które obejmuje kredyty gospodarcze – przeznaczone na finansowanie firm, kredyty konsumpcyjne – przeznaczone dla ludności (na tej grupie skupiono się w tym rozdziale) oraz kredyty budowlano – mieszkaniowe związane z zakupem mieszkania lub budową domu.



**Rysunek 4. Najważniejsze typy kredytów** (Źródło: Z. Dobosiewicz, Bankowość, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2011, s. 236)

Kredyty w rachunku bieżących lub rachunku kredytowym stają się coraz powszechniejsze. Kredyt w rachunku bieżącym wiąże się z posiadaniem konta bankowego w danym banku i regularnym wpływem środków finansowych z tytułu wynagrodzenia. Bank na podstawie wniosku klienta udziela tzw. debetu, którym obciąża rachunek klienta. Kredyt ten może być odnawialny, co oznacza, że każdy wpływ środków na rachunek powoduje odnowienie się kredytu<sup>57</sup>. Natomiast kredyt w rachunku kredytowym, polega na wydzieleniu przez bank rachunku kredytowego dla kredytobiorcy np. w postaci linii kredytowej. Kredyt ten może być odnawialny lub nieodnawialny – wykorzystany jednorazowo, gdzie każde pobranie transzy będzie zmniejszało limit kredytowy<sup>58</sup>.

Kredyty ratalne są wygodną formą finansowania zakupu dóbr trwałego użytku, w tym zakupu samochodów, gdy nie chcemy jednorazowo finansować zakupów. Cechą szczególną jest to, że umowy nie są zawierane w banku, lecz w miejsce dokonywania zakupu (np. sklep, dom towarowy, salon samochodowy, itp.). Umowa kredytowa zawierana jest z upoważnionym pracownikiem sklepu, który dostarcza towar<sup>59</sup>. Do zawarcia umowy wystarczy dowód osobisty i zaświadczenie o wysokości osiągniętych dochodów<sup>60</sup>. Decyzja kredytowa często przyznawana jest w kilka minut. Oferowane są przez wiele banków np. Meritum Bank, Sygma Bank, Credit Agricole, Invest Bank, Multi Bank i inne.

Kolejnym kredytem dla klientów indywidualnych jest kredyt gotówkowy. Kredyt ten wypłacany jest bezpośrednio z kasy banku lub przelewany na rachunek kredytobiorcy<sup>61</sup>. Są to najczęściej kredyty krótkoterminowe i średnioterminowe, które nie wymagają określenia celu na jaki kredyt będzie wydatkowany. Charakteryzują się szybką i wygodną dla kredytobiorcy procedurą udzielenia kredytu<sup>62</sup>. W tabeli poniżej przedstawiono porównanie kredytów gotówkowych w różnych bankach, przy stałym założeniu: kwota – 10 000 zł, liczba rat – 36, raty równe, brak ubezpieczenia kredytu.

**Tabela 3. Porównanie kredytu gotówkowego w różnych bankach**

Bank	Oprocentowanie	Prowizja	RRSO	Wysokość raty w PLN
Getin Bank	9,59%	0%	10,02%	320,75

<sup>57</sup> M.S. Wiatr, Zarządzanie indywidualnym ryzykiem kredytowym, Oficyna Wydawnicza Głównej Szkoły Handlowej w Warszawie, Warszawa 2008, s. 20

<sup>58</sup> M.S. Wiatr, Zarządzanie indywidualnym..., op. cit., s. 20

<sup>59</sup> Z. Dobosiewicz, Podstawy bankowości, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 131

<sup>60</sup> <http://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/kredyty/kredyt-ratalny#potrzebne-dokumenty> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>61</sup> M. Penczar, Istota rynku kredytowego, w: Pośrednictwo kredytowe w Polsce – podręcznik dla praktyków, E. Gostomski, M. Penczar, B. Lepczyński, A. Barembuch, CeDeWu, Warszawa 2007, s.20

<sup>62</sup> A. Talecka, P. Niczyporuk, Bankowość..., op. cit., s. 144

Deutsche Bank	12,00%	4%	15,79%	345,43
Millenium Bank	12,40%	5%	17,04%	350,76
Bank BPH	16,82%	5%	22,36%	373,41
Citi Handlowy	10,99%	1%	12,33%	330,61
Alior Bank	9,99%	0,25%	10,65%	323,43
Bank BGŻ	15,00%	0%	16,08%	346,65
Credit Agricole	6,99%	5%	10,82%	324,16
mBank	16,79%	3%	20,65%	366,15
Bank Pocztowy	13,49%	3%	16,74%	349,48
Raiffeisen PolBank	18,99%	5%	25,05%	384,84
PKO BP	16,49%	0%	17,80%	353,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://marketmoney.pl/kredytygotowkowe/porownanie-ofert> (data odczytu 24.06.2013)

Reasumując, ten sam kredyt gotówkowy można otrzymać w zupełnie innych cenach. Najlepsze porównanie ofert jest możliwe dzięki RRSO (rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania), która pokazuje ile faktycznie będzie kosztował kredyt – po zsumowania oprocentowania, prowizji i innych kosztów. Różnica między najtańszym, a najdroższym kredytem widoczna jest także na podstawie miesięcznej wysokości raty i wynosi 64,09 zł co w skali 3 lat daje sumę ponad 2300 zł.

Kredyt lombardowy nazywany jest również kredytem pod zastaw. Udzielny jest pod zastaw papierów wartościowych, bonów oszczędnościowych, kosztowności, towarów lub metali szlachetnych. Należy do kredytów krótkoterminowych, wysoko oprocentowanych oraz z góry pobieraną prowizją. Na podstawie wyceny dokonywanej przez specjalistę, bank wypłaca określoną sumę pieniędzy, która wynosi 20 – 80 % wartości zastawianego towaru. Dla banku była to bardzo opłacalna forma, gdyż przejmował zastaw w przypadku niespłacenia kredytu i automatycznie go sprzedawał<sup>63</sup>. Kredyt lombardowy traci na znaczeniu, często zastępowany jest szybkim kredytem gotówkowym.

Szczególną formą kredytu konsumenckiego jest karta kredytowa, która jest najbardziej zdradliwą formą zadłużenia. Klient otrzymuje od banku tzw. „plastikowy pieniądz” i przy jego użyciu realizuje płatności w sklepach, bankomatach lub innych punktach usługowych. Cechą charakterystyczną karty jest tzw. okres bezodsetkowy, dzięki któremu klient nie musi

<sup>63</sup> A. Talecka, P. Niczyporuk, Bankowość..., op. cit., s. 145

płacić odsetek – pod warunkiem spłaty w określonym przez bank terminie. W przeciwnym razie oprocentowanie może okazać się bardzo wysokie. Z darmowego kredytu można korzystać około 2 miesięcy. Należy pamiętać wyłącznie o terminach spłaty np. jeśli z kredytu na karcie skorzystaliśmy na początku czerwca to zadłużenie należy spłacić w ciągu ok. 24 dni po jego zakończeniu, czyli do 24 lipca. Ale jeśli płatność została dokonana na końcu miesiąca to okres bezodsetkowy trwa tylko 24 dni<sup>64</sup>. Również, aby uniknąć płacenia odsetek nie należy wybierać gotówki w bankomacie, gdyż wtedy odsetki zostaną automatycznie naliczone. Kartę kredytową od banku może otrzymać każda pełnoletnia osoba posiadająca lub nie posiadająca stałych dochodów<sup>65</sup>. Citi Bank praktykuje „rozdawanie” kart w dużych centrach handlowych. Wystarczy wypełnić wniosek i konsument dostaje kartę do ręki. Dodatkowo za częste zakupy przy użyciu karty klienci zbierają punkty, które mogą zamieniać na spłatę części zadłużenia, nagrody lub vouchery<sup>66</sup>. Na koniec września 2012 r. w obiegu było 6,5 mln kart kredytowych<sup>67</sup>

Oprócz podziału na przeznaczenie kredytu można wyróżnić dodatkowo podział uwzględniający okres kredytowania. Jest to czas od momentu uzyskania kredytu do jego całkowitej spłaty. Najczęściej spotykane kredyty w tej grupie to: krótkoterminowe (przyznawane na okres poniżej jednego roku), średnioterminowe (na okres od 1 – 5) oraz długoterminowe (powyżej 5 lat). Z punktu widzenia kredytobiorcy okres kredytowania odgrywa istotną rolę, bowiem od niego zależy całkowity koszt kredytu, oprocentowanie i czas oczekiwania na przyznanie kredytu<sup>68</sup>.

Kolejna systematyka uwzględnia walutę kredytu i dzieli kredyty na złotowe i w walucie obcej. Bardziej popularne są kredyty w złotych, jednak coraz częściej można spotkać kredyty w innej walucie np. dolar amerykański, frank szwajcarski czy euro. Najczęściej walutę obcą kredytu wybierają konsumenci na pokrycie płatności za granicą (w przypadku firm) lub na zakup mieszkania. Wiąże się to z niską wartością oprocentowania. Kredyty walutowe mogą być wypłacone i zwracane zarówno w złotych jak i w walucie po kursie jaki w danym okresie obowiązuje.

<sup>64</sup> <http://www.finance.egospodarka.pl/79233,Jak-dziala-karta-kredytowa,1,48,1.html> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>65</sup> [http://direct.money.pl/poradnik\\_finansowy/kto;moze;otrzymac;karte;kredytowa,poradnik;finansowy,haslo,141.html](http://direct.money.pl/poradnik_finansowy/kto;moze;otrzymac;karte;kredytowa,poradnik;finansowy,haslo,141.html) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>66</sup> <https://www.online.citibank.pl/p/karty.do> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>67</sup> [http://serwisy.gazetaprawna.pl/finansoesobiste/artykuly/683208,rosnie\\_rynek\\_kart\\_kredytowych\\_placimy\\_nimi\\_coraz\\_chetniej.html](http://serwisy.gazetaprawna.pl/finansoesobiste/artykuly/683208,rosnie_rynek_kart_kredytowych_placimy_nimi_coraz_chetniej.html) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>68</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 232

Na rynku funkcjonują także kredyty komercyjne i preferencyjne. Większość udzielanych kredytów należy do komercyjnych. Kredyty preferencyjne to kredyty przydzielane na korzystniejszych warunkach, niż pozostałe kredyty. Cechują się niższym oprocentowaniem i korzystniejszymi warunkami udzielenia. Kredyty są przeznaczone na finansowanie ekonomicznych i społecznych celów polityki państwa<sup>69</sup>. Przyznawany jest zarówno ludności, rolnikom, przedsiębiorcom, a także urządowi i instytucjom. W Polsce do końca 2012 r. funkcjonował kredyt „Rodzina na swoim”, skierowany do osób o niskich dochodach, a chcących kupić mieszkanie lub dom. Od 2014 r. program ten zostanie zastąpiony projektem „Mieszkanie dla młodych”<sup>70</sup>.

Kredyty budowlano – mieszkaniowe mogą być udzielone zarówno osobom fizycznym jak i prawnym. Udostępniane są kredytobiorcom na budowę domu mieszkalnego lub zakup istniejącej nieruchomości – domu, mieszkania, działki. Są to kredyty długoterminowe zwane także hipotecznymi, ponieważ podstawowym zabezpieczeniem jest hipoteka ustanowiona na finansowanej nieruchomości. Kredyt wypłacany jest zazwyczaj w transzach, a każde uruchomienie transzy uzależnione jest od postępu prac, zapisanych w harmonogramie inwestycji. Cechą charakterystyczną jest karencja w spłacie, co oznacza, że dopóki kredytobiorca nie wykorzysta całego kredytu – płaci jedynie odsetki. W ostatnich latach kredyt ten cieszy się coraz większą popularnością, gdyż daje możliwość usamodzielnienia się i życia we własnych czterech kątach.

### 2.2.3. Koszt kredytu

Przy zawieraniu umów kredytowych, bardzo ważną rolę dla stron umowy kredytowej odgrywa koszt kredytu. Jest on wynagrodzeniem banku za udzielenie określonych kwot pieniężnych oraz za obsługę procedury kredytowania<sup>71</sup>. Na koszt kredytu składają się zazwyczaj trzy elementy: oprocentowanie, prowizja i pozostałe opłaty.

Oprocentowanie obciąża sumę niespłaconego kredytu. Oznacza to, iż po wypłacie kredytu jest ono naliczane od całego kapitału a po spłacie kolejnych rat kapitałowych – od części kapitału pozostałego do spłaty<sup>72</sup>. Wysokość oprocentowania uzależniona jest od następujących czynników:<sup>73</sup>

<sup>69</sup> Z. Dobosiewicz, Kredyty i gwarancje bankowe, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2007, s.79

<sup>70</sup> <http://www.kredyt-rodzina-na-swoim.com> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>71</sup> M. M. Golec, Usługi bankowe – podstawowe zagadnienia, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2011, s. 123

<sup>72</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 207

<sup>73</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 232

- Okresu kredytu – im dłuższy okres kredytowania, tym wyższe oprocentowanie
- Indywidualnej oceny klienta przez bank – niska ocena wiąże się z większym oprocentowaniem
- Jakości zabezpieczeń – wysoka jakość zabezpieczeń zmniejsza stopę procentową
- Specjalizacji banku – jeśli kredyt wychodzi poza dziedzinę zainteresowań banku to kredyt jest droższy

Kredyty krótkoterminowe zazwyczaj oprocentowane są stałą stopą procentową. Natomiast długoterminowe – zmienną, na którą składa się marża banku i stawka referencyjna. Każdy bank sam ustala stopę procentową dla każdego kredytu indywidualnie.

Kolejnym kosztem jaki ponosi kredytobiorca jest prowizja. Jest to opłata za usługi bankowe związane z przydzieleniem kredytu. Obejmuje m.in. wynagrodzenie pracowników działów kredytowych, zajmujących się przygotowaniem umów kredytowych. Prowizja w przeciwieństwie do oprocentowania pobierana jest z góry, dlatego kredytobiorca otrzymuje kapitał pomniejszony od razu o kwotę prowizji. Przy kredytach odnawialnych banki mogą pobierać dodatkowo prowizję za uruchomienie każdej transzy lub przedłużenie umowy kredytu na kolejny okres<sup>74</sup>.

Na inne koszty kredytu mogą składać się<sup>75</sup>: opłaty za rozpatrzenie wniosku – pobierana zazwyczaj przy dużych kredytach, opłata za pozostawienie pieniędzy do dyspozycji klienta oraz opłata za wcześniejszą spłatę kredytu – bank w ten sposób chce częściowo wynagrodzić sobie zmniejszony zysk związany z utratą oprocentowania, nie ma zastosowania przy kredycie konsumenckim, w rachunku oszczędnościowym, gdyż zakazuje tego art. 51 ustawy o kredycie konsumenckim z 12 maja 2011 r.

Kredytobiorca oprócz wymienionych kosztów może ponosić również koszty pozabankowe związane z<sup>76</sup>:

- Wyceną wartości zabezpieczeń
- Pozyskiwania dokumentów
- Koszty notarialne
- Koszty ubezpieczenia zabezpieczenia

<sup>74</sup> M. M. Golec, Usługi bankowe..., op. cit., s. 127

<sup>75</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 211

<sup>76</sup> M. M. Golec, Usługi bankowe..., op. cit., s. 128

Przy kredytach konsumpcyjnych i hipotecznych to zarząd banku wyznacza całkowity koszt kredytu. Koszt kredytu ustalony jest pomiędzy minimum, a maksimum i zgodnie z ustawą antylichwiarską z 2005 r. oprocentowanie nie może przekroczyć czterokrotności stopy kredytu lombardowego, która na dzień 06.06.2013 wynosi 17%<sup>77</sup>. Jest to najniższa od 1992 r. stopa lombardowa. Dla uproszczenia banki stosują rzeczywistą roczną stopę procentową (RRSO), wyrażającą całkowity koszt kredytu jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym.

### 2.3. Ryzyko kredytowe

Ryzyko jest nierozłącznym elementem prowadzenia każdej działalności, dotyczy również banków. Poprzez ryzyko kredytowe w wąskim zakresie rozumie się prawdopodobieństwo niewywiązania się dłużnika banku z zawartej umowy tj. spłaty kredytu wraz z odsetkami w ustalonym przez bank terminie<sup>78</sup>. Natomiast ryzyko kredytowe w szerokim ujęciu dotyczy niewykonania zobowiązań przez partnera transakcji zawieranej z bankiem. Dotyczy w szczególności<sup>79</sup>: kredytów, gwarancji, poręczeń, akredytyw, lokat międzybankowych, operacji dewizowych, obrotu papierami dłużnymi i akcjami, transakcji instrumentami pochodnymi. W praktyce zawsze pewien odsetek kredytów nie jest spłacany lub spłacany jest z opóźnieniem. Dlatego działania banków w tym obszarze polegają na sterowaniu ryzykiem mające na celu zachowanie płynności finansowej całej instytucji oraz nie naruszenie zaufania ze strony klientów<sup>80</sup>.

Dywersyfikacja ryzyka jest jedną z metod zabezpieczającą banki przed utratą płynności. Rozproszenie powinno być charakteryzowane ze względu na: rodzaj kredytobiorców (przedsiębiorstwa i osoby indywidualne.), wielkość kredytów, rodzaje kredytów, kredytowane branże czy regiony, waluty oraz zabezpieczenie kredytów<sup>81</sup>. Banki, aby zapobiec negatywnym skutkom związanym z niespłaceniem kredytów stosują różne rodzaje środki zapobiegawcze. Należą do nich: badanie zdolności kredytowej klienta indywidualnego oraz ustanowienie prawnych form zabezpieczeń.

<sup>77</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Stopa\\_lombardowa](http://pl.wikipedia.org/wiki/Stopa_lombardowa) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>78</sup> J. Batóg, Zarządzanie ryzykiem kredytowym, w: Bankowość: wybrane zagadnienia, pr. zbior. pod red. A. Mariańskiej, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2001, s.282

<sup>79</sup> M. Iwanicz – Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, Bankowość – zagadnienia podstawowe, Poltext, Warszawa 2010, s. 278

<sup>80</sup> M. M. Golec, Usługi bankowe..., op. cit., s. 138

<sup>81</sup> M. M. Golec, Usługi bankowe..., op. cit., s. 138

### 2.3.1. Badanie zdolności kredytowej osób fizycznych

Badanie zdolności kredytowej ma na celu eliminację osób, które ze względu na niski dochód, posiadane już zobowiązań bądź nieterminowe regulowanie zobowiązań – nie mogą dostać kredytu. Zdolność kredytowa oznacza możliwość spłaty kredytu wraz z odsetkami w terminie określonym w umowie. Banki mają narzucony obowiązek badania zdolności kredytowej, każdego potencjalnego klienta oraz odmowy w przypadku niewystarczającej zdolności. Ze względu na brak ustawowych metod badania zdolności, banki same ustalają wewnętrzne procedury udzielania kredytu na podstawie różnych dokumentów, wskaźników i analiz – metoda dochodowa, scoring kredytowy.

W momencie złożenia wniosku kredytowego przez potencjalnego kredytobiorcę wraz z wszystkimi dokumentami, bank weryfikuje jego poprawność pod względem formalnym (wiarygodność prawna) i merytorycznym (wiarygodność ekonomiczna). Podczas weryfikacji formalnej bank wykorzystuje dane o kliencie, w tym głównie historię kredytową, zamieszczone w Biurze Informacji Kredytowej (BIK). To instytucja gromadząca i udostępniająca dane o kredytobiorcach instytucjom udzielającym finansowania. Gromadzone są tam informacje zarówno pozytywne jak terminowe spłaty oraz negatywne związane z opóźnieniami w spłacie czy windykacją należności. Banki wykorzystują również informacje zawarte w Krajowym Rejestrze Długów (KRD), dotyczące zaległych zobowiązań i opóźnień w spłacie kredytów powyżej 60 dni<sup>82</sup>.

Metoda dochodowa ocenia zdolność kredytobiorcy do spłaty kredytu. Odbywa się to na podstawie przedłożonych przez klienta dokumentów, określających wysokość dochodów osiągniętych przez członków gospodarstwa domowego oraz stałych wydatków ponoszonych przez gospodarstwo (wydatki związane z utrzymaniem domu, istniejące zobowiązania kredytowe, kwoty na utrzymanie członków rodziny). Zgodnie z rekomendacją T maksymalny poziom wydatków związany z obsługą zobowiązań kredytowych i finansowych nie powinien przekroczyć 50 % dochodów w przypadku dochodów poniżej średniej krajowej oraz 65% dla dochodów powyżej średniej krajowej<sup>83</sup>. Jest to tzw. wskaźnik DTI (ang. *debt – to – income*).

Inną metodą oceny zdolności kredytowej jest scoring kredytowy – tzw. punktowa ocena zdolności kredytowej. bank nadaje określonym cechom indywidualnym kredytobiorcy pewną liczbę punktów. Do najczęściej występujących kryteriów oceny należą<sup>84</sup>: miejsce

<sup>82</sup> M. M. Golec, *Usługi bankowe...*, op. cit., s. 141

<sup>83</sup> [http://www.knf.gov.pl/Images/RekomendacjaT\\_tcm75-33586.pdf](http://www.knf.gov.pl/Images/RekomendacjaT_tcm75-33586.pdf) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>84</sup> M. Iwanicz – Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, *Bankowość...*, op. cit., s. 273

zamieszkania, status mieszkaniowy (czy klient wynajmuje czy posiada własnościowe mieszkanie, czy mieszka z kimś), czas zamieszkania w jednym miejscu (im dłużej tym bardziej ustabilizowana sytuacja klienta), posiadanie telefonu, posiadanie samochodu, posiadanie w banku ROR, cel zaciągnięcia kredytu, płeć, stan cywilny, wiek, liczba osób we wspólnym gospodarstwie, miejsce pracy oraz długość zatrudnienia w tym samym miejscu, wykonywany zawód, miesięczny dochód, posiadanie ubezpieczenia na życie. Uzyskaną liczbę punktów porównuje się z tzw. wartością progową, i w zależności od tego, w której grupie znajdzie się kredytobiorca zależy przyznanie kredytu.

**Tabela 4. Przykładowy scoring kredytowy**

<b>Charakterystyki i ich atrybuty</b>	<b>Wagi</b>
<b>1. Zawód lub charakter pracy klienta</b>	
Członek Kady kierowniczej	10
Wykwalifikowany robotnik	8
Pracownik biurowy	7
Student	5
Niewykwalifikowany robotnik	4
Pracownik pracujący w niepełnym wymiarze czasu	2
<b>2. Status mieszkaniowy</b>	
Właściciel domu	6
Najemca domu lub mieszkania	4
Mieszkający przy rodzinie	2
<b>3. Ocena wiarygodności kredytowej</b>	
Bardzo dobra	10
Przeciętna	5
Brak danych	2
Niska	0
<b>4. Długość zatrudnienia na obecnym stanowisku</b>	
Więcej niż rok	5
Mniej niż rok	2
<b>5. Długość okresu zamieszkania pod obecnym adresem</b>	
Więcej niż rok	2
Mniej niż rok	1

<b>6. Telefon w domu lub mieszkaniu</b>	
Tak	2
Nie	0
<b>7. Liczba osób pozostająca na utrzymaniu przez klienta</b>	
Nikt	3
1	3
2	4
3	4
Więcej niż 3	2
<b>8. Prowadzone rachunki bankowe</b>	
Oszczędnościowe i oszczędnościowo – rozliczeniowe	4
Tylko rachunek oszczędnościowy	3
Tylko rachunek rozliczeniowy	2
Brak rachunku	0
<b>Klient dobry</b> – kredyt można przyznać	<b>30 – 43</b>
<b>Klient przeciętny</b> – przyznanie kredytu może nastąpić pod warunkiem ustanowienia dodatkowych zabezpieczeń	<b>15 – 29</b>
<b>Klient zły</b> – odmowa kredytu	<b>0 – 14</b>

Źródło: M. Iwanicz – Drozdowska, Zarządzanie finansowe bankiem, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2005, s. 148

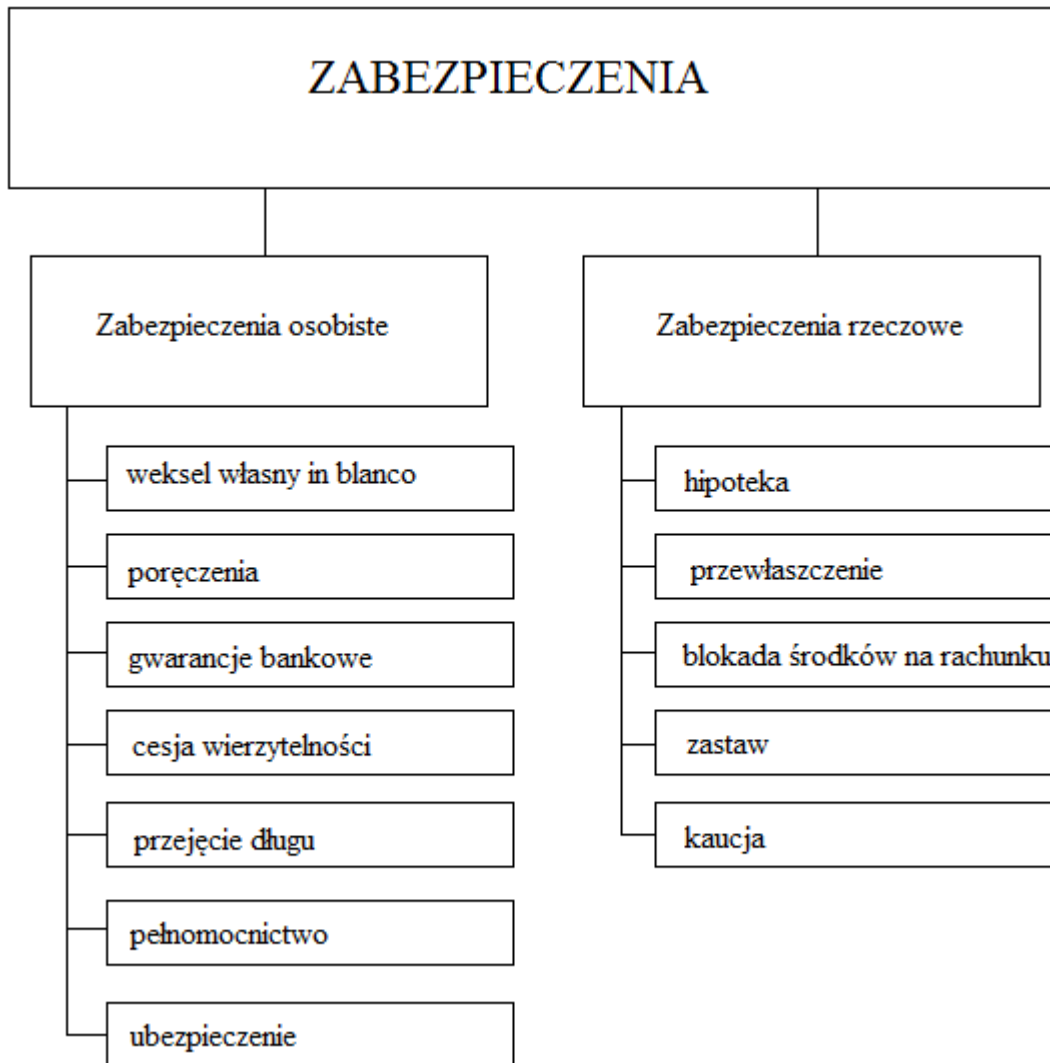
### 2.3.2. Formy zabezpieczeń kredytów

Zabezpieczenie kredytów jest bardzo ważne z punktu widzenia banku, często ważniejsze niż sama zdolność kredytowa, gdyż pozwala na zmniejszenie ryzyka kredytowego. Banki wychodzą z założenia, że sytuacja każdego konsumenta nagle może ulec zmianie, dlatego dobre zabezpieczenie zawsze będzie gwarancją zwrotu przynajmniej części zaangażowanych przez bank pieniędzy<sup>85</sup>. Niestety wartość zabezpieczeń podlega wahaniom cenowym, zatem banki coraz częściej domagają się, aby ich wartość była zdecydowanie wyższa od wartości kredytu<sup>86</sup>. Zazwyczaj w takiej sytuacji zabezpieczenie musi składać się z kilku różnych komponentów, gdyż jedno zabezpieczenie może okazać się niewystarczające.

W literaturze najczęściej spotyka się podział zabezpieczeń na: zabezpieczenia rzeczowe i zabezpieczenia osobiste.

<sup>85</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 196

<sup>86</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 196



**Rysunek 5. Podział zabezpieczeń** (źródło: opracowanie własne na podstawie Z. Dobosiewicz, Bankowość, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2011, s. 197)

Zabezpieczenia osobiste charakteryzują się odpowiedzialnością osobistą za spłatę długu, która dotyczy całego majątku osoby dającej zabezpieczenie<sup>87</sup>. Do najpopularniejszych zabezpieczeń osobistych zaliczyć można: weksel własny in blanco, poręczenia, gwarancje bankowe. Wśród rzadziej spotykanych lub mających charakter uzupełniający należą<sup>88</sup>: cesja wierzytelności, poręczenie wekslowe, przystąpienie do długu, przyjęcie długu, pełnomocnictwo, ubezpieczenie.

Weksel in blanco przyjmowany jest od kredytobiorców dobrze znanych bankowi, posiadających dobrą sytuację ekonomiczną oraz pozytywną historię kredytową. Stanowi

<sup>87</sup> M. Capiga, Działalność kredytowa monetarnych instytucji finansowych, Difin, Warszawa 2006, s. 216

<sup>88</sup> M. Capiga, Działalność kredytowa..., op. cit., s. 216

podstawowe zabezpieczenie nawet przy dużych kredytach. Weksel jest także korzystnym rozwiązaniem jeśli kontrahentem jest osoba zagraniczna, gdyż dochodzenie wierzytelności z weksła w większości państw odbywa się w trybie uproszczonym i przyspieszonym<sup>89</sup>. Weksel in blanco w momencie wystawienia jest celowo nieuzupełniony tzn. nie wpisuje się sumy wekslowej i terminu płatności, które są uzupełniane w momencie niespłacenia przez wystawcę w terminie całości lub części zobowiązania, na zabezpieczenie, którego został przyjęty weksel<sup>90</sup>. Natomiast kredytobiorca podaje datę wystawienia weksła i umieszcza swój podpis. Po spłaceniu kredytu, weksel jest niszczone lub oddawany kredytobiorcy<sup>91</sup>. Weksel może być przyjmowany na zabezpieczenie<sup>92</sup>:

- Całej kwoty wierzytelności wraz z odsetkami
- Jedynie na kwotę kredytu
- Określonej w deklaracji części wierzytelności
- Wyłącznie odsetek i innych należności ubocznych banku

Kolejną formą zabezpieczeń jest poręczenie cywilne. Na mocy poręczenia poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela – banku, wykonać zobowiązanie kredytobiorcy, gdy ten zaprzestanie spłacać zadłużenie<sup>93</sup>. Poręczyciel nie może uchylać się od spłaty nawet w przypadku śmierci kredytobiorcy<sup>94</sup>. Przedmiotem poręczeń może być każdy rodzaj wierzytelności banku tzn. kredyty, pożyczki, gwarancje, poręczenia. poręczycielem może być każda osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych, osoba prawna lub podmiot nie mający osobowości prawnej, który ma prawo do zaciągania zobowiązań. Ważnym problemem przy przyjmowaniu poręczeń od osób fizycznych jest zgoda współmałżonka poręczyciela na zawarcie umowy<sup>95</sup>. Jeśli poręczenie zostało udzielone przed zawarciem związku małżeńskiego lub gdy małżonkowie posiadają rozdzielczość majątkową, bank będzie domagał się spłaty zadłużenia wyłącznie z majątku poręczyciela (np. z wynagrodzenia za pracę). W sytuacji jednak, gdy poręczenie zostało udzielone w trakcie trwania małżeństwa i bez istnienia rozdzielczości majątkowej, to wierzyciel będzie żądać zaspokojenia wierzytelności ze wspólnego majątku małżonków.

---

<sup>89</sup> I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia wierzytelności, Twigger, Warszawa 2005, s. 76

<sup>90</sup> I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia..., op. cit., s. 99

<sup>91</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 199

<sup>92</sup> M. Capiga, Działalność kredytowa..., op. cit., s. 218

<sup>93</sup> Ustawa kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964, art. 876

<sup>94</sup> <http://www.nbportal.pl/pl/np/porady/poradniki/kredyty-i-pozyczki/rodzaje-zabezpiezen-kredytow-bankowych> (data odczytu 24.06.20113)

<sup>95</sup> I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia..., op. cit., s. 135

Gwarancje kredytowe działają na podobnej zasadzie jak poręczenia. Gwarantami są zazwyczaj osoby prawne np. banki, przedsiębiorstwa instytucje, które zaręczają, że spłacą zobowiązanie (odpowiadające kwocie niespłaconych rat, należnych odsetek i kosztów postępowania), gdy nie zrobi tego kredytobiorca<sup>96</sup>.

Ubezpieczenie spłaty kredytu zabezpiecza kredytobiorcę w przypadku uniemożliwienia spłaty rat kredytu na skutek zdarzeń losowych tj. utrata pracy, wypadek powodujący niezdolność do pracy lub śmierć. Ubezpieczenie zawierane jest z towarzystwem ubezpieczeniowym, a przedmiotem ubezpieczenia jest spłata kredytu wraz z odsetkami. Przed każdym podpisaniem takiego ubezpieczenia kredytobiorca dokładnie musi zapoznać się z umową, gdyż często dochodzi do złudnego przekonania, że ubezpieczenie pokryje wysokość całego kredytu<sup>97</sup>.

Cesja wierzytelności jest umową zawieraną pomiędzy bankiem – wierzycielem, a kredytobiorcą lub osobą trzecią, na podstawie której wierzyciel przenosi swoją wierzytelność wobec dłużnika na osobę trzecią. Przedmiotem cesji mogą być tylko wierzytelności pieniężne wolne od jakichkolwiek innych praw. Najczęściej spotykana cesja wśród klientów indywidualnych dotyczy cesji z polis ubezpieczeniowych na rzecz banku. Bank w ten sposób staje się nabywcą wierzytelności z polisy w przypadku odszkodowania lub śmierci ubezpieczonego<sup>98</sup>.

Drugi podział zabezpieczeń obejmuje zabezpieczenia rzeczowe, których przedmiotem zapewnienia spłaty kredytu jest określona rzecz, będąca częścią majątku dłużnika. Zabezpieczenie rzeczowe jest nierozłącznie związane z konkretną rzeczą, która nawet po zmianie właściciela pozostaje jako zabezpieczenie kredytu, gdyż bank ma pierwszeństwo w zaspokojeniu swoich roszczeń<sup>99</sup>. Z punktu widzenia banków do podstawowych zabezpieczeń rzeczowych należą: hipoteka, przewłaszczenie, blokada środków na rachunku, zastaw oraz kaucja.

Hipoteka jest ograniczonym prawem rzeczowym obciążającym nieruchomości. Ograniczenie wiąże się z tym, iż bank na rzecz którego ustawiono hipotekę nie może władać

---

<sup>96</sup> M. Iwanicz – Drozdowska, W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, Bankowość..., op. cit., s. 278

<sup>97</sup> [http://www.rzu.gov.pl/vademecum-ubezpieczonego/abc-ubezpieczen/Ubezpieczenia\\_kredytow\\_\\_2868](http://www.rzu.gov.pl/vademecum-ubezpieczonego/abc-ubezpieczen/Ubezpieczenia_kredytow__2868) (data odczytu 24.06.2013)

<sup>98</sup> <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Cesja-z-polisy-czyli-przeniesienie-praw-z-umowy-ubezpieczenia-1705893.html> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>99</sup> Z. Dobosiewicz, Kredyty i gwarancje..., op. cit., s. 44

nieruchomością jak jej właściciel<sup>100</sup>. Ma on jednak prawo do dochodzenia swoich roszczeń przez wpis do ksiąg wieczystych. W rozdziale IV ksiąg wieczystych wpisuje się, że nieruchomość jest obciążona wierzytelnością w podanej sumie i na rzecz określonej osoby. Wpis ten upoważnia bank do zaspokojenia swoich żądań z nieruchomości bez względu na to czyją będzie w danej chwili własnością. Hipoteka jest wykorzystywana jako zabezpieczenie kredytów hipotecznych, mieszkaniowych, inwestycyjnych, ale coraz częściej ma zastosowanie dla wysokich kredytów konsumpcyjnych.

Przewłaszczenie na zabezpieczenie polega na przeniesieniu własności posiadanych przez kredytobiorcę rzeczy ruchomych tj. pojazdy, maszyny, sprzęt TV, itp. na bank. Przewłaszczenie wykorzystywane jest bardzo często przy sprzedaży ratalnej, gdzie kredytobiorca w okresie spłaty kredytu może użytkować zakupiony towar, jednak jego właścicielem staje się dopiero w momencie spłaty ostatniej raty<sup>101</sup>. Do tego momentu właściciel danego przedmiotu jest bank. Przed zawarciem umowy przewłaszczenia dokonywana jest wycena przewłaszczonych rzeczy.

Zastaw podobnie jak przewłaszczenie ustanawiany jest wyłącznie na rzeczach ruchomych jako zabezpieczenie oznaczonej wierzytelności. Zastaw jest ograniczonym prawem rzeczowym, dlatego daje bankowi jedynie prawo do zaspokojenia wierzytelności, ale nie daje mu prawa do korzystania z rzeczy obciążonej zastawem<sup>102</sup>. W przeciwieństwie do przewłaszczenia to kredytobiorca jest właścicielem danej rzeczy. Szczególną formą zastawu jest zastaw rejestrowy. Ma szerokie zastosowanie ze względu na wysokie bezpieczeństwo, jednak wiąże się z poniesieniem pewnych opłat<sup>103</sup>: 200 zł – wpis zastawu do rejestru zastawów, 50 zł – wykreślenie zastawu z rejestru zastawów oraz 20 zł – wydanie zaświadczenia o dokonaniu wpisu. W praktyce zastaw jest stosowany tylko dla kredytów o wartości uzasadniającej jego zastosowanie.

Blokada środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym dozwolona jest na podstawie art. 50 prawa bankowego. Bank zostaje upoważniony przez kredytobiorcę – na podstawie pełnomocnictwa, do dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku bankowym, czyli do pobierania z niego określonych kwot przypadających na pokrycie

---

<sup>100</sup> E. Bogacka – Kisiel, Usługi i procedury bankowe, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 131

<sup>101</sup> <http://www.nbportal.pl/pl/np/porady/poradniki/kredyty-i-pozyczki/rodzaje-zabezpieczen-kredytow-bankowych?nrpg=1> (data odczytu 24.06.2013)

<sup>102</sup> M.S. Wiatr, Zarządzanie indywidualnym..., op. cit., s. 256

<sup>103</sup> <http://www.zastawrejestr.gov.pl/opaty> (data odczytu 24.06.2013)

niespłaconych zobowiązań<sup>104</sup>. Po spłacie zobowiązań bank zwraca posiadaczowi rachunku zaświadczenie o dokonaniu blokady oraz pełnomocnictwo do dysponowania rachunkiem bankowym<sup>105</sup>. To jedno z najczęściej stosowanych zabezpieczeń rzeczowych dla małych kredytów konsumpcyjnych.

Kaucja stanowi zabezpieczenie banku w przypadku nie wywiązania się dłużnika ze swoich zobowiązań w terminie. Przedmiotem kaucji są środki pieniężne w postaci gotówki (w złotych lub innej wymiennej walucie), książeczki lub bony oszczędnościowe złożone w banku na czas trwania umowy<sup>106</sup>. Kaucja podlega zwrotowi po spłacie wierzytelności.

Nie ulega wątpliwości, iż wybór odpowiedniej formy zabezpieczenia jest problemem złożonym. Banki uzależniają formę zabezpieczenia od takich czynników jak<sup>107</sup>: rodzaj i wysokość kredytu, okres kredytowania, sytuacja majątkowa dłużnika, ryzyko banku, przewidywany nakład pracy i koszt zabezpieczenia oraz realna możliwość zaspokojenia roszczeń banku. Duże znaczenie przy ustanawianiu zabezpieczeń odgrywa wiarygodność kredytobiorcy np. jest stałym klientem banku, posiada rachunek oszczędnościowo – rozliczeniowy i wcześniej korzystał z podobnych produktów bankowych w danym banku. W takim przypadku bank może ograniczyć liczbę stosowanych zabezpieczeń.

---

<sup>104</sup> I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia..., op. cit., s. 459

<sup>105</sup> I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia..., op. cit., s.460

<sup>106</sup> Z. Dobosiewicz, Bankowość..., op. cit., s. 201

<sup>107</sup> E. Bogacka – Kisiel, Usługi i procedury..., op. cit., s. 135

## Rozdział 3 Rola parabanków w systemie finansowym

W rozdziale tym dokonano charakterystyki pojęcia instytucji parabankowych działających w Polsce, z punktu widzenia różnych autorów. Przedstawiono specyfikę działalności instytucji pożyczkowych oraz zaprezentowano Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo – Kredytową jako wyjątkową formę parabanków. Omówiono także szanse i zagrożenia wynikające z funkcjonowania instytucji parabankowych.

### 3.1. Istota i pojęcie parabanków

Dokonujące się przeobrażenia strukturalne na rynku finansowym tj. w głównej mierze procesy deregulacji i liberalizacji, rozwój nowych technologii informatycznych oraz zaostrzenie regulacji związanych z polityką kredytową sprawiły, że działalność bankową podjęły instytucje nie mające prawnego statusu banku<sup>108</sup>. Wpłynęło to na pojawienie się tzw. równoległego systemu bankowego<sup>109</sup> (nazywany również w literaturze: shadow banking, instytucja parabankowa, parabank), który uzupełnia system bankowy i jest coraz bardziej znaczącą konkurencją dla banków w zakresie przyjmowania środków pieniężnych, finansowania klientów i realizacji płatności.

W literaturze prawnej nie ma jeszcze dokładnie zdefiniowanego pojęcia parabanku i instytucji parabankowej. Nic dziwnego więc, że podjęto wysiłki zmierzające do ustalenia treści i zakresu tych pojęć. W etymologii słowa parabank należy odwołać się do rozumienia słów – „para” i „bank”. Zgodnie ze Słownikiem Języka Polskiego PWN<sup>110</sup> słowo „para” jest pierwszym członem wyrazu złożonego oznaczający: niby, prawie, wyrażający podobieństwo do tego co jest określone drugą częścią złożenia. Zatem słowo parabank oznacza instytucje, które świadczą usługi podobne do bankowych, nie będąc bankami.

Według Ministerstwa Finansów instytucjami parabankowymi są wszystkie podmioty nie będące banki, lecz wykonujące czynności podobne do bankowych. Prowadzą swoją działalność legalnie, nie łamiąc przepisów prawa zakazujących wykonywania określonych usług finansowych bez odpowiedniego zezwolenia i nadzoru<sup>111</sup>. W Polsce pojęcie parabanku powinno być przypisane wyłącznie podmiotom udzielającym pożyczek ze środków własnych

<sup>108</sup> A. Klein – Kaska, Nadzór nad instytucjami para bankowymi w Polsce – tendencje ogólne, w: Nadzór nad rynkiem finansowym. Aktualne tendencje i problemy dyskusyjne, pr. zbior. pod red. E. Fojcik – Mastalskiej i E. Rutkowskiej – Tomaszewskiej, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011, s. 51

<sup>109</sup> K. Markowski, Shadow Banking w Polsce. Dyskusja nad równoległym systemem bankowym, „Bank” 2012, nr 7 – 8, s. 54  
<sup>110</sup> <http://sjp.pwn.pl/slownik/2498153/para-> (data odczytu 14.05.2013)

<sup>111</sup> <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rynek-finansowy-w-polsce/instytucje-parabankowe> (data odczytu 14.05.2013)

– wyjątkiem są Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo – Kredytowe<sup>112</sup>. Dodatkowo instytucje parabankowe<sup>113</sup>:

- nie mają obowiązku uzyskać zezwolenia na prowadzenie działalności pożyczkowej.
- prowadzą działalność zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 – Kodeks Cywilny.
- są zobowiązane do przestrzegania przepisów ustawy z dnia 12 maja 2011 – o kredycie konsumenckim.
- nie są objęte nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego<sup>114</sup>

L. Góral określa instytucje parabankowe jako podmioty nie posiadające statusu banku, ale za zgodą odpowiednich instytucji nadzorczych wykonujące czynności bankowe polegające m.in. na gromadzeniu depozytów i udzielaniu kredytów i pożyczek<sup>115</sup>. Ponadto wykonują zadania, które ze względu na niską rentowność i wysokie ryzyko są nie atrakcyjne dla banków.

Witold Srokosz<sup>116</sup> definiuje instytucje parabankowe jako podmioty rynku usług finansowych, które nie będąc bankami wykonują na podstawie ustaw szczególnych wobec ustawy Prawo Bankowe, czynności bankowe sensu stricte (zaliczamy do nich<sup>117</sup>: „przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów, prowadzenie innych rachunków bankowych, udzielanie kredytów, udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw, emitowanie bankowych papierów wartościowych, przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych, wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego, wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach”) oraz bez upoważnień ustawowych wykonują czynności bankowe sensu largo (zalicza się tutaj<sup>118</sup>: „udzielanie pożyczek pieniężnych, operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warrandy, wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu, terminowe operacje finansowe, nabywanie i zbywanie

<sup>112</sup> <http://www.zbp.pl/site.php> (data odczytu 14.05.2013)

<sup>113</sup> <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rynek-finansowy-w-polsce/instytucje-parabankowe> (data odczytu 14.05.2013)

<sup>114</sup> <https://www.bfg.pl/aktualnosci/posiedzenie-komitetu-stabilnosci-finansowej-16-sierpnia-2012-r> (data odczytu 14.05.2013)

<sup>115</sup> L. Góral, Instytucje „parabankowe” w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10, s. 6

<sup>116</sup> W. Srokosz, Instytucje parabankowe..., op. cit., w Polsce, s. 76

<sup>117</sup> Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997, art. 5 ust. 1

<sup>118</sup> Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997, art. 5 ust.2

wierzytelności pieniężnych, przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych, prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych, udzielanie i potwierdzanie poręczeń, wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych, pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym”<sup>119</sup>.

Kolejna definicja mówi, iż do shadow bankingu należy zaliczyć podmioty działające poza tradycyjnym sektorem bankowym – w jednym z wymienionych rodzajów działalności<sup>120</sup>:

- Udzielanie pożyczek osobom, które nie spełniają sztywnych wymogów banków, nie posiadają udokumentowanych lub stałych dochodów, nadmiernie zadłużonych lub posiadających złą historię kredytową.
- Przyjmowanie środków finansowych, odsetki są premią od zysku z racji konkretnej inwestycji (np. inwestycje w złoto, papiery wartościowe).
- Dokonywanie transformacji zapadalności lub płynności.
- Przeprowadzenie transferu ryzyka kredytowego poprzez wielokrotne wykorzystanie tego samego zabezpieczenia w różnych transakcjach pochodnych.

W literaturze prof. D. Korenik można spotkać podział instytucji parabankowych na dwie kategorie<sup>121</sup>:

- 1) Parabanki, które podobnie jak banki podlegają licencjonowaniu, nadzorowi bankowemu, posiadają określone zasoby kapitałowe oraz są kierowane przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach<sup>122</sup>. Zalicza się do nich:
  - Spółdzielcze kasy Oszczędnościowo – Kredytowe (SKOK)
  - Kasy oszczędnościowo – zapomogowe
  - Kasy oszczędności
  - Budowlane kasy oszczędności
  - Komunalne kasy kredytowe
  - Spółki inwestycyjne
  - Spółki finansowe
  - Specjalistyczne instytucje finansowe
  - Konglomeraty finansowe

<sup>119</sup> W. Srokosz, Instytucje parabankowe w Polsce, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 78

<sup>120</sup> A. Łukasiewicz – Kamińska, Shadow banking, czyli ciemna strona bankowości, „Gazeta Bankowa” 2012, nr 10, s. 71

<sup>121</sup> D. Korenik, S. Korenik, Podstawy finansów, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 108

<sup>122</sup> T. Kuźma, Parabanki – niby – banki?, „Nowe Życie Gospodarcze” 2012, nr 5, s. 10

2) Instytucje parabankowe działające na podstawie innych przepisów niż prawo bankowe i nie podlegające nadzorowi bankowemu i licencjonowaniu. W tej grupie wyróżnia się:

- Narodowe Fundusze Inwestycyjne
- Kasy budowlano – pożyczkowe
- Kasy mieszkaniowe
- Firmy leasingowe
- Firmy factoringowe
- Firmy informatyczne
- Firmy doradcze
- Kantory wymiany walut
- Agenci kredytowi

Podsumowując przytoczone pojęcia instytucji parabankowych, można przypisać im wspólne cechy, które w całości lub w części będą spełniać :

- Nie mają statusu banku i nie podlegają nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego.
- Nie podlegają nadzorowi ze strony państwa i nie ma dla nich odrębnych regulacji prawnych.
- Firmy pożyczkowe nie muszą uzyskać zezwolenia na prowadzenie działalności pożyczkowej.
- Wkłady wnoszone przez klientów parabanków nie są objęte Bankowym Funduszem Gwarancyjnym.
- Wykonują czynności bankowe sensu largo – skierowane głównie na pożyczanie pieniędzy.
- Oferują pożyczki, nie kredyty.
- Podejmują nadmierne ryzyko w zakresie kredytowania – brak wymogu badania zdolności kredytowej klientów.

Działalność parabanków ciągle podlega licznym dyskusjom i debatom. Niewątpliwie ich dynamiczny rozwój stanowi potencjalne zagrożenie dla stabilności finansowej całego systemu finansowego oraz może wypierać banki z ich obszarów funkcjonowania<sup>123</sup>. Do tej pory działalność parabanków znajduje się poza marginesem regulacji i nadzoru ze strony Komisji Nadzoru Finansowego. Co więcej parabanki nie mają obowiązku wymieniać

---

<sup>123</sup> T. Kuźma, Parabanki – niby – banki?, „Nowe Życie gospodarcze” 2012, nr 5, s. 12

informacji o kredytobiorcach, gdyż nie są włączone do istniejących systemów informacji<sup>124</sup>. Związek Banków Polskich (ZBP) domaga się, by wprowadzić system monitorowania działalności parabanków w szczególności w zakresie przetwarzania i monitorowania informacji. Pozwoliłoby to na nałożenie na parabanki nowych przepisów ustawy o informacji gospodarczej dotyczących głównie udzielanych pożyczek i kredytów<sup>125</sup>. Celem tego, jest ograniczenie ryzyka kredytowego i poprawa bezpieczeństwa instytucji parbankowych oraz przeciwdziałanie nadmiernemu zadłużaniu się niektórych obywateli.

W Polsce działalność instytucji parbankowych podlega przepisom Kodeksu cywilnego, Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz Ustawy o kredycie konsumenckim. Nad ich działalnością sprawuje nadzór i kontrolę Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta.

### 3.2. Pożyczka – główny produkt instytucji parbankowych

Instytucje parbankowe jak już wcześniej stwierdzono, prowadzą działalność polegającą na świadczeniu usług podobnych do czynności bankowych. Jednak w warunkach polskiego rynku i według Ministerstwa Finansów działalność parabanków powinna być ograniczona wyłącznie do udzielania pożyczek i kredytów ze środków własnych<sup>126</sup>. K. Waliszewski w swojej literaturze poświęconej tematyce instytucji parbankowych, przedstawia jednak katalog czynności, które są wykonywane przez parabanki i nie ograniczają się tylko do działalności pożyczkowej (Tabela 1).

**Tabela 5. Rodzaje parabanków i obszary ich działalności**

Obszar działalności parbankowej	Rodzaje parabanków
Usługi depozytowo – inwestycyjne	SKOK, Spółki inwestycyjne, Portale pożyczek społecznościowych, Doradcy finansowi
Usługi pożyczkowo – kredytowe (kredyt konsumencki, konsumpcyjny)	Spółki pożyczkowe (np. Provident), Pracownicze Kasy Zapomogowo – Pożyczkowe, Portale pożyczek społecznościowych, Pośrednicy kredytowi, Doradcy finansowi, Sieci handlowe, Instytucje kredytu ratalnego, Systemy argentyńskie, Lombardy

<sup>124</sup> K. Markowski, Shadow Banking w Polsce. Dyskusja nad równoległym systemem bankowym, „Bank” 2012, nr 7 – 8, s. 55

<sup>125</sup> <http://hoga.pl/lifestyle/zbp-chce-wprowadzenia-nadzoru-nad-parabankami-i-lepszego-dostepu-do-informacji> (data odczytu 10.06.2013)

<sup>126</sup> <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/rynek-finansowy-w-polsce/instytucje-parbankowe;jsessionid=3636E153BDEAB2027A82090015836934> (data odczytu 10.06.2013)

Usługi pożyczkowo – kredytowe (kredyt hipoteczny)	Kasy budowlane, Kasy oszczędnościowo – budowlane, Kasy mieszkaniowe, Towarzystwa hipoteczne, Pośrednicy kredytowi, Doradcy finansowi
Usługi pożyczkowo – kredytowe (kredyty dla podmiotów gospodarczych)	Fundusze pożyczkowe, Spółki leasingowe, Spółki faktoringowe
Realizacja rozliczeń pieniężnych tradycyjnych, internetowych i mobilnych	Poczta, Instytucje płatnicze (np. PF Mieszko, Skarbonka. Multikasa), SKOK, Niezależne platformy płatnicze (Paypal, Przelewy24), Instytucje realizujące szybkie przelewy międzybankowe (BlueCash), Platformy płatności w hipermarketach (Unikasa, Via – Moje Rachunki)
Udzielanie poręczeń i gwarancji	Fundusze Poręczeniowe, Agencje państwowe udzielające poręczeń i gwarancji
Doradztwo finansowe i biznesowe	Doradcy finansowi, Firmy doradztwa gospodarczego
Zarządzanie aktywami na zlecenie	Spółki inwestycyjne, Doradcy finansowi, Domy maklerskie
Wydawanie kart płatniczych	Sieci handlowe, Operatorzy telewizyjni, komórkowi
Emisja pieniądza elektronicznego	Instytucje pieniądza elektronicznego

Źródło: K. Waliszewski, Miejsce i rola parabanków w systemie finansowym i gospodarce, w: Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce, pr. zbior. pod red. G Kotliński i K. Waliszewski, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 63 – 64

Według powyższego parabanki prowadzą również działalność depozytowo – inwestycyjną. W ostatnim czasie jedną z takich firm była Amber Gold, która głównie przyjmowała depozyty pieniężne, obiecując wysokie zyski. Pieniądze miały być inwestowane w złoto. Niestety firma ogłosiła upadłość i obecnie jest w stanie likwidacji<sup>127</sup>, a zdeponowane przez ludność pieniądze nie zostały odzyskane przez konsumentów. Dlatego Komisja Nadzoru Finansowego ostrzega przed tego typu firmami, gdyż często kuszą wysokimi odsetkami, a tak naprawdę nie mogą one przyjmować wkładów pieniężnych. KNF informuje

<sup>127</sup> <http://www.ambergold.com.pl> (data odczytu 10.06.2013)

również, że na liście prowadzących działalność bankową bez zezwolenia Komisji jest jeszcze 15 podmiotów<sup>128</sup>.

Finansowanie potrzeb konsumentów odbywa się poprzez dostarczenie im środków pieniężnych, za wynagrodzeniem i na określony czas, w postaci kredytów i pożyczek. W potocznym języku często zamiennie używa się pojęć kredyt i pożyczka, a z punktu widzenia konsumenta to jedna i ta sama usługa<sup>129</sup>. W obu przypadkach chodzi bowiem o zaciągnięcie długu. Jednak w rzeczywistości są to dwie różne umowy, regulowane przez odrębne przepisy i niosące odmienne konsekwencje prawne i ekonomiczne<sup>130</sup>. W tabeli przedstawiono różnice pomiędzy tymi dwiema formami.

**Tabela 6. Pożyczka, a kredyt**

	<b>Pożyczka</b>	<b>Kredyt</b>
Przepisy regulujące	Umowę pożyczki regulują przepisy Kodeksu cywilnego	Regulowany przez Prawo bankowe i Kodeks cywilny
Udzielający	Może być udzielona przez każdą osobę fizyczną lub instytucję (w tym banki i SKOK – i)	Udzielana wyłącznie przez banki i od niedawna również przez SKOK – i
Pochodzenie środków	Udzielane środki są własnością osoby udzielającej pożyczki	Środki na kredyty pochodzą z depozytów powierzanych przez klientów banku
Cel wykorzystania	Dowolny	Wykorzystanie zgodnie z celem jego przeznaczenia
Oprocentowanie	Pożyczki mogą być udzielane nieodpłatnie	Za udzielenie kredytu bank pobiera wynagrodzenie w postaci prowizji i oprocentowania od przekazanego kapitału
Przedmiot umowy	Środki pieniężne lub rzeczy	Środki pieniężne
Forma udostępnienia	Pożyczka powoduje przeniesienie własności	Kredytobiorca nie staje się właścicielem udzielonych

<sup>128</sup><http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/parabanki;w;polsce;lista;ostrzezen;powiekszona;o;dwie;firmy.html> (data odczytu 10.06.2013)

<sup>129</sup> R. Książkowski, Finansowanie potrzeb konsumenckich przez parabanki w Polsce, w: Instytucje parbankowe na rynku usług bankowych w Polsce, pr. zbior. pod red. G. Kotliński i K. Waliszewski, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 113

<sup>130</sup> <http://zyciewkredycie.pl/konsument-i-jego-kredyt> (data odczytu 10.06.2013)

	pieniędzy na pożyczkodawcę	pieniędzy, środki do czasowej dyspozycji
Termin zwrotu/splaty	Nie musi być oznaczony	Zawsze oznaczony
Forma umowy	Do ważności umowy pożyczki nie jest wymagana żadna szczególna forma. Gdy jednak jej wartość przekracza 500 zł powinna być sporządzona na piśmie dla celów dowodowych	Umowa kredytu musi być zawarta na piśmie

Źródło: opracowanie własne na podstawie portalu NBP

### 3.2.1 Przegląd wybranych instytucji parabankowych

Na rynku usług finansowych można spotkać wiele firm udzielających pożyczek. Charakteryzują się szybkością udzielenia pożyczek, możliwością dostarczenia pieniędzy do domu, minimum formalności czy nawet pożyczką na dowód bez zaświadczenia o zarobkach. Coraz częściej można spotkać także firmy udzielające pożyczek wyłącznie przez Internet. Do najbardziej znanych firm pożyczkowych możemy zaliczyć: Provident Polska, Kredyty – Chwilówki, Dobra Pożyczka, wonga.com czy vivus.pl, itp.

Provident Polska jest największym i najbardziej znanym parabankiem w Polsce. Należy do międzynarodowej grupy finansowej International Personal Finance, mającej swoje początki już w 1880 r.<sup>131</sup>. Grupa jest notowana na Londyńskiej Giełdzie Papierów Wartościowych. Produktem flagowym są szybko udzielane pożyczki gotówkowe, z minimum formalności w kwocie od 300 do nawet 10 000 zł. Cechą charakterystyczną tej firmy jest to, iż pożyczki udzielane są w domu u klienta. Wizyty domowe służą z jednej strony obejściu przepisów prawnych i doliczeniu dodatkowej opłaty za tzw. obsługę domową oraz z drugiej – pozwalają na zorientowanie się jakie aktywa posiada w swoim otoczeniu klient, co jest istotne w przypadku niespłacenia pożyczki. Pożyczki spłacane są w cotygodniowych ratach, których jest od 30 do 90 w trakcie trwania całej umowy. Ponadto wniosek o pożyczkę można uzupełnić na stronie internetowej firmy. W Polsce firma działa prawie 15 lat. Z jej usług skorzystało już 3,5 mln Polaków, a współpracuje z nią ponad 9 000 przedstawicieli na terenie całego kraju.

<sup>131</sup> <http://www.provident.pl> (data odczytu 04.06.2013)

Kolejną firmą udzielającą szybkich pożyczek jest pośrednictwo Finansowe „Kredyty - Chwilówki” Sp. z o.o. mające swoją siedzibę w Tychach<sup>132</sup>. Firma istnieje na rynku finansowym w Polsce od 13 lat i posiada ponad 250 oddziałów na terenie całego kraju. W swojej ofercie posiada: chwilówki od 50 do 1 000 zł; pożyczki do 2 000 zł; kredyt gotówkowy 20 000 zł; kredyt gotówkowy do 200 000 zł; kredyt konsolidacyjny do 150 000 zł. Pożyczkę do 2 000 zł może dostać każdy – niezależnie od wysokości zarobków (nie jest wymagane zaświadczenie), bez zgody współmałżonka, bez sprawdzania historii kredytowej, nawet osoby mające problem z zajęciami komorniczymi. Z jej usług korzysta już 0,5 mln klientów. Jak widać firma udziela zarówno pożyczek jak i kredytów, co nie powinno mieć miejsca, gdyż nie jest bankiem, a pośrednikiem finansowym.

Inną firmą oferującą szeroki wachlarz pożyczek jest Dobra Pożyczka. Firma działa na polskim rynku od 2002 r.<sup>133</sup>. Swoje usługi oferuje nie tylko klientom indywidualnym, lecz także instytucjonalnym. Jest jedną z nielicznych instytucji, w której harmonogram spłat sięga nawet do 30 lat. Firma udziela pożyczek na: dowolny cel, dom, auto, remont, dla bezrobotnych, dla zadłużonych i bez zdolności kredytowej. Dodatkowo dzieli klientów indywidualnych na: seniorów i rencistów, studentów, rodziny, singli, rolników, osoby pracujące za granicą. Dla każdej z grup dostosowuje warunki umowy, harmonogramy ratalne oraz warianty zabezpieczeń. Dla klientów biznesowych wyróżnia pożyczki: dla „start – up – ów”, dla mikro przedsiębiorstw i MŚP, dla zadłużonych podmiotów, dla wolnych zawodów, na rozwój, pod konsolidację. Wniosek o pożyczkę można złożyć przez Internet oraz obliczyć wysokość raty.

Od kwietnia br. bardzo głośno reklamowana jest firma wonga.com<sup>134</sup>. To brytyjska firma działająca on – line od 2007 r., w Polsce rozpoczęła oficjalną działalność w 2013 roku. Różni się od innych firm tym, że pieniądze jesteśmy w stanie otrzymać w ciągu 15 minut od złożenia wniosku. Nie trzeba się legitymować dokumentami potwierdzającymi zatrudnienie i innymi zestawieniami finansowymi. System automatycznie ocenia czy klient jest wiarygodny. Klient może starać się o pożyczkę w przedziale od 50 – 2 000zł, przy czym pierwsza pożyczka nie może być większa niż 500 zł. Okres spłaty liczony jest w dniach i mieści się w przedziale 1 – 30 dni. Firma stawia na przejrzyste i czytelne zasady. W momencie wyboru kwoty i czasu trwania pożyczki ukazuje się kwota, którą potencjalny klient będzie musiał zwrócić oraz RRSO (rzeczywista roczna stopa oprocentowania).

<sup>132</sup> <http://kredyty-chwilowki.pl> (data odczytu 04.06.2013)

<sup>133</sup> <http://www.dobrapozyczka.com.pl> (data odczytu 04.06.2013)

<sup>134</sup> <https://www.wonga.pl> (data odczytu 04.06.2013)

Inną znaną firmą i równie głośno reklamowaną, udzielającą pożyczek wyłącznie przez serwis internetowy jest [vivus.pl](http://vivus.pl). Vivus Finance to spółka należąca do północnoeuropejskiej grupy 4 Finance Group, wiodącej firmy na rynku pożyczek krótkoterminowych. Sprzedaż mikro pożyczek w Polsce uruchomiła w lipcu 2012 r.. Vivus sprawdza historię kredytową klientów w BIK i we wszystkich bazach dłużników oraz w bazie Związku Banków Polskich<sup>135</sup>. Pierwsza pożyczka dostępna jest do kwoty 1 200 zł i jest darmowa – bez opłat i prowizji. Kolejne pożyczki są dostępne do kwoty 2 500 zł. Termin spłaty pożyczki jest możliwy od 1 do 30 dni. Aby wziąć pożyczkę należy zarejestrować się na stronie i uiścić jednorazową opłatę rejestracyjną w wysokości 0,01 zł.

Specyficzną formą parabanków pełniących rolę pożyczkodawców są lombardy. Pierwotnie zajmowały się udzielaniem krótkoterminowych, wysokooprocentowanych pożyczek pod zastaw rzeczy ruchomych (m.in. papiery wartościowe, biżuteria, złoto, ubrania, elektronika, rowery i inne wartościowe przedmioty)<sup>136</sup>. Jednak po wprowadzeniu ustawy antylichwiarskiej, ograniczającej wysokość maksymalnego oprocentowania, lombardy zastąpiły umowę pożyczki – umową sprzedaży<sup>137</sup>. W zasadzie nic oprócz umowy się nie zmieniło. Klient oddaje pod zastaw („sprzedaje”) przedmiot za który dostaje określoną sumę pieniędzy. W umowie znajduje się jednak zapis mówiący o możliwości odstąpienia od umowy sprzedaży w terminie 20 dni. Musi jednak zapłacić odstępne we wskazanej w umowie wysokości (zapłacić prowizję). Po odstąpieniu od umowy strony zwracają sobie to, co nawzajem świadczyły. W przypadku nie zwrócenia pożyczki w ustalonym terminie przedmiot zostaje sprzedany<sup>138</sup>. Szacuje się, iż w ciągu ostatnich kilku lat liczba lombardów działających na polskim rynku zwiększyła się i wynosi ponad 15 tys.<sup>139</sup>.

Oprócz wymienionych instytucji na rynku dostępnych jest wiele ofert instytucji parabankowych udzielających pożyczek. Pożyczka w 15 minut, bez zaświadczeń, z minimum formalności, z komornikiem i na dowód – takimi hasłami reklamują się firmy pożyczkowe chcąc zachęcić konsumentów do skorzystania ze swoich ofert. Wśród klientów tych instytucji najczęściej można spotkać osoby, które z różnych powodów nie mogą liczyć na pożyczkę lub kredyt w banku. Grupa tych osób w ostatnim czasie bardzo wzrosła w wyniku pogorszenia się sytuacji gospodarczej i wzrostu bezrobocia oraz z powodu zaostrzonej polityki kredytowej

<sup>135</sup> <http://www.creditbox.pl/porownaj-chwilowki/vivus-pl/> (data odczytu 04.06.2013)

<sup>136</sup> <http://www.slownik-online.pl/kopalinski/3E7F8B8C8FDF3067C12565EF0048FABE.php> (data odczytu 10.06.2013)

<sup>137</sup> <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Jak-lombardy-obchodza-ustawe-antylichwiarska-1450734.html> (data odczytu 10.06.2013)

<sup>138</sup> <http://www.kredyt4you.pl/artykuly/zasady-pozyczek-lombardowych> (data odczytu 10.06.2013)

<sup>139</sup> <http://natemat.pl/31609,lombard-lekiem-na-kryzys-polacy-zastawiaja-co-tylko-moga> (data odczytu 10.06.2013)

wobec konsumentów stosowanej przez banki. Decydując się na skorzystanie z oferty parabanku należy bardzo dokładnie analizować warunki i zasady na jakich udzielane są pożyczki. Należy zwrócić uwagę szczególnie na oprocentowanie i opłaty przygotowawcze. Niektóre firmy wymagają od potencjalnego pożyczkobiorcy wpłaty opłaty przygotowawczej jeszcze przed podpisaniem umowy albo przed wypłatą pieniędzy. W konsekwencji zatrzymują wpłacone kwoty i nie udzielają pożyczki. Ponadto firmy te, nie sprawdzają zdolności kredytowej potencjalnego klienta i nie wiedzą czy będzie go stać na spłatę kolejnej pożyczki. Udzielają pożyczki, która może pomóc konsumentowi tymczasowo wyjść z dołka finansowego, a z drugiej strony może osunąć go jeszcze bardziej na dno, powodując spiralę zadłużenia.

### **3.3. Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo – Kredytowe jako specyficzna forma instytucji parabankowych**

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe należą do unii kredytowych – ogólnoświatowej organizacji w skład której wchodzi kasy centralne z 96 krajów świata<sup>140</sup> (w tym polska Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa) nadzorowane przez Światową Radę Związków Kredytowych (World Council of Credit Unions - WOCCU). Motto unii kredytowych brzmi: „nie dla osiągnięcia zysku, nie dla celów charytatywnych, ale dla świadczenia usług”<sup>141</sup>. Są powoływane i zarządzane przez grupy ludzi o wzajemnych powiązaniach (wspólne zatrudnienie, religia, zainteresowania, miejsce zamieszkania), aby służyć swoim członkom poprzez korzystne oprocentowanie depozytów pożyczek i innych usług finansowych<sup>142</sup>. Cechą charakterystyczną unii kredytowych jest to, że każdy jej członek jest w równym stopniu jej właścicielem (poprzez wykup udziałów) i może oddać jeden głos podczas dorocznego zebrania, bez względu na kwotę jaką powierzył<sup>143</sup>.

Polskimi uniami kredytowymi są spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe (SKOK). To największe instytucje parabankowe działające w polskim systemie prawnym już od ponad 20 lat<sup>144</sup>. Jednak w literaturze można spotkać się ze stwierdzeniem, że nie są to banki i jednocześnie nie są też parabankami, gdyż są dla nich stworzone odrębne regulacje prawne<sup>145</sup>. Natomiast wg art. 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo –

<sup>140</sup> <http://www.finansomania.net/finanse/skoki-w-liczbach> (data odczytu 22.05.2013)

<sup>141</sup> W. Srokosz, Instytucje parabankowe..., op. cit., s. 87

<sup>142</sup> <http://www.woccu.org> (data odczytu 22.05.2013)

<sup>143</sup> W. Srokosz, Instytucje parabankowe..., op. cit., s. 87

<sup>144</sup> J. Maciejczyk, A. Szelągowska, Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe, w: Instytucje rynku finansowego w Polsce, pr. zbior. pod red. A. Szelągowskiej, CeDeWu, Warszawa 2007, s. 185

<sup>145</sup> [http://pl.wikipedia.org/wiki/Spółdzielcza\\_kasa\\_oszczędnościowo-kredytowa](http://pl.wikipedia.org/wiki/Spółdzielcza_kasa_oszczędnościowo-kredytowa) (data odczytu 22.05.2013)

kredytowych z 2012 r. SKOK jest spółdzielnią zrzeszającą nieograniczoną liczbę osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym.

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe podobnie jak banki komercyjne i banki spółdzielcze są instytucjami finansowymi, które łączy zakres przedmiotowy działalności. Prowadzą działalność depozytowo – kredytową, rozliczeniową i inwestycyjną oraz pełnią rolę wyspecjalizowanych pośredników finansowych, które dostarczają na rynku finansowym kapitał pieniężny na zakup dóbr i usług czy też na dalszy ich rozwój<sup>146</sup>. Zatem celem działania SKOK zgodnie z art. 3 pkt. 1 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie jej członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczeń<sup>147</sup>.

W przeciwieństwie do banków komercyjnych czy też banków spółdzielczych kasy nie mają ściśle określonego minimum kapitału własnego, a przy tworzeniu – kapitału założycielskiego<sup>148</sup>. Zgodnie z art. 24 ust. 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych, fundusz udziały powstaje z wpłat udziałów członkowskich, a fundusz zasobowy – z wpłat wpisowego wnoszonego przez członków i nadwyżki bilansowej. Każda kasa powinna jednak posiadać fundusze dostosowane do rozmiarów prowadzonej działalności<sup>149</sup>.

Aby móc założyć rachunek, lokatę lub zaciągnąć pożyczkę w SKOK trzeba zapisać się do danej kasy. Wiąże się to z obowiązkiem wniesienia wpisowego w wysokości od 0 do 60 zł, zadeklarowanych udziałów (wartość jednego udziału kształtuje się między 30 – 100 zł) oraz jednorazowego wkładu członkowskiego (1 – 100 zł)<sup>150</sup>. Koszty przystąpienia do SKOK są różne, zazwyczaj określone w statucie każdej instytucji.

W Polsce proces rozwoju spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych po II wojnie światowej był inicjatywą związku zawodowego „Solidarność” i można podzielić go na cztery etapy. Pierwszy etap przypada na lata 1992 – 1995 i wiąże się z powstaniem pierwszej spółdzielczej kasy w Gdańsku. Funkcjonowała ona podstawie regulacji Rozporządzenia Rady Ministrów z 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo – pożyczkowych

<sup>146</sup> A. Jakubowska, Instytucje finansowe podmiotami zasilającymi uczestników rynku w kapitał pieniężny, artykuł do monografii z VI Zjazdu Katedr Ekonomii – Ekonomiczne wyzwania XXI w, Międzyzdroje 08 – 10.06.2009

<sup>147</sup> Ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych z dnia 5 listopada 2009, art. 3.1

<sup>148</sup> W. Srokosz, Instytucje parabankowe..., op. cit., s. 459

<sup>149</sup> Ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych z dnia 5 listopada 2009, art. 24, ust. 1

<sup>150</sup> <http://www.ekonomia.rp.pl/artukul/709829.html> (data odczytu 22.05.2013)

oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych w zakładach pracy. Kasy funkcjonowały wyłącznie w przedsiębiorstwach w celach samopomocy finansowej dla członków dobrowolnie w niej zrzeszonych<sup>151</sup>. Kolejny etap to lata 1995 – 1997, kiedy weszła w życie ustawa z 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych i umożliwiła działanie kas o charakterze środowiskowym. Kasy dostępne były dla większej liczby osób i obciążone mniejszym ryzykiem niż kasy zakładowe, gdyż zależne były od sytuacji ekonomicznej środowiska, a nie od sytuacji zakładu pracy przy której wcześniej funkcjonowały<sup>152</sup>. Trzeci etap obejmuje okres od 1997 do 2009 roku. W tym czasie nastąpił intensywny rozwój kas oraz ich konsolidacja, zostały one unowocześnione i poprawiło się bezpieczeństwo całego systemu<sup>153</sup>. Ostatni etap trwa od 2009 r. kiedy weszły w życie nowe regulacje prawne i KNF objęła nadzór nad działalnością SKOK.

Działalność spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych została uregulowana w następujących aktach prawnych<sup>154</sup>:

- Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych (wcześniej ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych)
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o finansowym wsparciu rodzin w nabywaniu własnego mieszkania
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie Pracowniczych kas zapomogowo – pożyczkowych oraz Spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych w zakładach pracy

W ostatnich latach nastąpiły istotne zmiany w funkcjonowaniu spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych. W październiku 2012 r. weszła w życie nowa ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych, która spowodowała zmiany

---

<sup>151</sup> M.M. Golec, Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Poznań 2004, s. 60

<sup>152</sup> M.M. Golec, Spółdzielcze kasy..., op. cit., s. 63

<sup>153</sup> G. Paluszak, K. Waliszewski, Działalność instytucji mikrofinansowych w Polsce na przykładzie spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych, w: Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce, pr. zbior. pod red. G. Kotliński i K. Waliszewski, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 170

<sup>154</sup> J. Maciejczyk, A. Szelągowska, Spółdzielcze kasy..., op. cit., s. 188

w nadzorze i działalności operacyjnej w stosunku do dotychczasowych rozwiązań. Do zasadniczych modyfikacji zalicza się:

- Poddanie kas nadzorowi KNF w zakresie licencyjnym, regulacyjnym i kontrolnym.
- Wprowadzenie składki za nadzór.
- Obowiązek odprowadzania rezerwy obowiązkowej od przyjętych depozytów.
- Wymóg utrzymywania współczynnika wypłacalności na określonym poziomie.
- Wprowadzenie systemu sprawozdawczości informacyjnej wobec KNF oraz opracowanie zasad rachunkowości SKOK.
- Możliwość wprowadzenia wymogów kompetencyjnych wobec członków zarządu kas.
- Określenie norm dopuszczalnego ryzyka w działalności kas.

Dodatkowo w ustawie nie ma artykułu mówiącego, iż kasa prowadzi działalność niezarobkową – jak to było w ustawie z 1995 r.. W 2013 r. nastąpiło objęcie depozytów w kasach SKOK gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego<sup>155</sup>, co jeszcze bardziej zwiększyło bezpieczeństwo środków powierzanych tym instytucjom.

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe od początku istnienia uległy licznym przeobrażeniom. Świadczy o tym poniższe zestawienie, które pokazuje jak zmieniła się liczba oddziałów, członków czy wartość posiadanego majątku.

**Tabela 7. Wielkości charakteryzujące SKOK w Polsce w latach 1992 - 2012**

Lata	Liczba kas (z oddziałami)	Liczba członków (w tys.)	Aktywa (w tys.)	Depozyty (w tys.)	Pożyczki (w tys.)
06.2012	1 974	2 527	16 294 637	15 319 864	10 904 201
2011	1 934	2 315	15 598 200	14 518 197	10 906 655
2010	1 851	2 177	14 014 363	13 028 073	9 792 675
2009	1 801	2 026	11 637 339	10 842 415	8 411 273
2008	1 757	1 856	9 446 921	8 604 073	6 932 627
2007	1 663	1 669	7 324 988	6 705 001	5 147 320
2006	1 589	1 551	5 969 789	5 552 966	4 047 299
2005	1 553	1 395	5 329 024	4 989 570	3 502 929
2004	1 461	1 169	42 28 673	3 937 924	2 856 265

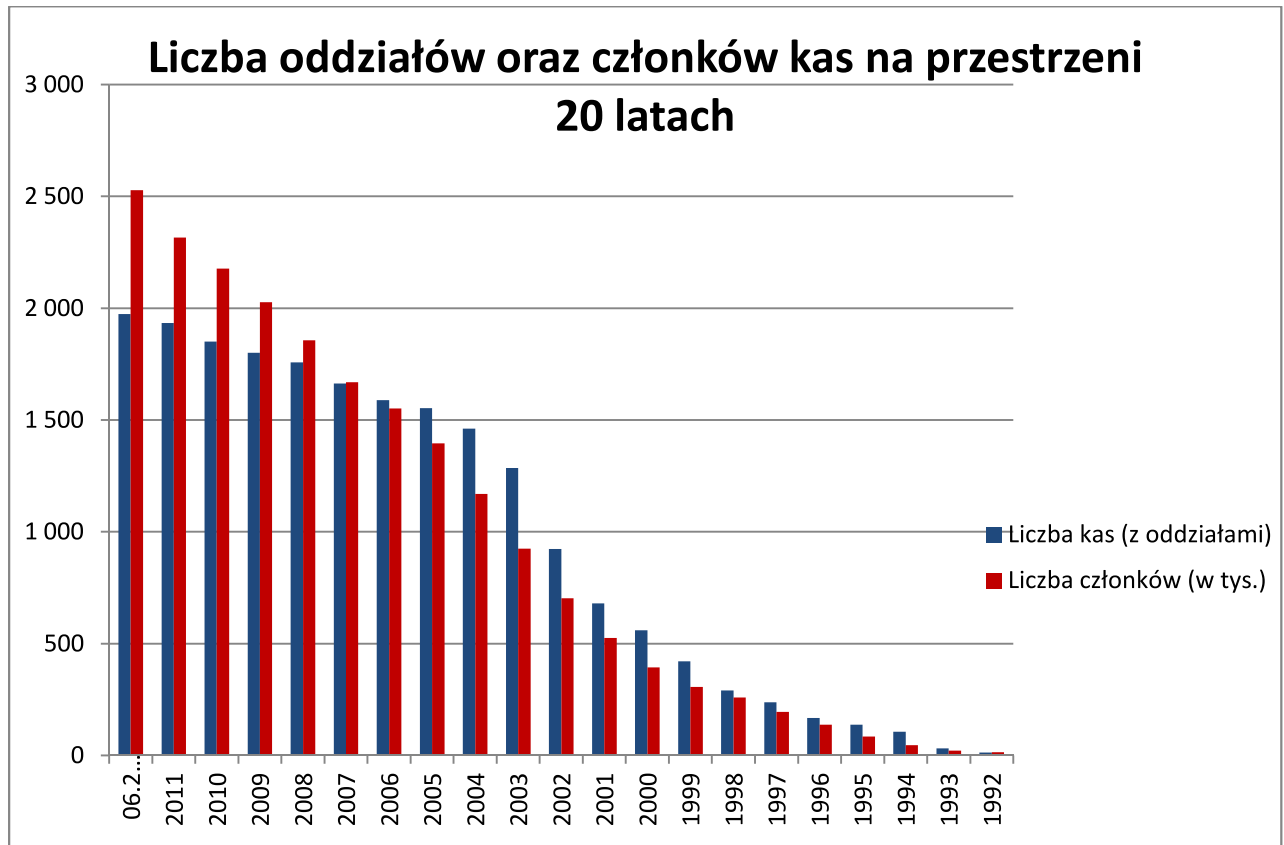
<sup>155</sup> <http://www.skok.pl/o-skok/co-to-jest-skok/bezpieczenstwo> (data odczytu 22.05.2013)

2003	1 285	924	3 343 652	3 111 630	2 212 939
2002	923	703	2 455 086	2 253 906	1 659 780
2001	680	525	1752316	1558436	1235554
2000	560	394	1 199 362	995 251	865 748
1999	420	306	882 727	740 056	668 386
1998	290	259	590 376	528 376	412 482
1997	237	194	368 260	312 562	280 598
1996	168	138	219 443	190 446	160 843
1995	137	85	100 752	91 570	83 431
1994	106	46	35 446	29 362	25 650
1993	32	21	11 173	8 528	8 697
1992	13	14	4 277	3 565	2 985

Źródło: <http://www.skok.pl/o-skok/skok-w-liczbach> (data odczytu 22.05.2013)

Jak pokazują statystyki, system SKOK w Polsce w latach 1992 – 2012 dynamicznie się rozwijał, osiągając w drugim kwartale 2012 r. prawie 2000 placówek, zrzeszając 2,5 mln członków oraz z aktywami na sumę 16,3 mld zł. Ponadto przyjął 15,3 mld depozytów i udzielił pożyczek na kwotę 10,9 mld zł.

Poniższy wykres pokazuje zmianę liczby wszystkich kas funkcjonujących w Polsce oraz ogólną liczbę członków do niej przynależących. W ciągu ostatnich 20 lat drastycznie zwiększyła się ilość oddziałów (z zaledwie 13 na 1974), a tym samym osób korzystających z oferty SKOK – ów.



Wykres 3. Liczba oddziałów oraz członków kas na przestrzeni 20 lat (źródło: opracowanie własne)

SKOK – i oferują szeroki wachlarz usług. W ich ofercie znajduje się działalność w zakresie udzielania pożyczek i kredytów, prowadzenia rachunków oszczędnościowo – rozliczeniowych (w tym również za pośrednictwem Internetu) i lokat oszczędnościowych, wydawania kart płatniczych Visa oraz przeprowadzanie rozliczeń finansowych. Ponadto oferują ubezpieczenia indywidualne, majątkowe, podróżnicze, a także ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe oraz ubezpieczenia dla firm<sup>156</sup>. W swojej ofercie mają także fundusze inwestycyjne, indywidualne konta emerytalne oraz prowadzą transfery pieniężne – Western Union. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe w przeciwieństwie do parabanków mają obowiązek badać zdolność kredytową klientów starających się o pożyczkę lub kredyt.

### 3.4. Korzyści i zagrożenia z działalności pożyczkowej parabanków na tle banków

Pożyczanie pieniędzy samo w sobie nie jest złe. Pozwala na zdobycie rzeczy, które z powodu braku gotówki nie byłyby dla wielu konsumentów dostępne. W Polsce w ostatnich latach można zauważyć stały wzrost wartości udzielanych kredytów. Możliwości wzięcia kredytu czy pożyczki jest wiele. Instytucje finansowe rywalizując o klienta oferują szeroki wachlarz propozycji, począwszy od najprostszych kredytów gotówkowych, kart kredytowych,

<sup>156</sup> <http://www.skok.pl/o-skok/oferta-skok/ubezpieczenia> (data odczytu 22.05.2013)

limitów na koncie do szybkich kredytów tzw. chwilówek i pożyczek na SMS itp. Społeczeństwo zaczęło pojmować bogactwo nie jako ilość zgromadzonych oszczędności, lecz jako posiadanie coraz nowszych samochodów, wyjazdów w egzotyczne miejsca, nowych ubrań czy też sprzętów RTV/AGD – zakupionych na kredyt<sup>157</sup>. Są to przedmioty dostarczające konsumentom rozrywki, a nie konkretnych inwestycji i to one są głównym powodem zaciągania zobowiązań. Niektórym konsumentom pozwalają także zachować konsumpcję na nie zmienionym poziomie w przypadku spadku dochodów.

Jednak gdyby każdy mógł wziąć kredyt czy pożyczkę w banku i gdyby nie wysokie zapotrzebowanie ze strony konsumentów na tego rodzaju usługę, nie pojawiłyby się takie instytucje jak parabanki. Mimo, że ich działalność budzi wiele kontrowersji zwłaszcza w sektorze bankowym, nie ulega wątpliwości że ich działalność może przynieść korzyści dla pewnych grup społecznych.

Jedną z najważniejszych korzyści z funkcjonowania instytucji parabankowych jest obsługa klientów, którzy przez restrykcyjne wymogi bankowe nie mogą dostać kredytu w banku. Stosując się do Rekomendacji T, banki weryfikują zdolność do spłaty każdej raty pożyczki. W przypadku większości klientów, rata nie może przekroczyć 50 procent uzyskiwanych przez klienta dochodów. Skutkuje to tym, że miesięczne wynagrodzenie często jest zbyt niskie dla uzyskania krótkiej pożyczki z wysoką miesięczną ratą<sup>158</sup>. Dlatego korzystanie z oferty parabanków jest często jedynym rozwiązaniem, dla osób którzy potrzebują „zastrzyku gotówki”.

Koleją korzyścią z funkcjonowania parabanków jest wartość udzielanych pożyczek, która jest niższa niż w bankach. Kwoty pożyczek zaczynają się już od 50 zł podczas, gdy dla banku pożyczki nisko kwotowe są nie opłacalne. Do każdego kredytu banki muszą doliczyć prowizję lub ubezpieczenie (stosowane zamiennie), dodatkowo ograniczenie oprocentowania do czterokrotności stopy lombardowej powoduje że zarobek banku jest znikomy. Ponadto banki zainteresowane są nawiązaniem dłuższej relacji z klientem proponując mu kolejne produkty i usługi – nie tylko kredytowe. Co więcej parabanki oferują krótki okres spłaty, bo liczony nawet w dniach. Dla banku kredyt jest opłacalny, gdy spłacany jest co najmniej przez rok<sup>159</sup>.

<sup>157</sup> <http://www.finansowy-doradca.pl/?p=275> (data odczytu 15.06.2013)

<sup>158</sup> [http://www.open.pl/news/banki\\_nie\\_chca\\_pożyczac\\_malo\\_i\\_na\\_chwile.html](http://www.open.pl/news/banki_nie_chca_pożyczac_malo_i_na_chwile.html) (data odczytu 15.06.2013)

<sup>159</sup> [http://www.open.pl/news/banki\\_nie\\_chca\\_pożyczac\\_malo\\_i\\_na\\_chwile.html](http://www.open.pl/news/banki_nie_chca_pożyczac_malo_i_na_chwile.html) (data odczytu 15.06.2013)

Parabanki stosują wygodniejszy model obsługi klienta – w dogodnym dla klienta miejscu i czasie. Są bardziej elastyczni i dostosowują się do klientów np. poprzez odwiedzanie klientów w domu, w godzinach wieczornych, wtedy kiedy klient ma czas. Banki mają sztywne godziny otwarcia „od – do” i to do nich trzeba udać się po pożyczkę lub kredyt. Ponadto pracownicy parabanków specjalizują się wyłącznie w tym produkcie, który sprzedają i mają wysokie kompetencje, aniżeli w przypadku doradców bankowych, którzy sprzedają szeroki wachlarz produktów.

Funkcjonowanie instytucji parabankowych niesie za sobą sporo zagrożeń, o których nie należy zapomnieć. Zasadniczym zagrożeniem jest brak regulacji prawnych dotyczących powstawania jak i samego ich działania, co może wpływać na skłonność do stosowania nieuczciwych praktyk przez parabanki i do wykorzystywania nieświadomości klientów, którzy mają pilną potrzebę zdobycia dodatkowych środków pieniężnych. Poniżej zostały przedstawione możliwe zagrożenia związane z rozwojem tych instytucji.

Potencjalne przekredytowanie konsumentów jest niezwykle poważnym problemem. Sytuacja pojawia się, gdy klient zapożycza się w kilku instytucjach w sposób uniemożliwiający bieżące regulowanie zobowiązań. Przyczyną przekredytowania jest brak wnikliwej analizy zdolności kredytowej potencjalnych klientów. Parabanki nie mają dostępu do Biura Informacji Kredytowej (BIK) i jednocześnie sami nie udzielają informacji o swoich klientach i o wysokości środków, które im pożyczają. Oznacza to, że ani bank ani parabank nie mają dostatecznie dużej wiedzy o zadłużeniu potencjalnego klienta. Parabanki mogą weryfikować zdolność kredytową swoich klientów tylko w oparciu o Biuro Informacji Gospodarczej i Krajowy Rejestr Dłużników, czyli mogą tylko sprawdzić czy potencjalny klient nie jest na tzw. „czarnej liście” – i tylko na tej podstawie mogą odrzucić wniosek. Natomiast banki mając dostęp do BIK – u, mają równocześnie dostęp do aktualnie spłacanych kredytów i poręczeń klienta oraz wgląd do jego historii kredytowej. Sprawia to, że osoby, które nie wywiązywały się z dotychczasowych zobowiązań, nie mają szans na otrzymanie standardowego kredytu bankowego.

Innym zagrożeniem jest pożyczanie środków finansowych osobom bez faktycznej zdolności kredytowej. Oznacza to, iż firma udzielająca pożyczek nie będzie od klienta domagać się przedstawienia zaświadczeń związanych z wysokością otrzymywanych dochodów oraz tych wskazujących na źródło dochodów<sup>160</sup>. Instytucjom tym do zawarcia

---

<sup>160</sup> <http://kredyt-bez-zdolnosci-kredytowej.com.pl> (data odczytu 15.06.2013)

umowy pożyczkowej wystarczy jedynie dowód osobisty. W rezultacie z takiego rozwiązania mogą wszyscy korzystać, zarówno studenci, emeryci czy renciści oraz bezrobotni. W przypadku banku – brak zdolności kredytowej powoduje, iż klient niestety nie dostanie kredytu czy pożyczki. Dla banku ma on niskie szanse na spłatę kredytu wraz z odsetkami w terminie i na warunkach określonych w umowie.

Agresywna działalność marketingowa skierowana na pożyczanie pieniędzy zachęca konsumentów do korzystania z „łatwych pieniędzy”. Powoduje to, że klienci będą bardziej skłonni zaciągać niskie pożyczki, niż oszczędzać. W dłuższej perspektywie czasu nie jest pożądane takie zachowanie, gdyż gospodarstwa ponoszą wysokie koszty finansowe związane z obsługą pożyczek czy kredytów, zwłaszcza jeśli nie są przeznaczone na konkretne cele czy inwestycje tylko na doraźne wydatki<sup>161</sup>. Z drugiej jednak strony można założyć, że tylko osoby o niskich dochodach korzystają z takiej formy finansowania bieżących potrzeb. Z usług Providenta korzysta już 830 tysięcy klientów. Jest to spora grupa społeczna, która ciągle się powiększa. Opisany problem nie dotyczy tylko parabanków. Banki, aby sprostać rosnącej konkurencji również w sposób bardziej nachalny proponują swoje usługi i zachęcają do korzystania z kredytów i pożyczek.

Po zestawieniu argumentów „za i przeciw” trudno jednoznacznie stwierdzić, które z nich mają pozytywny wpływ na funkcjonowanie gospodarki, a które są poważnym zagrożeniem. Z jednej strony system parabanków wypełnia lukę na rynku finansowania potrzeb konsumentów i jest uzupełnieniem oferty bankowej. Czasem może się zdarzyć, że osoby korzystające z parabanków będą bardziej zadowolone niż osoby współpracujące z bankami. Z drugiej jednak może doprowadzić do poważnych – w dłuższym okresie czasu konsekwencji, jakim jest niewypłacalność gospodarstw domowych poprzez nadmierne korzystanie z szybkich pożyczek. Często osoby korzystające z parabanków nie mają wystarczającej wiedzy ekonomicznej związanej z funkcjonowaniem tych instytucji i mogą nie zdawać sobie sprawy z kosztów jakimi są obciążeni.

Przeobrażenia sektora parabankowego zależne są w głównej mierze od zmian regulacyjnych jakie zachodzą w sektorze bankowym i od sposobu reakcji banków na te zmiany. Jedną z najważniejszych przyczyn szybkiego rozwoju parabanków było wprowadzenie rekomendacji T, która narzuciła restrykcyjne wymogi kredytowe w obszarze weryfikacji dokumentów potwierdzających zatrudnienie i wynagrodzenie klientów. Banki,

---

<sup>161</sup> R. Książkowski, *Finansowanie potrzeb...*, op. cit., s. 127

w tym okresie utraciły sporą część klientów, którzy zaczęli korzystać z pozabankowych form finansowania konsumpcji. Jednak na początku 2013 r. KNF złagodziła przepisy i część klientów z powrotem wróciła do usług bankowych. Ponadto KNF zapowiada podjęcie działań wobec wszystkich parabanków. Głównym celem jest zmiana regulacji prawnych, która pozwoli na większą kontrolę organów państwa nad funkcjonowaniem parabanków oraz nawiązanie bliskiej współpracy dla wymiany informacji pomiędzy Ministerstwem Finansów, Narodowym Bankiem Polskim, Komisją Nadzoru Finansowego i Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów w zakresie rozpoznawania podmiotów prowadzących działalność parabankową<sup>162</sup>. Proponują także działania edukacyjne na płaszczyźnie klient – instytucja parabankowa, w których kluczową rolę odgrywać będą media i system edukacji.

---

<sup>162</sup> [http://nbp.pl/home.aspx?f=aktualnosci/wiadomosci\\_2012/20120816\\_kom.html](http://nbp.pl/home.aspx?f=aktualnosci/wiadomosci_2012/20120816_kom.html) (15.06.2013)

## Rozdział 4 Analiza kredytów i pożyczek oraz wyniki badań własnych

Rozdział ten związany jest z przeprowadzonym badaniem ankietowym. W pierwszej kolejności zaprezentowano metodykę oraz założenia niezbędne do realizacji badania ankietowego. Następnie przy użyciu programu statystycznego Statistica dokonano analizy i interpretacji otrzymanych wyników. W ostatniej części porównano wynik badań własnych z badaniami przeprowadzanymi na skalę kraju oraz wyciągnięto stosowne wnioski.

### 4.1. Metodyka przeprowadzonego badania

Dobór próby badawczej w każdym badaniu jest bardzo istotny, gdyż właściwie dobrana próba daje możliwość uogólnienia wyników badania na całą populację badaną. W pracy posłużono się dobozem nielosowym - wygodnym, który opiera się na intuicji i wiedzy badacza oraz przeprowadzany jest na podstawie znajomości parametrów badanej populacji. Podstawową zaletą tej metody jest łatwość dotarcia do respondenta oraz niskie koszty.

Warunkiem niezbędnym dla wiarygodności przeprowadzonego badania jest ustalenie odpowiedniej liczebności próby badawczej. W tym celu skorzystano ze wzoru pochodzącego ze strony internetowej CEM Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej<sup>163</sup>.

$$n = \frac{P * (1 - P)}{\frac{e^2}{Z^2} + \frac{P * (1 - P)}{N}}$$

Gdzie:

n – wielkość próby badawczej

N – wielkość populacji

P – szacowana wielkość frakcji

e – dopuszczalny błąd

z – wartość wynikająca z przyjętego poziomu ufności

Uzyskane wyniki przedstawiono w programie statystycznym Statistica. Statistica jest uniwersalnym, zintegrowanym systemem służącym do statystycznej analizy danych, tworzenia wykresów, operowania na bazach danych oraz wykonywania transformacji danych<sup>164</sup>. Program zawiera nie tylko procedury statystyczne i graficzne ogólnego przeznaczenia i związane z nimi narzędzia zarządzania danymi, ale także specjalistyczne techniki analityczne wykorzystywane do badań społecznych, technicznych czy biomedycznych.

<sup>163</sup> <http://www.cem.pl/?a=pages&id=85> (data odczytu 20.05.2013)

<sup>164</sup> <http://www.statsoft.pl/general.html> (data odczytu 30.06.2013)

Testy nieparametryczne wykorzystywane są do weryfikacji nieparametrycznych hipotez, stosowane gdy nie ma spełnionych istotnych założeń dla testów parametrycznych<sup>165</sup>. Statystyki nieparametryczne nie wymagają spełnienia hipotezy o normalności rozkładów<sup>166</sup>. Wynika to z tego, iż w niektórych dziedzinach trudno powiedzieć z jakiego rozkładu pochodzą dane, a wysokie koszty lub trudność dokładnego powtórzenia badania powodują, że danych jest za mało do sprawdzenia normalności rozkładu.

Wśród wykorzystanych testów nieparametrycznych w niniejszej pracy znajdują się<sup>167</sup>:

1. Test U Manna – Whitney'a stosowany dla dwóch prób niezależnych. Istotą testu jest porównanie sum rang dla każdej z prób. Test U jest najmocniejszą nieparametryczną alternatywą dla testu t dla prób niezależnych. W teście podawana jest wartość z (wartość zmiennej o rozkładzie normalnym) oraz odpowiadająca jej wartość p.
2. Test H Kruskala – Wallisa jest rozszerzeniem testu U Manna-Whitneya. W przypadku testu Kruskala-Wallisa mamy do czynienia z większą niż 2 liczbą porównywanych grup. Obserwacje w analizowanych grupach powinny być niezależne wobec siebie, co oznacza, że osoba będąca w jednej grupie nie powinna być również w innej porównywanej grupie.
3. Test S Spearmana zwany również korelacją rang Spearmana. Test polega na zbadaniu istnienia zbieżności uszeregowania dwóch cech oraz na przyporządkowaniu danym cechom rang. Próby są zależne tzn., że wzrostowi zmiennej niezależnej odpowiada wzrost zmiennej zależnej i na odwrót. Współczynnik korelacji R będzie się mieścił w przedziale  $<-1,1>$ . Im bliższy wynik będzie 1 tym zależność będzie większa i przeciwnie – im bliższy będzie -1, tym mniejsza będzie zgodność rang.

Ponadto do najbardziej popularnych testów nieparametrycznych (prócz wymienionych powyżej) zalicza się:

1. Test W – W Walda - Wolfowitz
2. Test T Wilcoxona
3. Test chi kwadrat zgodności
4. Test chi kwadrat niezależności

<sup>165</sup> <http://pogotowiestatystyczne.pl/slowniczek/testy-nieparametryczne> (30.06.2013)

<sup>166</sup> P.J. Durka, Wstęp do współczesnej statystyki, Adamantan, Warszawa 2003, s. 86

<sup>167</sup> [http://www.pomocstatystyczna.pl/para\\_vs\\_nonpara.html](http://www.pomocstatystyczna.pl/para_vs_nonpara.html) (30.06.2013)

Dla każdego testu oddzielnie będzie zakładana hipoteza badawcza. Zazwyczaj przyjmuje się dwie hipotezy:  $H_0$  i  $H_1$ . Dla testu H Kruskala Wallisa hipotezy będą brzmieć następująco:  $H_0$ : wszystkie próby pochodzą z tej samej populacji (żadna się nie wyróżnia);  $H_1$ : co najmniej jedna z prób pochodzi z innej populacji niż pozostałe (co najmniej jedna się różni się od innych). Natomiast dla testu U Manna Whitneya:  $H_0$ : rozkłady populacji są takie same;  $H_1$ : rozkłady populacji nie są takie same. Decyzję odnośnie hipotezy podejmuje się w oparciu o tzw. poziom  $p$  (poziom istotności). Najczęściej w badaniach przyjmuje się, że  $p=5\%$ . Jeśli wartość  $p>5\%$  to będzie świadczyło o przyjęciu hipotezy  $H_0$ , natomiast gdy wartość  $p<5\%$  to hipoteza  $H_0$  będzie odrzucona

Statystyki nieparametryczne opisowe umożliwiają podsumowanie zbioru danych i wyciągnięcie pewnych podstawowych wniosków i uogólnień na temat badanego zbioru. Do podstawowych technik statystyki opisowej zalicza się<sup>168</sup>:

- Średnia arytmetyczna to suma wszystkich wartości cechy podzielona przez liczbę wszystkich jednostek badanej zbiorowości.
- Mediana – czyli wartość środkowa powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.
- Moda to wartość cechy, która występuje najczęściej w badanej próbie.
- Odchylenie standardowe jest miarą rozproszenia wartości w próbie od wartości średniej.
- Wariancja to kwadrat odchylenia standardowego.
- Maximum i minimum dotyczą największej i najmniejszej wartości w próbie.
- Rozstęp jest również jedną z miar zmienności. Jest on wyliczany jako różnica pomiędzy największą i najmniejszą wartością w próbie.
- Kwartył górny, to taka wartość cechy, że co najmniej 75% wartości podanych są od niej nie większe, a co najmniej 25% wartości jest od niej nie mniejsze.
- Kwartył dolny, to taka wartość cechy, że co najmniej 25% wartości podanych są od niej nie większe, a co najmniej 75% wartości jest od niej nie mniejsze.
- Rozstęp kwartylny zmiennej jest obliczany jako różnica pomiędzy kwartylem dolnym, a górnym. Obejmuje 50% przypadków wokół mediany.
- Skośność jest miarą asymetrii obserwowanych wyników. Informuje nas o tym jak wyniki dla danej zmiennej kształtują się wokół średniej.

<sup>168</sup> [http://www.statsoft.pl/textbook/stathome\\_stat.html?http%3A%2F%2Fwww.statsoft.pl%2Ftextbook%2Fstnonpar.html](http://www.statsoft.pl/textbook/stathome_stat.html?http%3A%2F%2Fwww.statsoft.pl%2Ftextbook%2Fstnonpar.html) (10.06.2013)

- Kurtoza określa względne spłaszczenie rozkładu badanej cechy do rozkładu normalnego. Dla rozkładu normalnego jest ona równa 0.

Dane analizowane w programie Statistica będą przedstawione graficznie w postaci histogramu oraz wykresu pudełkowego (Box – Plot).

## 4.2. Założenia przeprowadzonego badania

### Sytuacja problemowa

Kredyty i pożyczki jako powszechna forma finansowania potrzeb gospodarstw domowych oraz powody dla których konsumenci zdecydowaliby się skorzystać z usług parabanków.

#### 1. Problem badawczy

W jakich miejscach najczęściej zapożycza się społeczeństwo Nowego Sącza i okolic.

#### 2. Cel badania

Uzyskanie informacji od respondentów dotyczącej korzystania z kredytów i pożyczek oraz wskazanie powodów dla których mogliby zaciągnąć pożyczkę w parabanku.

#### 3. Zakres badania:

##### a) przedmiotowy

- Wpływ wielkości dochodu na korzystanie z kredytów i pożyczek.
- Powody możliwości skorzystania z parabanków, a wiek społeczeństwa.

##### b) podmiotowy

- Mieszkańcy powiatu nowosądeckiego powyżej 18 roku życia

##### c) przestrzenny

- Badanie zostanie przeprowadzone na terenie neutralnym – miejsca publiczne w Nowym Sączu tj. Galeria Sandecja, Centrum Handlowe Europa II Plaza, Rynek w Nowym Sączu oraz Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu

##### d) czasowy

- Badanie pilotażowe 5 czerwca 2013 r.
- Badanie właściwe od 10 czerwca 2013 r. do 25 lipca 2013 r.

#### 4. Hipotezy badawcze

- Niezależnie od wysokości osiąganych dochodów społeczeństwo użytkuje kredyty i pożyczki.

- Minimum formalności oraz szybkość przyznania pożyczki są głównym powodem dla których konsumenci decydowaliby się na skorzystanie z oferty parabanków.

## 5. Metodyka badań

Wyszczególnienie	Badanie ilościowe
<b>Metoda</b>	ankieta
<b>Technika</b>	ankieta rozdawana
<b>Narzędzia pomiarowe</b>	kwestionariusz ankiety <sup>169</sup>
<b>Wielkość próby</b>	162
<b>Sposób doboru próby</b>	nielosowy (dobór wygodny)

W ankiecie wzięły udział osoby powyżej 18 roku życia. Zostały przeprowadzone dwa badania. Pierwsze badanie – pilotażowe, zrealizowane zostało dnia 5 czerwca 2013 r. na grupie 10 osób zakwalifikowanych do badania właściwego. Miało na celu sprawdzenie czy przygotowana ankieta jest czytelna i zrozumiała dla odbiorcy oraz określić czas potrzebny do jej wypełnienia. W jego wyniku poprawione zostało pytanie z metryczki, dotyczące miesięcznej sumy dochodów. Respondenci mieli trudność w określeniu łącznej sumy dochodów wszystkich członków pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym, dlatego byli proszeni o podanie tylko osobistych dochodów. Badanie właściwe zostało rozłożone w czasie pomiędzy 10.06.2013, a 25.07.2013 i polegało na rozdawaniu ankiet w miejscach publicznych Nowego Sącza tj.: Galeria Handlowa Sandecja ul. Węgierska 170, Galeria Handlowa Europa II Plaza ul. Nawojowska 1, Rynek w Nowym Sączu oraz Wyższa Szkoła Biznesu NLU ul. Zielona 27. W tym czasie zostało uzupełnionych 162 ankiety –154 poprawne i 8 błędnie wypełnionych. Jednak by badanie mogło być porównywalne dla całej populacji powiatu nowosądeckiego, próba badawcza powinna wynosić 384 osoby. Wynik został obliczony poniżej na podstawie wzoru przedstawionego w poprzednim podrozdziale.

Do obliczenia wielkości próby przyjęto następujące założenia:

$$N = 196\ 626$$

$$P = 0,5$$

$$e = 0,05$$

$$\text{poziom ufności} = 0,95$$

$$Z = 1,96$$

---

<sup>169</sup> Przedstawiony w załączniku

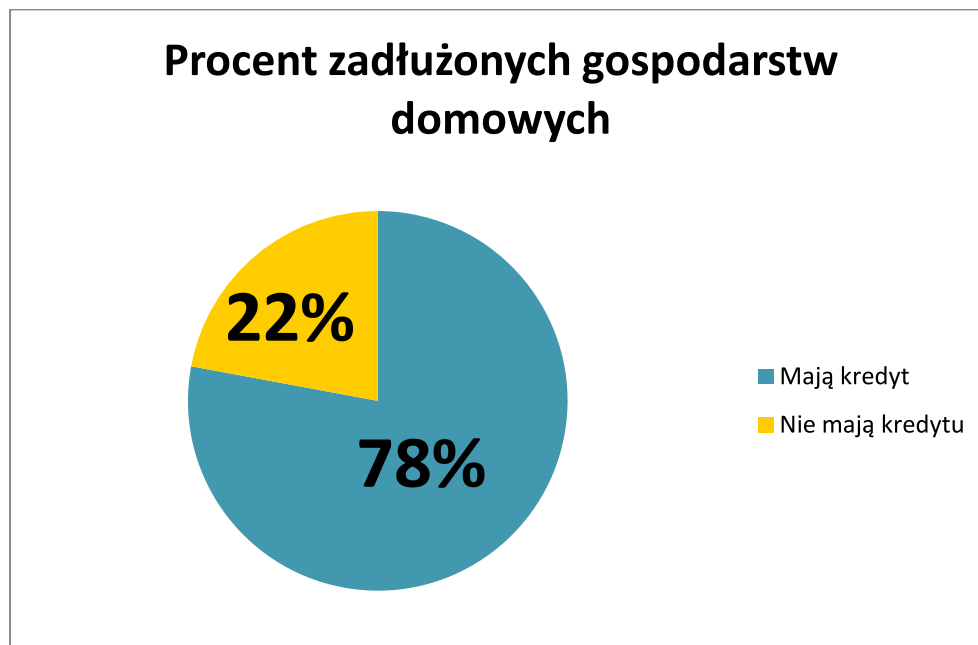
$$n = \frac{0,5 * (1 - 0,5)}{\frac{0,05^2}{1,96^2} + \frac{0,5 * (1 - 0,5)}{196626}}$$

Zgodnie z powyższym równaniem wielkość próby badawczej powinna wynosić 384 osób. Jednak ze względu na ograniczenia budżetowe i czasowe badanie zostało przeprowadzone na 162 respondentach.

#### **4.3. Analiza i interpretacja wyników badania**

Badania zostały przeprowadzone na grupie 154 respondentów (liczba dotyczy poprawnie uzupełnionych ankiet), których 58% stanowiły kobiety, a 42% mężczyźni. 51% badanych pochodzi z miasta, a 49% z terenów wiejskich. Wśród badanych 51% posiada wykształcenie średnie (w tym również zawodowe), 42% legitymuje się wykształceniem wyższym, a jedynie 7% posiada wykształcenie podstawowe. 34% ankietowanych jest w wieku 31 – 40, 27% w przedziale 41 – 50 lat, 25% należy do przedziału 18 – 30 lat, a 14% ma 51 i więcej lat. Badani byli pytani o wysokość miesięcznego dochodu. I tak 38% badanych osób posiada dochód mieszczący się w przedziale 2001 – 3000 zł, 27% zarabia miesięcznie w przedziale 1001 – 2000 zł oraz 3001 i więcej zł. Tylko 8% osób zarabia poniżej 1000 zł. Natomiast jeśli wziąć pod uwagę liczbę osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym – 55% ankietowanych znajduje się w przedziale od 3 do 4 osób. 33% tworzą gospodarstwa 1 – 2 osobowe oraz 12% stanowią rodziny z 5 osobami i więcej.

## Analiza I

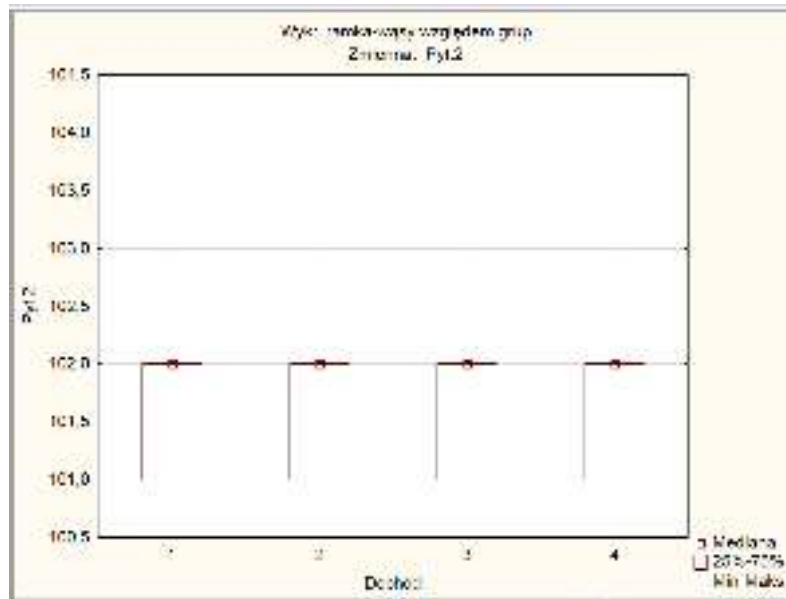


**Wykres 4. Procent zadłużonych gospodarstw domowych** (Źródło: badanie własne na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety)

Posiadanie zobowiązań w dzisiejszych czasach już nikogo nie dziwi. Polacy przestali ukrywać fakt, iż zaciągają kredyty i pożyczki. W dodatku większość banków kusi niskim oprocentowaniem, brakiem prowizji i ciągłymi akcjami marketingowymi. Zresztą jak wspomniano w poprzednich rozdziałach, Polacy nie umieją i nie lubią oszczędzać, dlatego wśród badanych, 78% posiada zobowiązanie w postaci kredytu lub pożyczki, a 22% nie ma takich zobowiązań. Dlatego w pozostałych analizach wzięto pod uwagę tylko osoby, które posiadają zadłużenie.

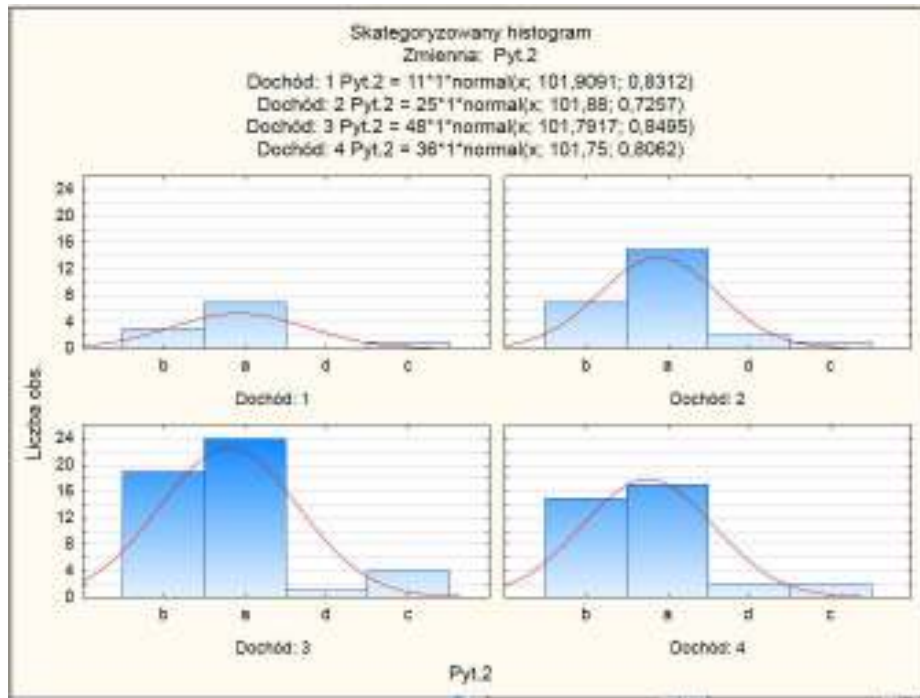
## Analiza II

Analiza dotyczy pytania 2, w którym respondenci pytani byli o ilość aktualnie spłacanych pożyczek/kredytów. Dokonano analizy mającej na celu pokazanie czy dochód jest istotnym czynnikiem różnicującym badaną populację pod względem ilości zaciąganych zobowiązań. W tym celu zastosowano test H Kruskala – Wallisa. W teście H hipoteza  $H_0$  oznacza, że bez względu na dochód ilość zaciąganych zobowiązań przez respondentów w każdej z 4 prób jest taka sama. Natomiast  $H_1$  mówi, iż jest różnica w ilości posiadanych przez ankietowanych zobowiązań w grupach zróżnicowanych pod względem dochodu. Zanim nastąpi formalna analiza testem H dokonano wizualizacji danych. Zarówno w histogramie jak i w wykresie pudełkowym będą analizowane 4 grupy etykiet pokazujące różne dochody.



**Rysunek 6. Wynik Testu H dla pyt.2 i dochodu na podstawie wykresu ramka – wąsy (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)**

Dane zaznaczone na osi pionowej przedstawione w skali 1 – 4 oznaczają ilość zaciągniętych zobowiązań: 1 – wskazuje na jedno zobowiązanie, 2 – konsument posiada 2 – 3 kredyty/pożyczki, 3 – respondent ma 4 – 5 zobowiązań, 4 – posiadanie więcej niż 5 kredytów/pożyczek. Oś pozioma wskazuje na grupy dochodowe: 1 – przedział od 0 do 1000 zł, 2 – przedział od 1001 – 2000 zł, 3 – przedział 2001 – 3000 zł oraz 4 oznacza dochody powyżej 3000 zł. Zgodnie z powyższym wykresem wynika, że dochód nie ma wielkiego wpływu na ilość posiadanych zobowiązań. We wszystkich przedziałach dochodowych społeczeństwo zaciąga praktycznie identyczną ilość zobowiązań. Dlatego można przypuszczać, że hipoteza  $H_1$  zostanie odrzucona na korzyść hipotezy  $H_0$ .



**Rysunek 7. Wynik Testu H dla pyt.2 i dochodu w oparciu o histogram** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Zakodowane dla dochodu literki a, b, c, d oznaczają: a – dochód od 0 – 1000 zł; b – przedział 1001 – 2000 zł, c – dochód pomiędzy 2001 – 3000 zł, d – powyżej 3000 zł dochody. Z danego histogramu odczytać można, iż w każdym przedziale dochodowym najczęściej ankietowani posiadają jeden kredyt/pożyczkę lub w przedziale pomiędzy 2 – 3. Zdecydowanie mniej jest osób, które posiadają powyżej 4 zobowiązań.

Dla potwierdzenia słuszności powyższych wykresów posłużono się testem H.

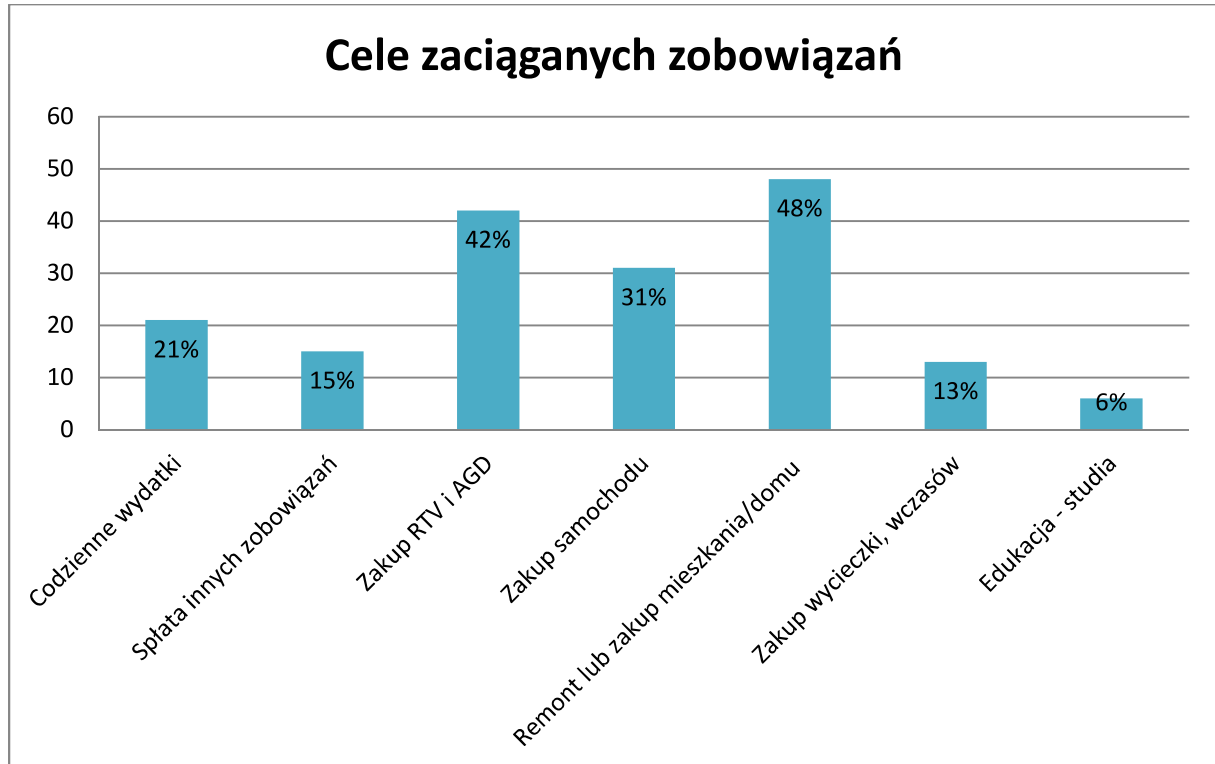
ANOVA rang Kruskala-Wallisa; Pyt.2 (Arkusz11)					
Zmienna niezależna (grupująca): Dochód					
Test Kruskala-Wallisa: H ( 3, N= 120) =1,228449 p =,7462					
Zależna: Pyt.2	Kod	N ważnych	Suma Rang	Średnia Ranga	
1	1	11	716,000	65,09091	
2	2	25	1634,000	65,36000	
3	3	48	2827,500	58,90625	
4	4	36	2082,500	57,84722	

**Rysunek 8. Test H Kruskala - Wallisa dla pyt.2 i dochodu** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Z powyższego można odczytać, że poziom  $p - value = 0,7462 > 5\%$  dla statystyki testowej  $H = 1,228$  nie pozwala na odrzucenie hipotezy  $H_0$ , stąd też ją przyjmujemy. Oznacza

to, że dochód nie poróżnił badanej próby, jeżeli chodzi o ilość zaciąganych zobowiązań. Niezależnie od osiągniętych dochodów społeczeństwo zaciąga podobną ilość zobowiązań.

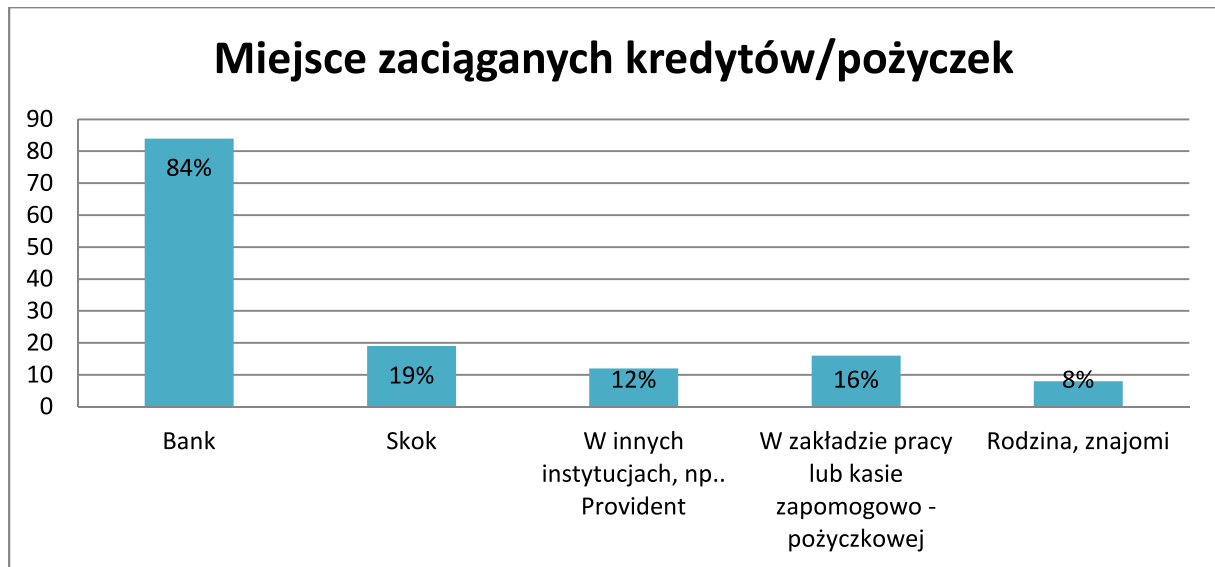
### Analiza III



**Wykres 5. Cele zaciąganych zobowiązań** (Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety)

W pytaniu 3 respondenci byli pytani o cele zaciąganych zobowiązań. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. Najczęściej (48%) społeczeństwo zaciąga kredyty i pożyczki na remont, lub zakup mieszkania/domu lub też na budowę domu. 42% za kredyt kupuje sprzęt RTV i AGD, a 31% zapożycza się, by kupić samochód. Często ankietowani pożyczają pieniądze, na codzienne wydatki (21%) lub też na spłatę zaległych zobowiązań (15%). Rzadziej zaciągają kredyty na zakup wczasów lub wycieczki (13%) czy na edukację (6%).

## Analiza IV

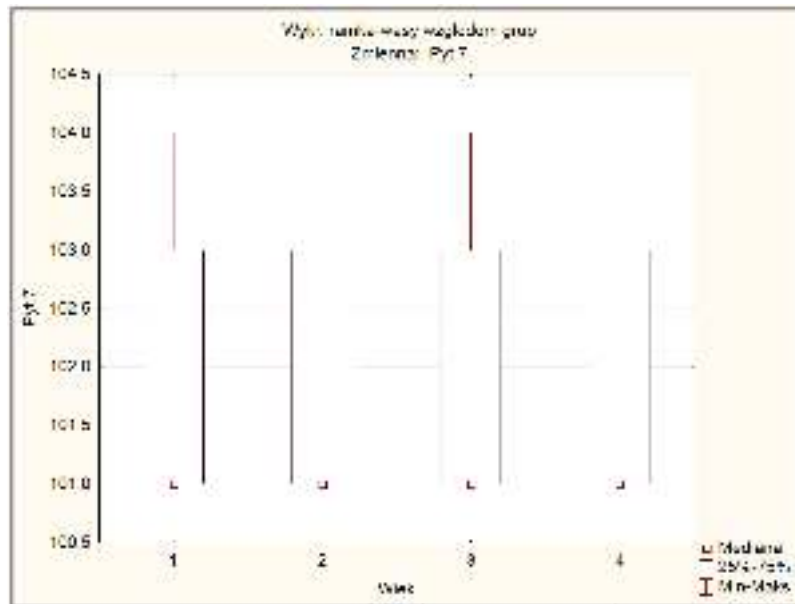


**Wykres 6. Miejsce zaciąganych zobowiązań** (Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety )

Pytanie 5 miało na celu zbadanie w jakich miejscach najczęściej zapożyczają się społeczeństwo. Ankietowani mieli do wyboru pięć odpowiedzi i mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Zdecydowana większość – 84% pożyczają pieniądze w banku. Wynikać to może z dużego zaufania kredytobiorców do tego rodzaju instytucji oraz z dużej ilości placówek zarówno w Nowym Sączu jak i okolicznych miejscowościach. 19% korzysta z ofert SKOK – ów, a 16% ma możliwość korzystania z pożyczek udzielanych w zakładach pracy lub kasach zapomogowo – pożyczkowych. Coraz mniej osób pożyczają wśród znajomych i rodziny (tylko 8%).

## Analiza V

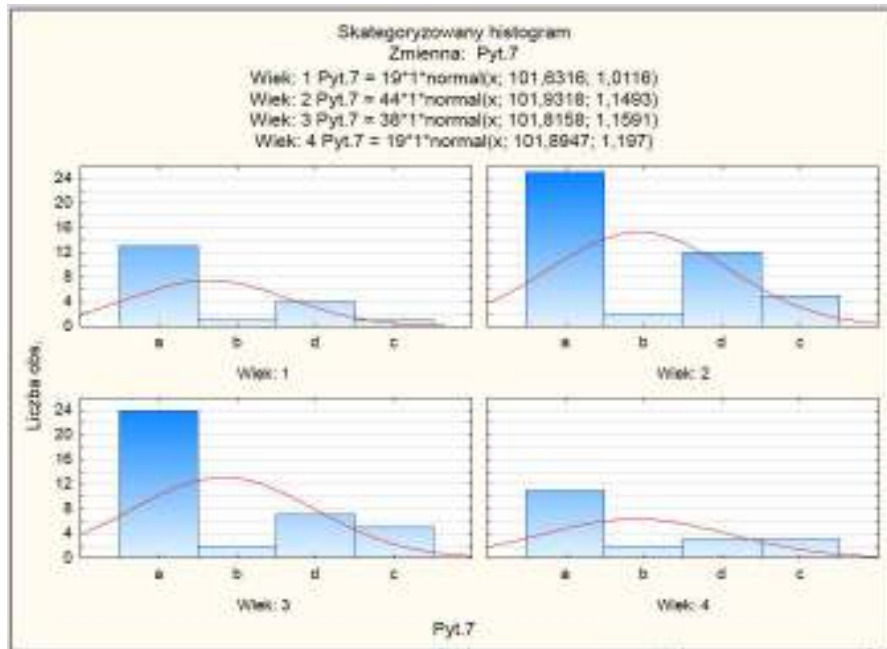
Analiza ma na celu sprawdzenie czym kieruje się społeczeństwo w przypadku, gdyby zdecydowali się na skorzystanie z oferty parabanku, w odniesieniu do wieku. Posłużono się testem H Kruskala – Wallisa. W teście tym hipoteza  $H_0$  oznacza, że wiek nie ma wpływu na wybór najważniejszego czynnika dla respondenta i w każdej grupie wiekowej odpowiedzi będą wyglądać podobnie.  $H_1$  natomiast mówi, iż w co najmniej jednej grupie wiekowej odpowiedzi będą się różnić od pozostałych.



**Rysunek 9. Wynik Testu H dla pyt. 7 i wieku na podstawie wykresu ramka – wąsy (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)**

Oś pionowa 1 – 4 wskazuje na odpowiedzi dla pytania 7, które brzmią następująco: a – procedura uzyskania pożyczki jest szybsza niż w innych bankach; b – brak udokumentowanych dochodów – praca „na czarno”; c – bank odmawia przyznania kredytu/pożyczki ze względu na niskie dochody; d – bank odmawia kredytu/pożyczki z powodu posiadanych już zobowiązań. Natomiast oś pozioma oznacza grupy wiekowe, które oznaczają: 1 – wiek w przedziale 18 – 30 lat, 2 – wiek w przedziale 31 – 40 lat, 3 – przedział od 41 do 50 lat oraz 4 – powyżej 50 lat.

Wykres Box – Plot wskazuje na brak różnic pomiędzy odpowiedziami w każdym przedziale wiekowym. Respondenci w każdej grupie wiekowej uznali za najważniejszą odpowiedź a (procedura uzyskania pożyczki jest szybsza niż w bankach). Również mediana w grupach wiekowych jest identyczna. Najczęściej ankietowani wybierali również odpowiedź pierwszą. Najwięcej odpowiedzi znajduje się w przedziale a – c, bardzo rzadko lub wcale pojawia się odpowiedź d.



**Rysunek 10. Wynik Testu H dla pyt.7 i wieku w oparciu o histogram** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Dla danego histogramu oś pozioma oznacza grupy wiekowe, które oznaczają: a – wiek w przedziale 18 – 30 lat, b – wiek w przedziale 31 – 40 lat, c – przedział od 41 do 50 lat oraz d – powyżej 50 lat.

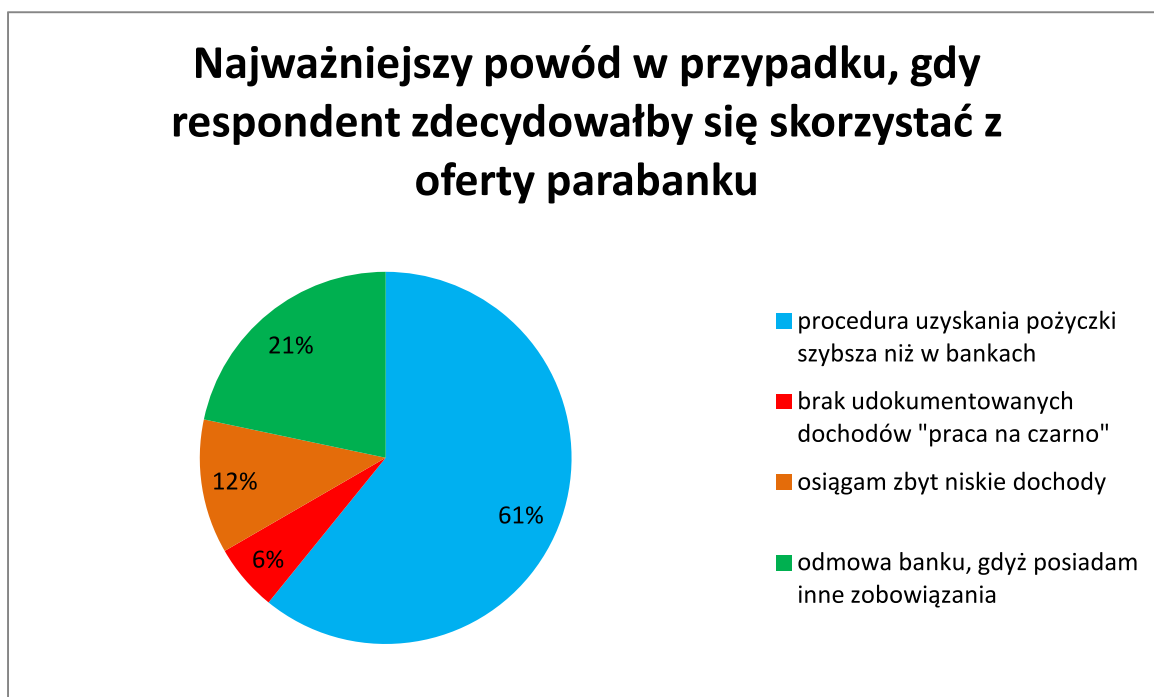
Histogram jednoznacznie przedstawia, że niezależnie od wieku respondenci wskazywali na tą samą odpowiedź (A). Uznali, że największe dla nich znaczenie odgrywiają procedury przyznania pożyczki, które są zdecydowanie szybsze niż w banku. drugim ważnym czynnikiem jest fakt, że posiadają już zobowiązania i bank mógłby odmówić im udzielenia kredytu/pożyczki. Jednak by mieć całkowitą pewność odniesiono się jeszcze do właściwego testu H.

ANOVA rang Kruskala-Wallisa; Pyt.7 (Arkusz19)				
Zmienna niezależna (grupująca): Wiek				
Test Kruskala-Wallisa: H ( 3, N= 120) =,9909848 p =,8034				
Zależna: Pyt.7	Kod	N ważnych	Suma Rang	Średnia Ranga
1	1	19	1045,500	55,02632
2	2	44	2768,500	62,92045
3	3	38	2264,000	59,57895
4	4	19	1182,000	62,21053

**Rysunek 11. Test H Kruskala – Wallisa dla pyt.7 i wieku** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Z powyższego można odczytać, że poziom  $p$  – value = 0,8034 > 5% dla statystyki testowej  $H=0,990$  dlatego przy poziomie istotności  $\alpha=5\%$  mamy podstawy do przyjęcia hipotezy  $H_0$ , stąd też ją przyjmujemy. Tym samym potwierdzają się powyższe rozważania o tym, że wiek nie różnicuje populacji, jeśli wziąć pod uwagę kryterium wyboru najważniejszego czynnika. W każdym kryterium „wiekowym” respondenci wybierali tę samą odpowiedź.

### Analiza VI

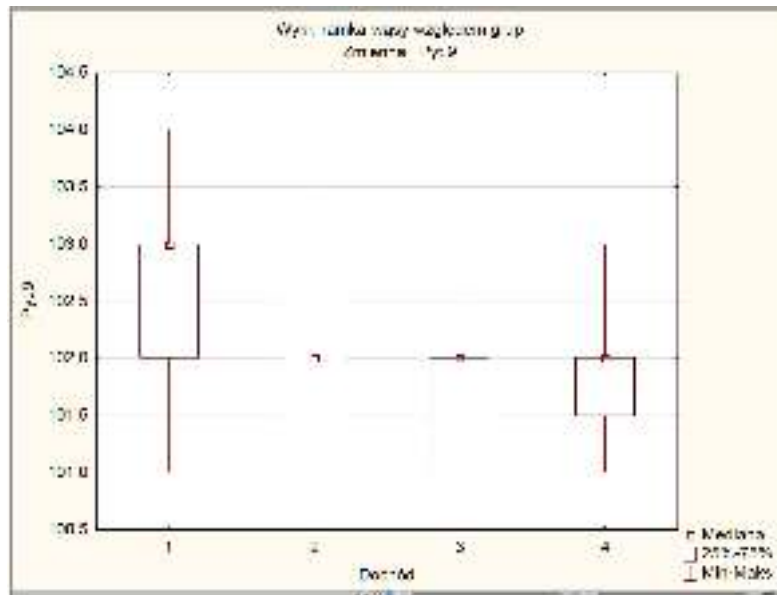


**Rysunek 12. Czynniki wpływające na parabanku skorzystanie z oferty** (Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety)

Respondenci w pytaniu musieli zdecydować o tym, który czynnik jest dla nich najważniejszy, gdyby zdecydowali się skorzystać z oferty parabanku. 61% ankietowanych odpowiedziało, że procedura uzyskania pożyczki sprawniejsza niż w banku będzie dla nich najważniejsza. Drugą liczną grupą okazała się odpowiedź mówiąca o odmowie banku z powodu posiadanych zobowiązań. 12% zdało sobie sprawę, że posiada niskie dochody, które byłyby dla banku niewystarczające i dlatego skorzystaliby z usług instytucji parabankowych. Tylko 6% posiada nieudokumentowane dochody w związku z czym udaliby się do parabanku po pożyczkę.

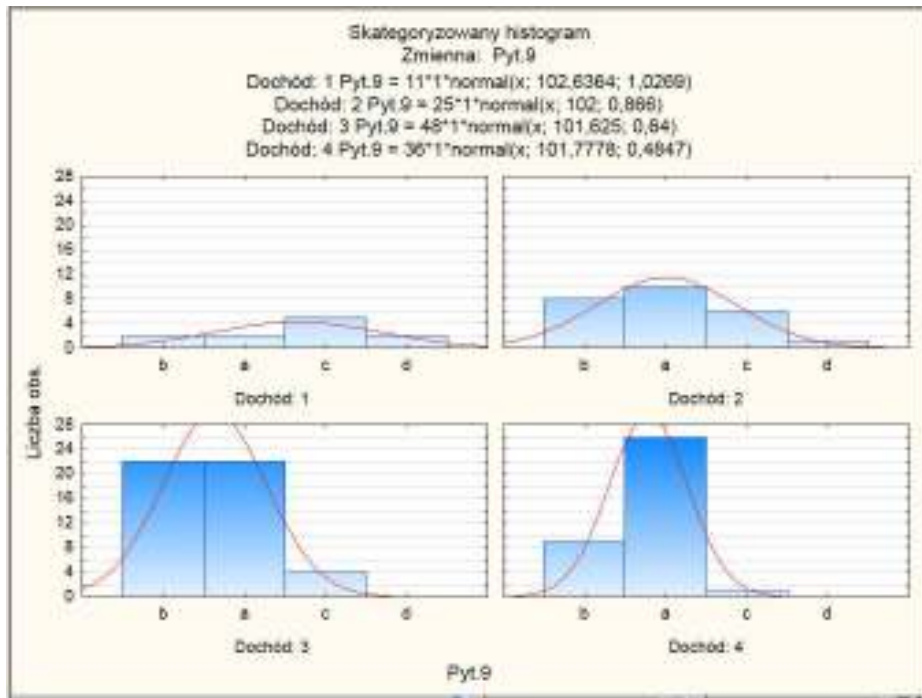
## Analiza VII

Kolejna analiza dotyczy określenia czy dochód ma wpływ na terminową spłatę zobowiązań. W tym celu posłużono się testem H Kruskala – Wallisa. Hipotezy dla testu są następujące: hipoteza  $H_0$  oznacza, że nie ma różnicy pomiędzy osiąganymi dochodami, a terminową spłatą zobowiązań. Natomiast  $H_1$  mówi, iż są różnice między dochodami oraz terminowością regulowania zobowiązań.



**Rysunek 13. Wynik Testu H dla pyt.9 i dochodu na podstawie wykresu ramka – wąsy (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)**

Oś pionowa dla powyższego wykresu wskazuje na 4 odpowiedzi na pytanie odnoszące się do terminowej spłaty zobowiązań, oznaczające: 1 – opłacam je w terminie bez żadnych trudności, 2 – opłacam je w terminie, ale czasami z trudnościami, 3 – zalegam z niektórymi spłatami zobowiązań, 4 – mam poważne trudności finansowe i zalegam z wieloma ratami. Oś pozioma określa dochody: 1 – dochód od 0 – 1000 zł; 2 – przedział 1001 – 2000 zł, 3 – dochód pomiędzy 2001 – 3000 zł, 4 – powyżej 3000 zł dochody. W oparciu o cztery pudełka z wąsami można zauważyć, że terminowość spłaty zobowiązań we wszystkich czterech grupach rozkłada się różni. Osoby uzyskujące dochody w przedziale do 1000 zł najgorzej radzą sobie z terminową spłatą wszystkich zobowiązań. Pokazuje to mediana, która jest na poziomie 3, co zgodnie z odpowiedziami oznacza zaleganie w spłacie niektórych zobowiązań.



**Rysunek 14. Wynik Testu H dla pyt.9 i dochodu w oparciu o histogram** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Zakodowane dla dochodu literki a, b, c, d oznaczają: a – dochód od 0 – 1000 zł; b – przedział 1001 – 2000 zł, c – dochód pomiędzy 2001 – 3000 zł, d – powyżej 3000 zł dochody.

W oparciu o powyższy histogram widać istotne różnice pomiędzy osiąganymi dochodami, a regularną spłatą zobowiązań. Respondentów z dochodem poniżej 1000 zł było najmniej, jednak wśród nich najczęściej pojawia się odpowiedź c, oznaczająca występowanie zaległości w spłacie zobowiązań oraz pojawia się odpowiedź d mówiąca o poważnych problemach finansowych. W pozostałych grupach dochodowych najczęściej występuje odpowiedź a, czyli terminowość spłaty zobowiązań oraz brak jest odpowiedzi d.

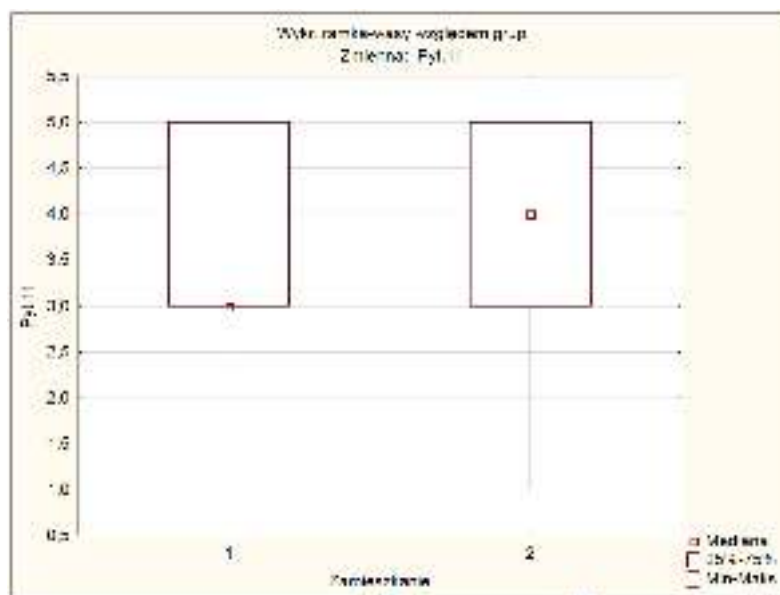
ANOVA rang Kruskala-Wallisa; Pyt.9 (Arkusz22)				
Zmienna niezależna (grupująca): Dochód				
Test Kruskala-Wallisa: H ( 3, N= 120) =13,09652 p =,0044				
Zależna: Pyt.9	Kod	N ważnych	Suma Rang	Średnia Ranga
1	1	11	970,500	88,22727
2	2	25	1659,000	66,36000
3	3	48	2473,000	51,52083
4	4	36	2157,500	59,93056

**Rysunek 15. Test H Kruskala – Wallisa dla pyt. 9 i dochodu** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Uzyskany poziom  $p$  – value = 0,0044 < 5% dla statystyki testowej  $H=13,096$  przy trzech stopniach swobody dla gęstości rozkładu chi kwadrat, nie pozwala na przyjęcie hipotezy  $H_0$ , stąd też ją odrzucamy na korzyść hipotezy  $H_1$ . Oznacza to, iż są różnice między dochodami uzyskiwanymi przez respondentów, a terminowością regulowania zobowiązań. Reasumując każda z czterech grup różnie radzi sobie z terminową spłatą zobowiązań.

### Analiza VIII

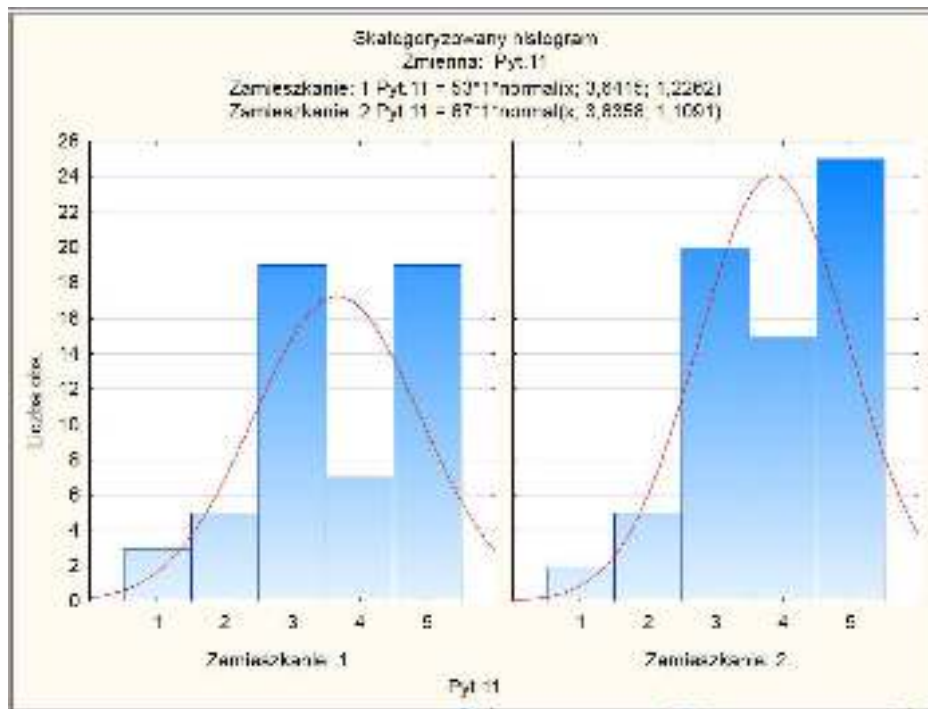
Kolejna analiza dotyczy sprawdzenia czy miejsce zamieszkania jest czynnikiem różnicującym ankietowanych pod względem częstości analizowania przez respondentów ofert kredytowych różnych banków (pyt. 11). W tym celu posłużono się testem U Manna Whitneya. Hipoteza  $H_0$  oznacza, że miejsce zamieszkania nie będzie różnicować społeczeństwa jeśli chodzi o częstość analizowania ofert kredytowych. Hipoteza  $H_1$  mówi, iż osoby zamieszkujące wieś lub miasto będą się różnić częstością analizowania ofert kredytowych.



Rysunek 16. Wynik Testu U Manna - Whitneya dla pyt. 11 i miejsca zamieszkania na podstawie wykresu ramka - wąsy (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Oznaczenie osi pionowej dotyczy częstotliwości analizowania ofert kredytowych i przyjmuje oznaczenie od 1 do 5: 1 – nigdy, 2 – bardzo rzadko, 3 - czasami, 4 - często, 5 – bardzo często. Oraz oś pozioma wskazuje na miejsce zamieszkania i 1 oznacza wieś, a 2 – miasto.

Analiza przy wykorzystaniu wykresu pudełkowego obrazuje sytuację, z której wynika, że miejsce zamieszkania nie ma wpływu na częstotliwość porównywania ofert kredytowych przez respondentów. Porównanie ofert kredytowych w przypadku osób zamieszkujących tereny wiejskie jak i miasto rozłożyły się prawie identycznie. Różnica jest tylko w medianie co oznacza, iż osoby zamieszkujące miasto częściej porównują oferty kredytowe (ocena 4 - często), a osoby z terenów wiejskich robią to sporadycznie (ocena 3)



**Rysunek 17. Wynik Testu U Manna - Whitneya dla pyt.11 i miejsca zamieszkania w oparciu o histogram** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Z histogramu odczytać można, że zarówno osoby zamieszkujące tereny wiejskie jak i miasto najczęściej wybierali odp. 3 co, oznacza że sporadycznie dokonują porównania oraz 5 – że bardzo często to robią, wybierając najlepszą ofertę kredytową. W obydwu przypadkach ocena 1(nigdy) i 2 (bardzo rzadko) pojawiały się z małą częstotliwością.

Test U Manna-Whitneya (Arkuszy1)										
Względem zmiennej: Zamieszkanie										
Zaznaczone wyniki są istotne z p < .05000										
Zmienna	Sum.rang Grupa 1	Sum.rang Grupa 2	U	Z	p	Z popraw.	p	N ważn. Grupa 1	N ważn. Grupa 2	2*1str. dokł. p
Pyt.11	3056,500	4203,500	1625,500	-0,790067	0,429489	-0,820395	0,407453	53	67	0,429354

**Rysunek 18. Test U Manna - Whitneya dla pyt.11 i miejsca zamieszkania** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Na podstawie analizy testu U, poziom  $p$  – value=0,429 dla statystyki testowej  $U=1625,50$  przy poziomie istotności  $\alpha=5\%$ , mamy podstawy do przyjęcia hipotezy  $H_0$ . Oznacza to, że zamieszkanie nie różnicuje społeczeństwa jeśli chodzi o porównywanie ofert kredytowych. Osoby zamieszkujące tereny wiejskie i miasto dokonują wyboru najlepszej oferty kredytowej sporadycznie (np. zaciągają zobowiązanie w miejscu do którego mają zaufanie i niekoniecznie jest tam tanio) lub bardzo często (dokonują wyboru w oparciu o kilka ofert – wybierają najkorzystniejszą dla nich ofertę). Z tego wniosek, że wcześniejsze sugestie były prawdziwe i są podstawy do tego by przyjąć hipotezę  $H_0$  na niekorzyść hipotezy  $H_1$ .

### Analiza IX

Analiza dotyczyła pytania 10, w którym respondenci proszeni byli o uszeregowanie warunków spłaty zobowiązań – od najbardziej istotnego do najmniej istotnego (1 – najmniej istotny, 7 – najważniejszy). Uwzględniając podział ankietowanych na płeć, hierarchia uporządkowania wygląda następująco.

**Tabela 8. Kolejność uszeregowania warunków spłaty z podziałem na płeć**

Kolejność warunków spłaty	K	M
możliwość wcześniejszej spłaty	7	3
wysokość oprocentowania	2	5
wysokość raty	5	1
ilość rat	6	4
ogólne warunki umowy	4	2
całkowity koszt kredytu	3	6
wiarygodność banku/instytucji udzielającej pożyczki	1	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Z powyższych danych wynika, że pomiędzy kobietami i mężczyznami występują różnice w sposobie określenia najważniejszych czynników spłaty. Kobiety za najważniejszy warunek uznały możliwość wcześniejszej spłaty, natomiast mężczyźni wiarygodność banku/instytucji udzielającej pożyczek. By określić prawdziwość tych przypuszczeń, poniżej dokonano korelacji Rang Spermmana.

Para zmiennych	Korelacja porządku rang Spearmana (Arkusz2) Oznaczone wsp. korelacji są istotne z $p < ,05000$			
	N Ważnych	R Spearman	t(N-2)	p
Kobiety & Mężczyźni	7	-0,678571	-2,06571	0,093750

**Rysunek 19. Korelacja Rang Spermana** (Źródło: opracowanie własne w programie Statistica)

Korelacja dotyczy porównania kolejności uszeregowania warunków spłaty zobowiązań przez kobiety i mężczyzn. Uzyskane w ten sposób  $R=-0,678$  wskazuje na wysoką ujemną zależność pomiędzy tymi grupami. Oznacza to, że istnieje mała zgodność uporządkowania warunków spłaty zobowiązań. Można stwierdzić, że to co kobiety uważają za najważniejsze, mężczyźni uważają za mniej ważne.

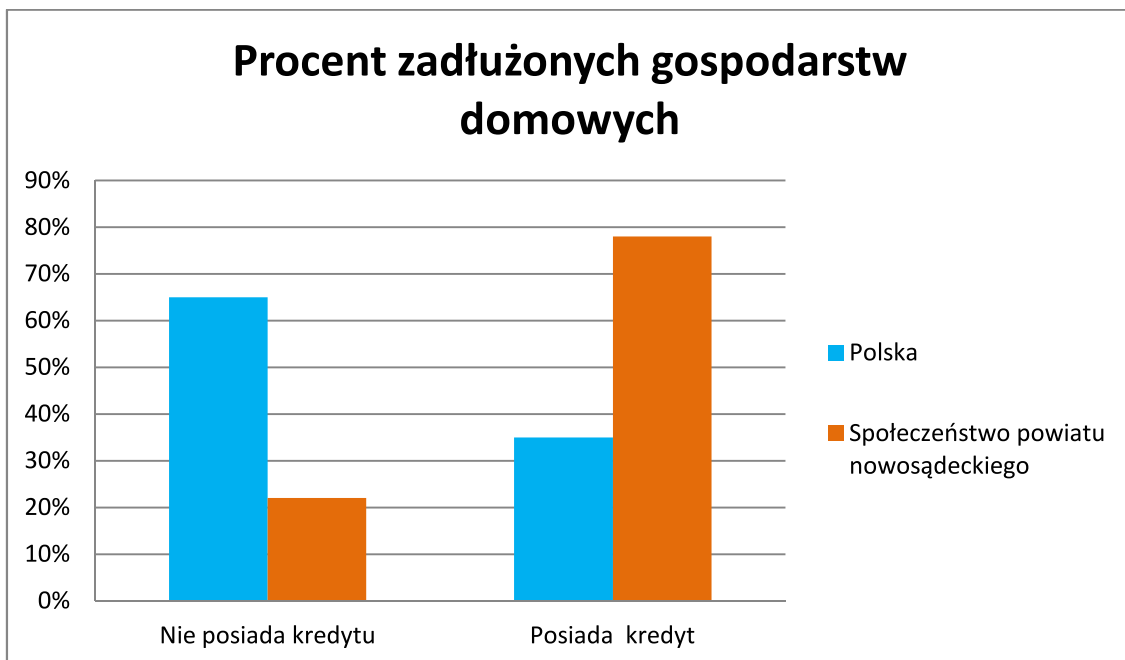
Analizując wyniki przeprowadzonej ankiety można stwierdzić, że większość respondentów posiada kredyty/pożyczki. Najczęściej zapożyczają się, by zrobić remont domu/mieszkania lub dokonać zakupu domu/mieszkania. Równie często pożyczają pieniądze, aby zakupić sprzęt RTV/AGD. Związane to może być z tym, iż większość sklepów posiada umowy z bankami i na tej podstawie może oferować klientom sprzedaż ratną, oprocentowaną na niskim poziomie. Jest to wygodna forma finansowania zakupów i niejednego konsumenta może zachęcić. Coraz częściej społeczeństwo, by zakupić samochód również pożyczka pieniądze. W badanej grupie niewiele osób pożyczka na finansowanie edukacji. Konsumenci najchętniej pożyczają w banku (84%). Niewielki odsetek udaje się do SKOK lub pożyczka w miejscu pracy. Można zauważyć, że konsumenci praktycznie nie pożyczają pieniędzy wśród rodziny czy znajomych. Może wiązać się to z faktem, że mogą oni nie posiadać oszczędności lub wstydzą się pożyczka właśnie u najbliższych. Wolą udać się do banku i trzymać w tajemnicy przed rodziną swoje zadłużenie. Respondenci pytani byli również o terminowe regulowanie zobowiązań – nie tylko z tytułu pożyczek/kredytów lecz także rachunków za energię, telefon itp. Wynik testu H pokazuje, że gospodarstwa domowe posiadające wysokie dochody lepiej radzą sobie z terminowością spłat. Sprawdzone także czy to gdzie mieszka respondent (miasto, wieś) wpływa na to jak często analizuje różne oferty kredytowe i na tej podstawie wybiera najlepszą. Analiza pokazała, że mieszkańcy terenów wiejskich i miast bardzo często sprawdzają wiele ofert kredytowych i wybierają najlepszą lub robią to sporadycznie (np. idą do banku do którego mają zaufanie, a nie gdzie jest najtaniej). Ciekawe wnioski uzyskano w korelacji Rang Spermana, które pokazują różnice w sposobie

uporządkowania warunków spłaty zobowiązań. Dla kobiet najważniejsze znaczenie odgrywają wartości, które dla mężczyzn znaczenia nie mają.

W trakcie analizy uzyskano odpowiedzi na postawione hipotezy badawcze. Pierwsza hipoteza została sprawdzona w analizie II i zostaje potwierdzona – niezależnie od wysokości dochodu respondenci użytkują kredyty/pożyczki oraz posiadają co najmniej jedno zobowiązanie. Prawdziwość drugiej hipotezy znalazła odzwierciedlenie w analizie V i VI. Na podstawie otrzymanych wyników można powiedzieć, że również jest ona zgodna z założeniem. Oznacza to, że respondenci uznali – minimum formalności oraz szybkość przyznania pożyczki za główny powód, dla którego zdecydowaliby skorzystać z oferty parabanków.

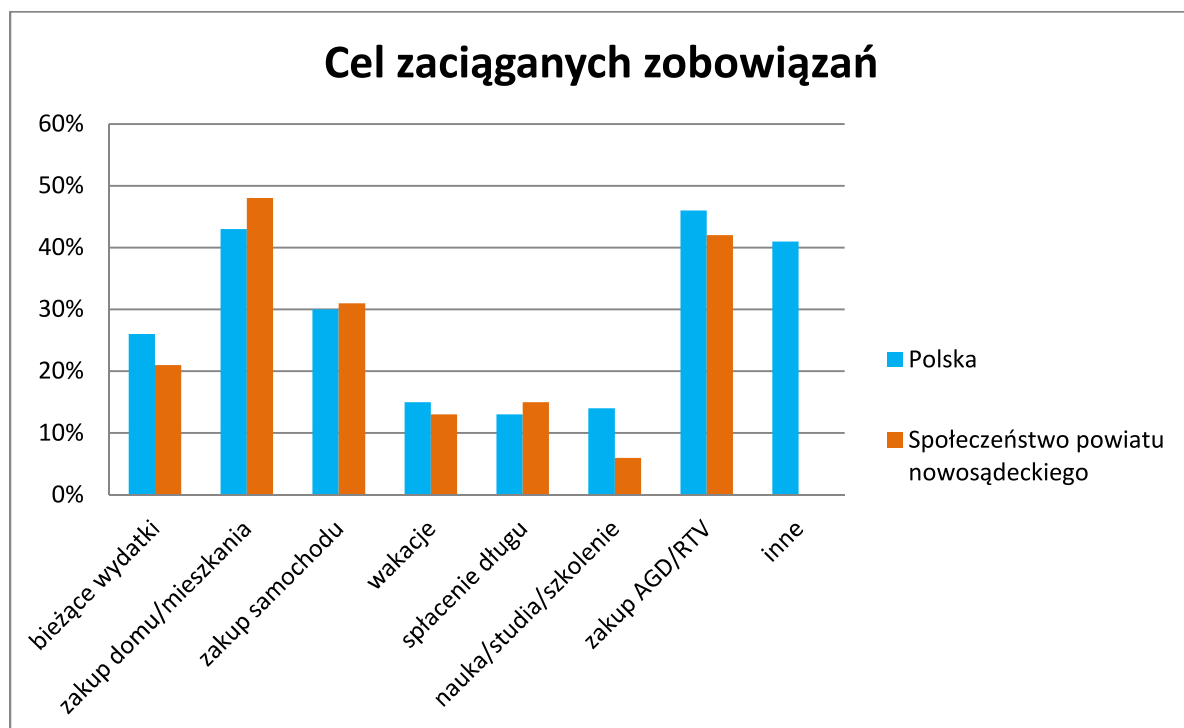
#### 4.4. Porównanie badań własnych z badaniami ogólnopolskimi

Poniższa analiza ma na celu zaprezentowanie wyników uzyskanych wśród społeczności nowosądeckiej w porównaniu z wynikami otrzymanymi na skalę całej Polski. Badanie porównawcze przeprowadzone zostało przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w 2008 r. (dane można znaleźć na stronie internetowej tej instytucji lub w specjalnie opracowanym raporcie). Analizie poddane zostały cztery pytania.



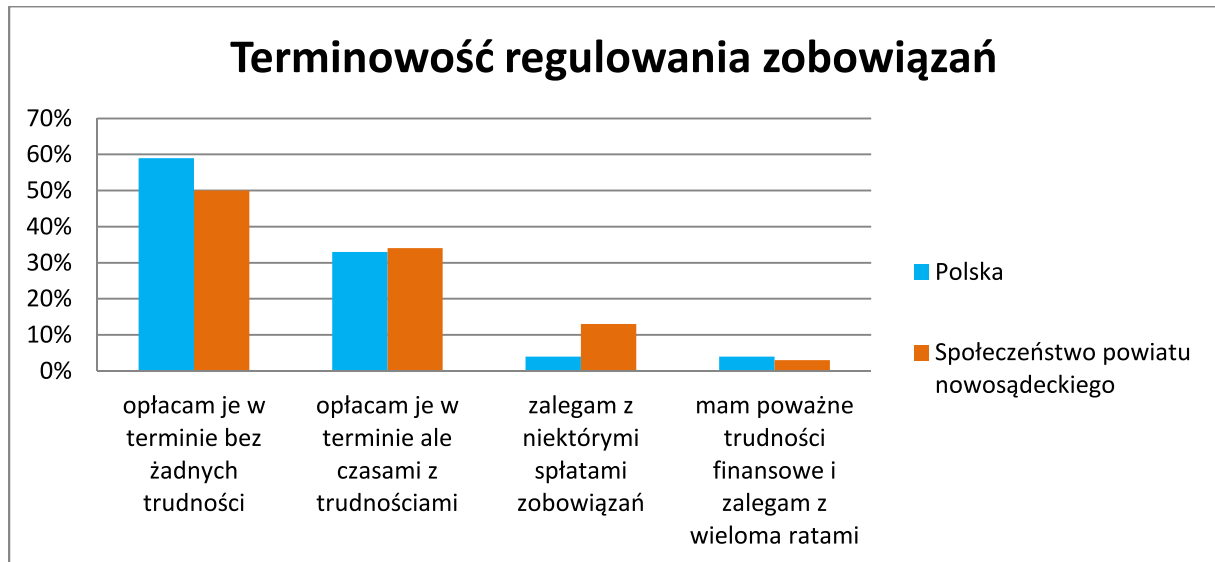
**Wykres 7. Procent zadłużonych gospodarstw domowych** (Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i badań przeprowadzonych przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów)

Powyższy wykres wskazuje na dużą rozbieżność zadłużenia gospodarstw domowych. Wśród badanych respondentów Nowego Sącza prawie 80% posiada zobowiązanie w postaci kredytu lub pożyczki. Niewiele ponad 20% zobowiązania nie posiada. Wyniki uzyskane przez UKOIK wyglądają przeciwnie. Zobowiązań nie posiada ok. 65%, a kredyt/pożyczkę ma ok. 35%. Różnica w wynikach może być spowodowana tym, iż badanie UOKiK przeprowadzane było w 2008 r. czyli przed kryzysem finansowym jaki obecnie ma miejsce. Łączne zadłużenie Polaków szacuje się na ok. 40 mld złotych, a przeciętny dłużnik posiada długów na kwotę ok. 17 tys. (na koniec czerwca 2013 r. – źródło: Biuro Informacji Gospodarczej).



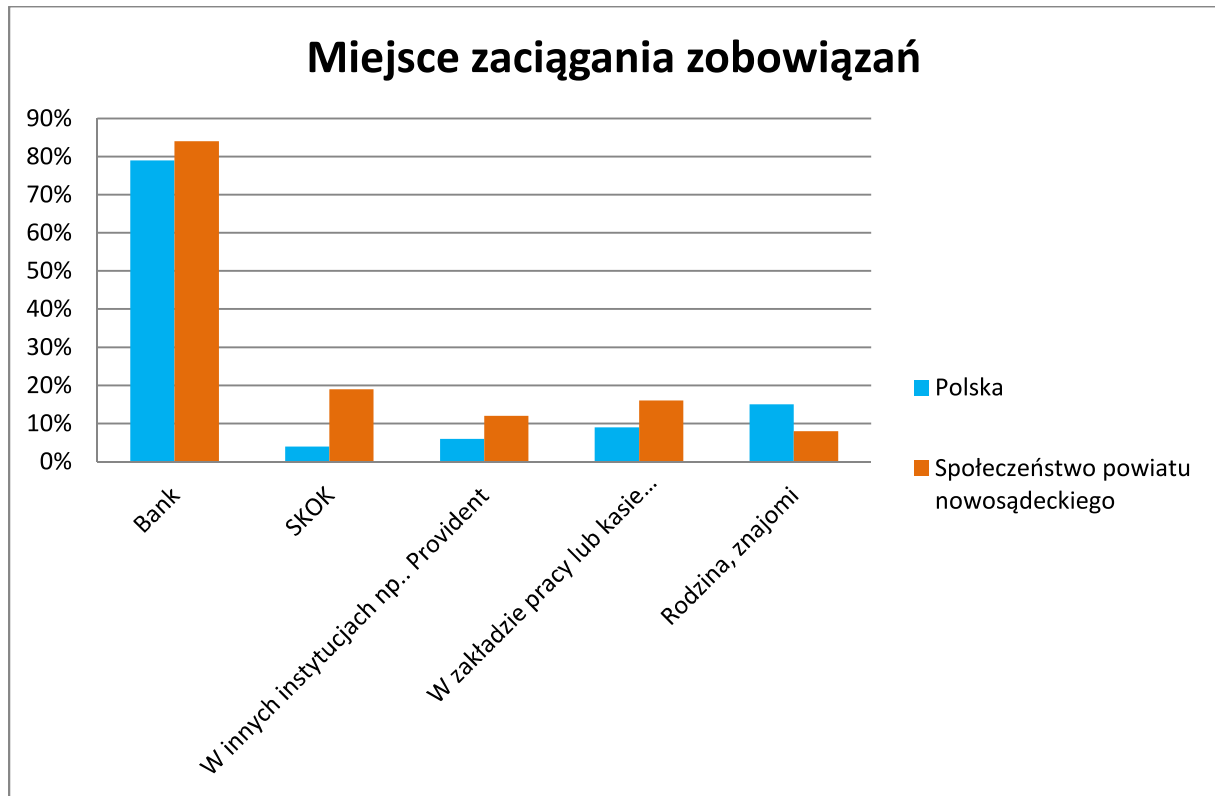
**Wykres 8. Cele zaciągania kredytów/pożyczek** (Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i badań przeprowadzonych przez UOKiK)

Konsumenci w obu grupach najczęściej decydują się na zaciągnięcie zobowiązania finansowego w związku z kupnem, remontem lub budową domu albo mieszkania. Prawie co drugie gospodarstwo potrzebowało pieniędzy na zakup sprzętu AGD lub RTV. Często powodem pożyczania pieniędzy jest także kupno samochodu. W przypadku badań ogólnopolskich bardzo często pojawiała się odpowiedź „inne” (nie pojawia się wśród społeczeństwa Nowego Sącza), która skupiała w sobie pożyczkę/kredyt na: usługi zdrowotne, uroczystość rodzinną np. ślub, prezent dla kogoś, zakup papierów wartościowych. Alarmujący jest fakt, że ponad 20% ankietowanych pożyczkami pokrywa bieżące wydatki. Wnikać to może ze zbyt niskich dochodów.



**Wykres 9. Terminowość regulowania zobowiązań** (Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i badań przeprowadzonych przez UOKiK)

Kolejny wykres przedstawia jak radzą sobie gospodarstwa domowe z comiesięczną spłatą zobowiązań. Ponad połowa ankietowanych zarówno w badaniach własnych jak i badaniach UOKiK opłaca zobowiązania w terminie bez żadnych trudności. Drugą liczną grupę stanowią osoby, które opłacają je w terminie lecz czasami z trudnościami. Poważne problemy z bieżącym regulowaniem zobowiązań ma niewielki odsetek respondentów. Wydaje się, że to dobra sytuacja w dobie światowego kryzysu.



**Wykres 10. Miejsca, w których konsumenci zaciągają kredyt/pożyczkę** (Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i badań przeprowadzonych przez UOKiK)

Spośród różnych instytucji pożyczających pieniądze Polacy, jak i społeczność Nowego Sącza największym zaufaniem darzą banki. Większość zadłużonych właśnie im jest winna pieniądze. Inne instytucje finansowe cieszą się znacznie mniejszym zainteresowaniem. Widoczna jest różnica w korzystaniu z usług SKOK. Wśród Polaków ogółem z usług SKOK korzysta niewielki odsetek zadłużonych gospodarstw domowych, natomiast wśród badanych nowosądeczanin instytucja ta cieszy się zdecydowanie większą popularnością. Na podobnym poziomie rozkłada się pożyczanie w zakładach pracy i kasach zapomogowo-pożyczkowych. Natomiast zadłużanie się w firmach takich jak Provident traktowane jest z dużą rezerwą. Z wykresu można odczytać, że respondenci coraz rzadziej pożyczają u rodziny i znajomych.

Podsumowując dokonane analizy można stwierdzić, że nie ma istotnych różnic w wynikach osiągniętych w badaniach własnych, a badaniami przeprowadzonymi na skalę Polski. Najczęściej społeczeństwo zaciąga zadłużenie w bankach w celu remontu lub zakupu mieszkania/domu. Równie często pożyczają na zakup RTV/AGD lub samochodu. Ponad połowa gospodarstw domowych spłaca swoje zobowiązania finansowe w terminie i nie ma z tym żadnych trudności.

## Zakończenie

Reasumując rozważania na temat działalności banków i parabanków można stwierdzić, że to dwie różne instytucje i nie powinny być ze sobą mylone. Pierwsze widoczne różnice pojawiają się już w zakresie czynności, które mogą wykonywać. Działalność parabanków powinna być ograniczona wyłącznie do pożyczania pieniędzy, natomiast pozostałe czynności tj., przyjmowanie wkładów pieniężnych, udzielanie gwarancji bankowych, prowadzenie rozliczeń pieniężnych, prowadzenie rachunków bankowych i inne, powinny być wykonywane wyłącznie przez banki. Nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem całego systemu bankowego należy do Komisji Nadzoru Finansowego podczas, gdy działalność parabanków nie jest nadzorowana przez żaden organ państwowy i nie ma dla nich odrębnych przepisów i regulacji.

Do najważniejszych korzyści z funkcjonowania parabanków zalicza się nieskomplikowaną procedurę uzyskania pożyczki. Parabanki ograniczają formalności do minimum, a pożyczkę można dostać ekspresowo i bez żadnych trudności. Należy zdać sobie jedynie sprawę ile to kosztuje, a nie kosztuje mało. Produkty pożyczkowe są znacznie droższe w parbanku niż w tradycyjnym banku. Ponadto firmy te obsługują klientów wykluczonych przez banki. Należy zwrócić uwagę na to, że niektóre korzyści mogą obrócić się w zagrożenia związane z przekredytowaniem konsumentów, a tym samym w dłuższym okresie do niewypłacalności gospodarstw domowych.

Przeprowadzone badanie ankietowe pozwoliło na udzielenie odpowiedzi dotyczących celów pracy i hipotez badawczych. Analizując wyniki przeprowadzonej ankiety zostaje potwierdzona hipoteza pierwsza, która mówi, iż respondenci niezależnie od wysokości osiągniętych dochodów korzystają z kredytów/pożyczek. Hipotez druga również została zaakceptowana - minimum formalności oraz szybkość przyznania pożyczki respondenci uznali za główny powód, dla którego zdecydowaliby skorzystać z oferty parabanków. W porównaniu badań własnych z badaniami przeprowadzonymi przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów można stwierdzić, że społeczeństwo nowosądeckie nie odbiega w zaciąganiu zobowiązań od wszystkich obywateli zamieszkujących Polskę. Najczęściej zapożyczamy się by móc zrealizować remont/zakup domu/mieszkania, zakupić samochód lub sprzęt RTV/AGD.

## Spis tabel

Tabela 1. Charakterystyka gospodarstw domowych.....	10
Tabela 2. Wynagrodzenie w 2012 r. (wynagrodzenie brutto w PLN) .....	19
Tabela 3. Porównanie kredytu gotówkowego w różnych bankach .....	34
Tabela 4. Przykładowy scoring kredytowy .....	41
Tabela 5. Rodzaje parabanków i obszary ich działalności .....	52
Tabela 6. Pożyczka, a kredyt.....	54
Tabela 7. Wielkości charakteryzujące SKOK w Polsce w latach 1992 - 2012.....	61
Tabela 8. Kolejność uszeregowania warunków spłaty z podziałem na płeć.....	86

## Spis rysunków

Rysunek 1. Gospodarstwa domowe w ujęciu trójwymiarowym.....	12
Rysunek 2. Funkcje realizowane w gospodarstwach domowych .....	13
Rysunek 3. Klasyfikacja instytucji zadłużeniowych.....	24
Rysunek 4. Najważniejsze typy kredytów .....	33
Rysunek 5. Podział zabezpieczeń.....	43
Rysunek 6. Wynik Testu H dla pyt.2 i dochodu na podstawie wykresu ramka – wąsy.....	75
Rysunek 7. Wynik Testu H dla pyt.2 i dochodu w oparciu o histogram .....	76
Rysunek 8. Test H Kruskala - Wallisa dla pyt.2 i dochodu .....	76
Rysunek 9. Wynik Testu H dla pyt. 7 i wieku na podstawie wykresu ramka – wąsy.....	79
Rysunek 10. Wynik Testu H dla pyt.7 i wieku w oparciu o histogram .....	80
Rysunek 11. Test H Kruskala – Wallisa dla pyt.7 i wieku.....	80
Rysunek 12. Czynniki wpływające na parobanku skorzystanie z oferty .....	81
Rysunek 13. Wynik Testu H dla pyt.9 i dochodu na podstawie wykresu ramka – wąsy.....	82
Rysunek 14. Wynik Testu H dla pyt.9 i dochodu w oparciu o histogram.....	83
Rysunek 15. Test H Kruskala – Wallisa dla pyt. 9 i dochodu.....	83
Rysunek 16. Wynik Testu U Manna - Whitneya dla pyt. 11 i miejsca zamieszkania na podstawie wykresu ramka - wąsy.....	84
Rysunek 17. Wynik Testu U Manna - Whitneya dla pyt.11 i miejsca zamieszkania w oparciu o histogram.....	85
Rysunek 18. Test U Manna - Whitneya dla pyt.11 i miejsca zamieszkania .....	85
Rysunek 19. Korelacja Rang Spermmana .....	87

## Spis wykresów

Wykres 1. Struktura wydatków gospodarstw domowych.....	21
Wykres 2. Motywy zaciągania kredytów i pożyczek.....	28
Wykres 3. Liczba oddziałów oraz członków kas na przestrzeni 20 lat.....	63
Wykres 4. Procent zadłużonych gospodarstw domowych.....	74
Wykres 5. Cele zaciąganych zobowiązań .....	77
Wykres 6. Miejsce zaciąganych zobowiązań.....	78
Wykres 7. Procent zadłużonych gospodarstw domowych.....	88
Wykres 8. Cele zaciągania kredytów/pożyczek.....	89
Wykres 9. Terminowość regulowania zobowiązań.....	90
Wykres 10. Miejsca, w których konsumenci zaciągają kredyt/pożyczkę.....	91

## **Spis literatury**

Bogacka – Kisiel E., Usługi i procedury bankowe, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2000

Bywalec Cz., Ekonomia i finanse gospodarstw domowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009

Bywalec Cz., Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010

Capiga M., Działalność kredytowa monetarnych instytucji finansowych, Difin, Warszawa 2006

Dobosiewicz Z., Bankowość, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2011

Dobosiewicz Z., Kredyty i gwarancje bankowe, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2007

Dobosiewicz Z., Podstawy bankowości, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2001

Durka P.J., Wstęp do współczesnej statystyki, Adamantan, Warszawa 2003

Encyklopedia socjologii t. 3, Oficyna Naukowa, Warszawa 2000

Fojcik – Mastalska E., Rutkowska- Tomaszewska E., Nadzór nad rynkiem finansowym. Aktualne tendencje i problemy dyskusyjne, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011

Główny Urząd Statystyczny, Budżety gospodarstw domowych w 2011 r., Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2012

Golec M.M., Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Poznań 2004

Golec M.M., Usługi bankowe – podstawowe zagadnienia, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Poznań 2011

Gostomski E., Penczar M., Lepczyński B., Barembruch A., Pośrednictwo kredytowe w Polsce – podręcznik dla praktyków, CeDeWu, Warszawa 2007

Grzywacz J., Podstawy bankowości, Difin, Warszawa 2002

- Heropolitańska I., Prawne zabezpieczenia wiarygodności, Twigger, Warszawa 2005
- Hodoly A., Gospodarstwo domowe i jego rola społeczno – ekonomiczna, Książka i Wiedza, Warszawa 1971
- Iwanicz – Drozdowska M., Jaworski W.L., Zawadzka Z., Bankowość – zagadnienia podstawowe, Poltext, Warszawa 2010
- Iwanicz – Drozdowska M., Zarządzanie finansowe bankiem, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2005
- Jakubowska A., Instytucje Finansowe podmiotami zasilającymi uczestników rynku w kapitał pieniężny, artykuł do monografii z VI Zjazdu Katedr Ekonomii – Ekonomiczne wyzwania XXI w., Międzydroje 2009
- Kędzior Z., gospodarstwo domowe – podmiot gospodarujący, Instytut Rynku Wewnętrznego i konsumpcji, Warszawa 1992
- Kopycińska D., Zachowania rynkowe gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w okresie transformacji systemowej w Polsce, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006
- Kosiński B., Nowak A.Z., Podstawy współczesnej bankowości, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011
- Kotliński G., Waliszewski K., Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce, CeDeWu, Warszawa 2012
- Korenik D., Korenik S., Podstawy finansów, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008
- Kramer J., Konsumpcja w gospodarce rynkowej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1997
- Mariańska A., Bankowość: wybrane zagadnienia, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2001
- Rejestr Krajowego Rejestru Długów Biura Informacji Gospodarczej S.A., Raport zadłużenie Polaków, Wrocław 2012

Rusnak Z., Statystyczna analiza dobrobytu ekonomicznego gospodarstw domowych, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007

Rytelewska G., Huszczonek E., Zmiany w popycie na kredyt gospodarstw domowych, „Materiały i studia” Zeszyt 172, NBP, Warszawa 2004

Srokosz W., Instytucje parabankowe w Polsce, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011

Szelągowska A., Instytucje rynku finansowego w Polsce, CeDeWu, Warszawa 2007

Świecka B., Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna, Difin, Warszawa 2008

Świecka B., Niewypłacalność gospodarstw domowych: przyczyny – skutki – przeciwdziałanie; Difin, Warszawa 2009

Talecka A., Niczyporuk P., Bankowość – system bankowy i usługi, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok 2004

Wiatr M.S., Zarządzanie indywidualnym ryzykiem kredytowym, Oficyna Wydawnicza Głównej Szkoły Handlowej w Warszawie, Warszawa 2008

Zalega T., Konsumpcja: determinanty, teorie, modele; Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012

### **Dokumenty prawne**

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze

Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw

Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze oraz o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim

## **Czasopisma finansowe**

Góral L., Instytucje parabankowe w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10

Kuźma T., Parabanki – niby – banki?, „Nowe Życie Gospodarcze” 2012, nr 5

Łukasiewicz – Kamińska A., Shadow banking, czyli ciemna strona bankowości, „Gazeta Bankowa” 2012, nr 10

Markowski K., Shadow banking w Polsce. Dyskusja nad równoległym systemem bankowym, „Bank” 2012, nr 7 – 8

## **Źródła internetowe**

Bank Citi Handlowy, [www.online.citibank.pl](http://www.online.citibank.pl)

Bank Credit Agricole, [www.credit-agricole.pl](http://www.credit-agricole.pl)

Bankowy Fundusz Gwarancyjny, [www.bfg.pl](http://www.bfg.pl)

Bankructwo konsumenckie, [www.bankructwo.pl](http://www.bankructwo.pl)

Blog dla studentów, [www.amelan.info](http://www.amelan.info)

Blog – informacje, komentarze, opinie, [www.natemat.pl](http://www.natemat.pl)

Blog o finansach, [www.finansomania.net](http://www.finansomania.net)

Doradca finansowy Open Finance, [www.open.pl](http://www.open.pl)

Firma Amber Gold, [www.ambergold.com.pl](http://www.ambergold.com.pl)

Firma Kredyty – Chwilówki, [www.kredyty-chwilowki.pl](http://www.kredyty-chwilowki.pl)

Firma Provident, [www.provident.pl](http://www.provident.pl)

Firma Wonga, [www.wonga.pl](http://www.wonga.pl)

Forum – obserwatorium rodzinne, [www.obserwatoriumrodzinne.pl](http://www.obserwatoriumrodzinne.pl)

Forum prawnicze, [www.prawnik.pl](http://www.prawnik.pl)

Główny Urząd Statystyczny, [www.stat.gov.pl/gus](http://www.stat.gov.pl/gus)

Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej, <http://www.cem.pl/?a=pages&id=85>

Kredyt bez zdolności kredytowej, [www.kredyt-bez-zdolnosc-kredytowej.com.pl](http://www.kredyt-bez-zdolnosc-kredytowej.com.pl)

Ministerstwo Finansów, [www.mf.gov.pl](http://www.mf.gov.pl)

Narodowy Bank Polski, [www.nbp.pl](http://www.nbp.pl)

Platforma finansowa, [www.marketmoney.pl](http://www.marketmoney.pl)

Poradnik eGospodarka, [www.finanse.egospodarka.pl](http://www.finanse.egospodarka.pl)

Polski portal finansowy, [www.bankier.pl](http://www.bankier.pl)

Porównywarka chwilówek, [www.creditbox.pl](http://www.creditbox.pl)

Porównywarka kredytów, [www.kredyt4you.pl](http://www.kredyt4you.pl)

Portal doradcy finansowego, [www.finansowy-doradca.pl](http://www.finansowy-doradca.pl)

Portal finansowy, [www.money.pl](http://www.money.pl)

Portal informacyjny, [www.hoga.pl](http://www.hoga.pl)

Portal informacyjny Zastaw Rejestrowy, [www.zastawrejestrowy.pl](http://www.zastawrejestrowy.pl)

Portal Pogotowie Statystyczne, [www.pogotowiestatystyczne.pl](http://www.pogotowiestatystyczne.pl)

Portal Pomoc statystyczna, [www.pomocstatystyczna.pl](http://www.pomocstatystyczna.pl)

Portal pracy, [www.praca4u.net](http://www.praca4u.net)

Portal „rodziny na swoim”, [www.rodzinaswoim.pl](http://www.rodzinaswoim.pl)

Portal wynagrodzeń Sedlak & Sedlak, [www.wynagrodzenia.pl](http://www.wynagrodzenia.pl)

Program statystyczny Statistica, <http://www.statsoft.pl/general.html>

Rzecznik Ubezpieczonych, [www.rzu.gov.pl](http://www.rzu.gov.pl)

Serwis dla zadłużonych i nie tylko, [www.zyciewkredycie.pl](http://www.zyciewkredycie.pl)

Serwis finansowy, [www.finanse.nowy-biznes.com/news.php](http://www.finanse.nowy-biznes.com/news.php)

Serwis finansowy Dobrej Pożyczki, [www.dobrapozyczka.com.pl](http://www.dobrapozyczka.com.pl)

Serwis Gazety Prawnej, [www.serwisy.gazetaprawna.pl](http://www.serwisy.gazetaprawna.pl)

Słownik języka polskiego, [www.sjp.pwn.pl](http://www.sjp.pwn.pl)

Słownik wyrazów obcych, [www.slownik-online.pl](http://www.slownik-online.pl)

Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa, [www.skok.pl](http://www.skok.pl)

Światowa Rada Unii Kredytowych, [www.woccu.org](http://www.woccu.org)

Wikipedia Wolna Encyklopedia, [pl.wikipedia.org](http://pl.wikipedia.org)

Wirtualna Polska. [www.wp.pl](http://www.wp.pl)

Związek Banków Polskich, [www.zbp.pl](http://www.zbp.pl)

## Załączniki

### Kwestionariusz ankiety

Szanowni Państwo,

Jestem studentką Wyższej Szkoły Biznesu – NLU w Nowym Sącz. Piszę pracę magisterską dotyczącą kredytów i pożyczek udzielanych przez banki i parabanki. Dlatego proszę o wypełnienie poniższej ankiety, której celem jest uzyskanie informacji dotyczących korzystania z pożyczek i kredytów, powodów dla których się zadłużamy oraz gdzie najczęściej zaciągamy zobowiązania. **Ankieta jest anonimowa**, a wyniki będą wykorzystane wyłącznie w celach naukowych. Proszę o szczerze odpowiedzi.

**1. Czy posiada Pan/Pani kredyt bankowy lub pożyczkę?**

- a) Tak
- b) Nie (Proszę przejść do metryczki)

**2. Ile kredytów/pożyczek aktualnie Pan/Pani spłaca?**

- a) 1
- b) 2 – 3
- c) 4 – 5
- d) Więcej niż 5

**3. Na jaki cel był zaciągnięty kredyt/pożyczka?**

- a) Codzienne wydatki
- b) Spłata innych zobowiązań
- c) Zakup RTV, AGD
- d) Zakup samochodu
- e) Remont lub zakup mieszkania/domu
- f) Zakup wycieczki, wczasów
- g) Edukacja – studia
- h) Inne – jakie: .....

**4. Na jaki okres najczęściej zawiera Pan/Pani kredyt/pożyczkę?**

- a) Do 1 roku
- b) 1 – 3 lat
- c) 3 – 5 lat
- d) Więcej niż 5 lat

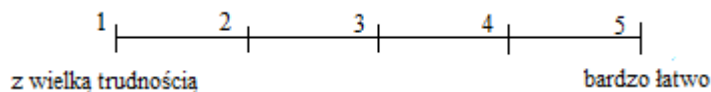
**5. Gdzie Pan/Pani zaciągnął/ęła kredyt/pożyczkę?**

- a) Bank
- b) Skok, np. Kwiatkowskiego, Stefczyka, Kopernik, Piast
- c) W innych instytucjach, np. Provident, Kredyty – Chwilówka
- d) W zakładzie pracy lub kasie zapomogowo – pożyczkowej
- e) Rodzina, znajomi
- f) Inne – jakie: .....

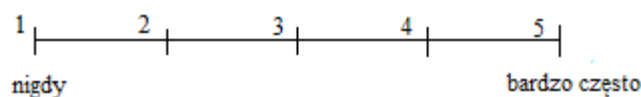
**6. Co to jest według Pana/Pani parabank?**

- a) Instytucja udzielająca pożyczek i przyjmująca lokaty niekontrolowana przez żaden nadzór finansowy

- b) Bank, który szybko i łatwo udziela pożyczek
  - c) Instytucja udzielająca pożyczek i przyjmująca lokaty kontrolowana przez nadzór bankowy
  - d) Trudno powiedzieć
7. **Który z wymienionych czynników byłby najważniejszy, gdyby zdecydowałby się Pan/Pani skorzystać z oferty parabanku?**
- a) Procedura uzyskania pożyczki jest szybsza niż w innych bankach
  - b) Nie mam udokumentowanych dochodów – praca „na czarno”
  - c) Bank odmówił kredytu/pożyczki, gdyż uznał że mam za niskie dochody
  - d) Bank odmówił kredytu/pożyczki z powodu posiadanych już zobowiązań
8. **Jak radzi sobie Pan/Pani z wydatkami przy otrzymywanych dochodach?**



9. **Jak radzi sobie Pan/Pani z terminową spłatą zobowiązań (raty, opłaty podstawowe itp.)?**
- a) Opłacam je w terminie bez żadnych trudności
  - b) Opłacam je w terminie, ale czasami z trudnościami
  - c) Zalegam z niektórymi spłatami zobowiązań
  - d) Mam poważne trudności finansowe i zalegam z wieloma ratami
10. **Proszę o uszeregowanie poniższych warunków spłaty zobowiązań w kolejności od 1 do 7 (1-najmniej istotny, 7- najważniejszy), które mają największe znaczenie, gdy zaciąga Pan/Pani kredyt/pożyczkę?**
- a) Możliwość wcześniejszej spłaty .....
  - b) Wysokość oprocentowania .....
  - c) Wysokość rat .....
  - d) Ilość rat .....
  - e) Ogólne warunki umowy .....
  - f) Całkowity koszt kredytu .....
  - g) Wiarygodność banku/instytucji udzielającej pożyczki .....
11. **Czy przed podjęciem decyzji kredytowej analizuje Pan/Pani kilka ofert i na tej podstawie wybiera najlepszą?**



12. **Czy przed podpisaniem umowy kredytu/ pożyczki czyta Pan/Pani zawarte w niej warunki?**
- a) Nie, nigdy
  - b) Nie, jeśli pracownik wytłumaczy mi warunki umowy
  - c) Rzadko, tylko przy wysokich kwotach
  - d) Tak, zawsze
  - e) Tak, proszę o zabranie umowy do domu i konsultuje ją z prawnikiem itp.

## Metryczka:

**1. Płeć:**

Kobieta

Mężczyzna

**2. Miejsce zamieszkania:**

Wieś

Miasto

**3. Wykształcenie:**

Podstawowe

Średnie

Wyższe

**4. Wiek:**

18 – 30

31 – 40

41 – 50

51 i więcej

**5. Miesięczna suma dochodów netto w PLN:**

0 – 1000

1001 – 2000

2001 – 3000

3001 i więcej

**6. Liczba osób we wspólnym gospodarstwie domowym:**

1 – 2

3 – 4

5 i więcej

**Bardzo dziękuję za wypełnienie ankiety**